

Γυμνάσιο Μακεδονίτισσας

Σχολική Χρονιά 2024 - 2025

Ηρώων Μνήμες

«Δώσατε στο όνειρο φτερά άτρομα παλληκάρια»

Κυριάκος Μάτσης

Τιμητικό αφιέρωμα του Γυμνασίου Μακεδονίτισσας
στα 70 χρόνια από την έναρξη
του εθnikoαπελευθερωτικού αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α.

Χαιρετισμός Διευθύντριας

Με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση χαιρετίζω την έκδοση αυτού του Ανθολογίου, το οποίο αποτελεί την επισφράγιση μιας σημαντικής εκπαιδευτικής και ιστορικής προσπάθειας που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του τιμητικού αφιερώματος του σχολείου μας, με θέμα τον Απελευθερωτικό Αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. 1955-59.

Με αφορμή τη συμπλήρωση 70 χρόνων από την έναρξη του Απελευθερωτικού Αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α., η σχολική χρονιά που διανύουμε έχει ως στόχο τη βαθύτερη γνώση και κατανόηση της ιστορίας του τόπου μας, δίνοντας έμφαση στον αγώνα για την ελευθερία, την αξιοπρέπεια και την εθνική αυτοδιάθεση. Το τιμητικό αφιέρωμα, και τώρα η έκδοση αυτού του Ανθολογίου, έδωσαν την ευκαιρία στους μαθητές/τριές μας να μελετήσουν, να ερευνήσουν και να αποτυπώσουν τις θυσίες και τα ιδανικά των ηρώων, που έδωσαν τη ζωή τους από αγάπη για την πατρίδα, με πίστη στη δικαιοσύνη, στη δύναμη της ενότητας και της αντίστασης.

Ως ελάχιστο φόρο τιμής για όλους εκείνους τους αγωνιστές που θυσίασαν τη ζωή τους, το αφιέρωμα αυτό δεν αποτελεί απλώς μια καταγραφή γεγονότων, αλλά ένα πολύτιμο τεκμήριο, που αποτυπώνει τον σεβασμό, την ευγνωμοσύνη και την υπόσχεση ότι η νέα γενιά δεν ξεχνά. Οι σελίδες του είναι πλούσιες σε μαθητικές εργασίες, ιστορικές μαρτυρίες, φωτογραφικό υλικό και προσωπικές προσεγγίσεις, στοιχεία που το καθιστούν έναν οδηγό μνήμης και γνώσης. Το Ανθολόγιο αυτό αποτελεί ένα πολύτιμο τεκμήριο, μια γέφυρα που συνδέει το παρελθόν με το παρόν, ενισχύοντας τη συλλογική μας μνήμη.

Θα ήθελα να συγχαρώ θερμά όλους όσοι συνέβαλαν στην επιτυχή πραγματοποίηση αυτού του έργου – τους μαθητές και τις μαθήτριές μας, τους εκπαιδευτικούς και όλους τους συνεργάτες που εργάστηκαν με μεράκι και αφοσίωση. Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζω στις έμπνευστριες αυτής της έκδοσης, τις φιλόλογους Έλενα Γεωργίου και Χριστιάνα Κορινού, οι οποίες είχαν και τη γενική επιμέλεια.

Εύχομαι το Ανθολόγιο αυτό να αποτελέσει έμπνευση και γέφυρα σύνδεσης ανάμεσα στο παρελθόν και το μέλλον, διατηρώντας άσβεστη τη μνήμη του αγώνα και της θυσίας των ηρώων του 1955-59.

Με εκτίμηση,
Γεωργίου Δόμνα Μαρία
Διευθύντρια Γυμνασίου Μακεδονίτισσας

Ὁ ΚΥΡΟΣ
Τὸ βωβήμα: ΛΕΥ-
ΤΕΡΙΑ ἢ ΘΑΝΑΤΟΣ.

«... ο ξεσηκωμός ξεπηδούσε από τις ρίζες της δικής του ύπαρξης, από βαθιά, πολύ βαθιά, από εκεί που αντλούσε τους χυμούς της η συνείδηση του εθνισμού του»

Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης, Ο Πορτοκαλόκηπος

Η Φλόγα του Αγώνα 1955-1959

Ήταν 1η Απριλίου 1955, όταν στην Κύπρο έπνευσε ένας διαφορετικός αέρας. Η ένταση στους δρόμους της Λευκωσίας ήταν αισθητή, ενώ το νησί, που για χρόνια ζούσε κάτω από την αποικιακή σκιά της Βρετανίας, ετοιμαζόταν να στείλει το μήνυμά ότι η ελευθερία του δε μπορεί να καταπατηθεί άλλο. Με μια σειρά εκρήξεων και σαμποτάζ, η Ε.Ο.Κ.Α., η Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγγωνιστών, έδινε το σήμα για την έναρξη του Εθνικοαπελευθερωτικού Αγώνα.

Στις επάλξεις ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, πολιτικός ηγέτης και ο Γεώργιος Γρίβας, ο Διγενής, που ανέλαβε την αρχηγία του ένοπλου αγώνα. Η Κύπρος δε μπορούσε να περιμένει άλλο. Σύσσωμος ο λαός συμμετείχε και βοήθησε, ο καθένας από το μετερίζι του, ώστε να επιτύχουν τον προαιώνιο εθνικό πόθο: την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

Οι αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α., αν και πολλές φορές ερασιτέχνες και χωρίς την κατάλληλη στρατιωτική εκπαίδευση, έκαναν το αδύνατο δυνατόν. Αν και οι Βρετανοί είχαν το πάνω χέρι με τον εξοπλισμό και τον αριθμό των δυνάμεών τους, οι αντάρτες της Ε.Ο.Κ.Α. δεν το έβαλαν κάτω. Οι κινήσεις τους ήταν γρήγορες και αθόρυβες, με μικρές ομάδες να κινούνται μέσα στην καρδιά της νύχτας, να πλήττουν στρατιωτικές βάσεις και αστυνομικούς σταθμούς και να επιστρέφουν στην ασφάλεια των βουνών.

Η Ε.Ο.Κ.Α. είχε την ικανότητα να εξαφανίζεται και να εμφανίζεται σαν φάντασμα, ενώ οι Βρετανοί, παρά την υπεροχή τους, δε μπορούσαν να τη διαλύσουν. Σε κάθε ενέδρα, σε κάθε σαμποτάζ, η φλόγα του αγώνα φούντωνε και η λαχτάρα για ελευθερία έδινε ώθηση σε κάθε αγωνιστή, ανεξαρτήτως ηλικίας ή φύλου.

Αλλά ο αγώνας δεν ήταν χωρίς θυσίες. Άλλοι πολεμούσαν στο αντάρτικο, άλλοι πίσω, στο παρασκήνιο, φροντίζοντας τους τραυματίες, μεταφέροντας μηνύματα, συντάσσοντας προκηρύξεις, ενώ οι οικογένειες έπρεπε να ζήσουν υπό την απειλή της βρετανικής τρομοκρατίας. Στη μικρή κυπριακή κοινωνία, ο φόβος ήταν πάντα παρών, αλλά η θέληση για ελευθερία πιο ισχυρή.

Από το 1955 έως το 1959, η Ε.Ο.Κ.Α. κατάφερε να προκαλέσει σοβαρά πλήγματα στην αποικιοκρατική δύναμη. Οι βρετανικές δυνάμεις, αν και είχαν τη στρατιωτική υπεροχή, δε μπορούσαν να καταστείλουν τη δύναμη του αγώνα. Και παρόλο που η Ένωση με την Ελλάδα δεν επήλθε, το 1960, η Κύπρος απέκτησε την ανεξαρτησία της, μέσω των συμφωνιών της Ζυρίχης - Λονδίνου.

Τελικά, ο Απελευθερωτικός Αγώνας 1955-1959 έγινε κάτι πολύ μεγαλύτερο από μια απλή σύγκρουση με την αποικιοκρατική εξουσία. Έγινε σύμβολο του αγώνα για ελευθερία και αυτοδιάθεση, της πίστης ότι ο ελληνικός κυπριακός λαός είχε το δικαίωμα να καθορίσει το μέλλον του. Η Ε.Ο.Κ.Α., μέσα από τις θυσίες και τις μάχες της, άφησε ανεξίτηλο το σημάδι της στην ιστορία του νησιού.

70 χρόνια μετά την έναρξή του, ο Απελευθερωτικός Αγώνας παραμένει ζωντανός στη μνήμη μας. Οι ήρωες του αγώνα, οι οποίοι πολέμησαν με κάθε μέσο και με κάθε τίμημα για την ελευθερία της πατρίδας μας και την ένωση, παραμένουν αθάνατοι στη συνείδησή μας. Και ενώ η Κύπρος συνεχίζει να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις του μέλλοντος, η φλόγα του Απελευθερωτικού Αγώνα παραμένει ένα σύμβολο ελπίδας, θυσίας και αγώνα για την ελευθερία.

Μαρία - Γεωργία Αχιλλέως, Γ3

Μάχες

Όσα έχουμε διδαχθεί για τον απελευθερωτικό αγώνα των Κυπρίων το 1955-59 με έχουν εμπνεύσει για το έργο μου. Σ' αυτό, απεικονίζονται οι μάχες, όπως εγώ τις έχω φανταστεί, στον Μαχαιρά, στο Δίκωμο, στο Λιοπέτρι, που έγιναν τόποι θυσίας των αγωνιστών της Ε.Ο.Κ.Α. Μικροί και μεγάλοι πολέμησαν, αγωνίστηκαν μέχρι τέλους. Κανένας δεν παραδόθηκε, όλοι ακολούθησαν τον δρόμο της Λευτεριάς. Οι Άγγλοι έκαναν συλλήψεις, βασάνισαν, απαγχόνισαν, σκότωσαν. Τα βουνά έγιναν κρησφύγετα και ασφαλή σπίτια των αγωνιστών. Η δίψα για Ένωση με τη μητέρα Ελλάδα ήταν τόσο μεγάλη, που δεν υπολόγιζαν τη ζωή τους. Δυστυχώς, το όνειρο δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ.

Όλα αυτά σε ένα κομμάτι χαρτί, από ένα παιδί της νέας γενιάς, που έχει πάρει τη σκυτάλη από τους προγόνους του για τη διατήρηση της μνήμης του ένδοξου αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α., από ένα παιδί που επιβιώνει σήμερα, το 2025, σε μια ημικατεχόμενη πατρίδα, που προσμένει τη Λευτεριά.

Αναστασία Πολίτη, Γ5

Λαμπρός φάρος που οδηγεί τις επόμενες γενιές:

Ο Αγώνας 1955 - 1959

Ο αγώνας της Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (Ε.Ο.Κ.Α.), την περίοδο 1955 -1959, αποτελεί μία από τις σημαντικότερες στιγμές της σύγχρονης κυπριακής ιστορίας. Αποτελεί τον κορυφαίο σταθμό στον μακροχρόνιο αγώνα των Κυπρίων για αυτοδιάθεση και ένωση με την Ελλάδα. Το ιστορικό υπόβαθρο του αγώνα σχετίζεται άμεσα με τις συνθήκες που επικρατούσαν στην Κύπρο κατά τον 20ο αιώνα και τις προσπάθειες απελευθέρωσης από την αποικιακή κυριαρχία της Μεγάλης Βρετανίας.

Από το 1878, η Κύπρος τέθηκε υπό βρετανική διοίκηση, γεγονός που άλλαξε ριζικά την πορεία του νησιού. Οι Κύπριοι, στην πλειονότητά τους Έλληνες, διατηρούσαν έντονη την επιθυμία για ένωση με την Ελλάδα. Αυτή η επιθυμία εκφράστηκε με επίσημο τρόπο το 1921, μέσω του πρώτου ενωτικού δημοψηφίσματος, και κλιμακώθηκε στις δεκαετίες που ακολούθησαν.

Ωστόσο, οι Βρετανοί αποικιοκράτες αρνούσαν συστηματικά το αίτημα της αυτοδιάθεσης, προκαλώντας ένταση και απογοήτευση στον κυπριακό λαό. Μετά την αποτυχία των διπλωματικών προσπαθειών, κρίθηκε αναγκαία η ανάληψη ένοπλης δράσης. Έτσι, την 1η Απριλίου 1955, η Ε.Ο.Κ.Α., υπό την ηγεσία του Γεώργιου Γρίβα Διγενή, κήρυξε την έναρξη του ένοπλου αγώνα.

Κύριος στόχος του αγώνα ήταν η απελευθέρωση από τη βρετανική κυριαρχία και η ένωση με την Ελλάδα. Οι αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α. χρησιμοποίησαν την τακτική του αντάρτικου πολέμου, πραγματοποιώντας επιθέσεις σε στρατιωτικές εγκαταστάσεις, αστυνομικά τμήματα και σημαντικές υποδομές. Η δράση τους βασίστηκε στο θάρρος, την αυτοθυσία και την πίστη στο ιδανικό της ελευθερίας.

Οι αγωνιστές αντιμετώπιζαν αντίξοες συνθήκες, όπως η έλλειψη όπλων, οι διώξεις και τα βασανιστήρια από τις βρετανικές δυνάμεις, αλλά και η πίεση να σταματήσουν τον αγώνα, μέσω συλλήψεων και εκτελέσεων. Παρά τις δυσκολίες, ο κυπριακός λαός στήριξε τον αγώνα, παρέχοντας καταφύγιο, τρόφιμα και ηθική υποστήριξη στους αντάρτες. Ιδιαίτερα γυναίκες και νέοι διαδραμάτισαν κρίσιμο ρόλο ως σύνδεσμοι, προσφέροντας ανεκτίμητη βοήθεια στις επιχειρήσεις και τη διανομή προκηρύξεων.

Η σημασία του αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. είναι πολυδιάστατη. Πρώτον, ανέδειξε την ανθεκτικότητα και την πίστη του κυπριακού λαού στο δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και της ελευθερίας. Δεύτερον, αποτέλεσε κομβικό σημείο στην πορεία της Κύπρου προς την ανεξαρτησία. Τελικά, παρότι ο στόχος της ένωσης δεν επιτεύχθηκε, ο αγώνας κατέληξε στην ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960.

Επιπλέον, ο αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. προσφέρει ένα παράδειγμα αγώνα για την ελευθερία και την εθνική αξιοπρέπεια. Ταυτόχρονα, αποτελεί υπενθύμιση της σημασίας της ενότητας και της θυσίας για την επίτευξη υψηλών ιδανικών. Ο αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. 1955-1959 κατέχει ξεχωριστή θέση στη συλλογική μνήμη του κυπριακού λαού. Η αυτοθυσία των αγωνιστών της Ε.Ο.Κ.Α. και το όραμα της ελευθερίας εξακολουθούν να εμπνέουν τις νεότερες γενιές, υπενθυμίζοντας ότι η ελευθερία κατακτάται με αγώνες, αποφασιστικότητα, πίστη και ενότητα.

Είναι σημαντικό να μεταλαμπαδευτεί στη νέα γενιά η ιστορική γνώση, ώστε να διατηρηθεί η ιστορική μνήμη, όχι ως μέσο διχασμού, αλλά ως πηγή δύναμης για τη διατήρηση της ειρήνης και της δικαιοσύνης. Με αυτόν τον τρόπο, οι θυσίες των ηρώων δε θα ξεχαστούν ποτέ, αλλά θα παραμείνουν λαμπρός φάρος που θα οδηγεί τις επόμενες γενιές, να υπερασπίζονται τις πανανθρώπινες αξίες της ελευθερίας, της ισότητας και της δημοκρατίας.

Γιώργος Πετούσης, Γ5

«Πολλούς αφέντες άλλαξες, δεν άλλαξες καρδιά»

Ιστορικό Υπόβαθρο και Αίτια του Απελευθερωτικού Αγώνα 1955-1959

Η Κύπρος υπήρξε για οκτώ σχεδόν αιώνες υπόδουλη στους Φράγκους, τους Ενετούς, τους Τούρκους και τους Άγγλους, οι οποίοι εκμεταλλεύονταν τη γεωγραφική της θέση και τον πλούτο της. Ωστόσο, παρά τις δύσκολες συνθήκες, κάτω από τις οποίες βρέθηκε ο υπόδουλος Κυπριακός λαός, διατήρησε ακλόνητη την πίστη του στην ελληνική καταγωγή του και αντιστάθηκε στην αλλοίωση του ελληνικού πνεύματός του. «Πολλούς αφέντες άλλαξες, δεν άλλαξες καρδιά», είπε ο Κωστής Παλαμάς για την ελληνική ψυχή της Κύπρου.

Η Κύπρος υπήρξε υπό οθωμανική κυριαρχία από το 1571 έως το 1878. Στη συνέχεια, το 1878, μετά από μυστική συμφωνία μεταξύ Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και Βρετανικής Αυτοκρατορίας, η Κύπρος παραχωρήθηκε στη Βρετανία για στρατηγικούς λόγους, αν και παρέμενε υπό οθωμανική κυριαρχία. Το 1914, με την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η Κύπρος προσαρτήθηκε από το Ηνωμένο Βασίλειο.

Με την ανάληψη της εξουσίας της Κύπρου από τους Βρετανούς, που διαδέχτηκαν τους Τούρκους, οι ελπίδες των Κυπρίων για ελευθερία και ένωση του νησιού με την Ελλάδα αναπτρώθηκαν. Το αίτημα των Ελληνοκυπρίων για την αποτίναξη της βρετανικής κατοχής στη Μεγαλόνησο και την ένωση με την Ελλάδα ήρθε δυναμικά στο προσκήνιο το 1950, με το δημοψήφισμα της 15ης Ιανουαρίου, το οποίο διοργάνωσε η Εκκλησία της Κύπρου. Ο Ελληνικός Κυπριακός λαός ψήφισε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, σε ποσοστό 95,7%. Οι Άγγλοι όμως τήρησαν και πάλι αρνητική στάση, γιατί θεωρούσαν κλειστό το Κυπριακό ζήτημα.

Οι αρνητικές και πεισματικές θέσεις της Βρετανικής Κυβέρνησης στο πρόβλημα της Κύπρου οδήγησαν τον Ελληνικό Κυπριακό λαό σε ένοπλο Αγώνα, ώστε να διεκδικήσει το αναφαίρετο δικαίωμά του για αυτοδιάθεση. Στην Αθήνα σχηματίστηκε μια δωδεκαμελής Επιτροπή από εξέχοντα πρόσωπα της Κύπρου και της Ελλάδας, η οποία αποφάσισε να διεκδικήσει δυναμικά την αποτίναξη του αγγλικού ζυγού και την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Τα μέλη της Επιτροπής επισφράγισαν την πίστη τους στον σκοπό του Αγώνα με όρκο στην Καινή Διαθήκη στις 7 Μαρτίου 1953.

Πρόεδρος της Επιτροπής αυτής ορίστηκε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ο οποίος ενεργούσε ως πολιτικός αρχηγός του Απελευθερωτικού Αγώνα. Η Επιτροπή διόρισε ένα από τα μέλη της, τον Γεώργιο Γρίβα, στρατιωτικό αρχηγό του Αγώνα, ο οποίος ήταν συνταγματάρχης εν αποστρατεία και διέθετε πλούσια πείρα στρατιωτική, κυρίως σε θέματα τακτικής πολέμου. Ως αρχηγός της Εθνικής Οργάνωσης Κυπρίων Αγωνιστών (Ε.Ο.Κ.Α.) χρησιμοποίησε το ψευδώνυμο «Διγενής».

Όρκος της Ε.Ο.Κ.Α. - «Ορκίζομαι εν ονόματι της Αγίας Τριάδος, ότι θα εργασθώ με όλες μου τας δυνάμεις δια την απελευθέρωσιν της Κύπρου από τον Αγγλικόν ζυγόν, θυσιάζων προς τούτο και αυτήν ακόμη την ζωήν μου. Θα εκτελώ άνευ αντιρρήσεως απάσας τας εντο-

λάς της οργανώσεως, αίτινες θα μου ανατεθούν και δεν θα φέρω ουδεμίαν αντίρρησιν, όσον δύσκολον και επικίνδυνον και αν είναι. Δεν θα εγκαταλείψω τον αγώνα, παρά, εάν λάβω διαταγήν παρά του αρχηγού της οργανώσεως και αφού εκπληρωθή ο σκοπός μας. Δεν θα αποκαλύψω ποτέ εις οιονδήποτε μυστικόν της Οργανώσεως, ούτε τα ονόματα των προϊσταμένων μου, ούτε των άλλων μελών της οργανώσεως, έστω εάν συλληφθώ και βασανισθώ. Δεν θα αποκαλύψω επίσης εντολάς, αι οποίαι μου ανατίθενται και εις αυτούς ακόμη τους συμμαχητάς μου. Εάν παραβώ τους όρκους μου θα είμαι άξιος πάσης τιμωρίας ως προδότης και θα με καλύψη η αιώνια καταφρόνησις».

Την 1η Απριλίου 1955 οι Ελληνοκύπριοι ξεσηκώθηκαν, για να αποτινάξουν τον βρετανικό ζυγό, με στόχο την «Ένωσιν» με τη μητέρα πατρίδα Ελλάδα.

Ο Απελευθερωτικός Αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. 1955-1959 αποτελεί μια από τις ενδοξότερες σελίδες της ιστορίας της Κύπρου αλλά και ολόκληρου του ελληνισμού. Πραγματοποιήθηκε σε μια περίοδο που υπήρχαν τόσο εσωτερικές όσο και εξωτερικές προκλήσεις και τερματίστηκε το 1959 με τη Συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου, η οποία δημιούργησε την ανεξάρτητη Κυπριακή Δημοκρατία.

Πηγές

- Ιστορία του απελευθερωτικού Αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959, Βαρνάβα Ανδρέας, <https://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/4432>
- Ο απελευθερωτικός αγώνας της Κύπρου, <https://www.sansimera.gr/articles/612>
- Ίδρυμα απελευθερωτικού αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959, Σύντομη Ιστορική Αναφορά στον Απελευθερωτικό Αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α στην Κύπρο (1955-1959), https://www.eoka.org.cy/?page_id=604

Μελίνα Χατζηπαύλου, Γ3

Η συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών στον αγώνα: Μαθητικές Κινητοποιήσεις – Μαθητική αντίσταση

«Η νεολαία μπορεί να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ιστορία ενός έθνους»

Κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο κεντρική εξουσία στον τομέα της εκπαίδευσης ήταν ο Κυβερνήτης, ο οποίος μεταβίβαζε πολλές εξουσίες στον Διευθυντή της Παιδείας. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η λειτουργία των σχολείων επηρεάστηκε, αφού με ειδικές εγκυκλίους η αγγλική κυβέρνηση προσπαθούσε να αποτρέψει οποιαδήποτε σύνδεση των σχολείων με τον αγώνα των Κυπρίων για Ένωση με την Ελλάδα, όπως την απαγόρευση παρελάσεων, τη συμμετοχή δασκάλων στην πολιτική και την έπαρση ελληνικών σημαιών.

Με την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α., οι μαθητές συμμετείχαν ενεργά στην αντίσταση, λαμβάνοντας μέρος σε διαδηλώσεις, αναπαράγοντας συνθήματα που άκουγαν από μεγαλύτερους και κυκλοφορούσαν από την Ε.Ο.Κ.Α. Οι διαδηλώσεις πολλές φορές κατέληγαν σε λιθοβολισμό και συγκρούσεις αγοριών και κοριτσιών με Άγγλους στρατιώτες και αστυνομικούς.

Πολλοί μαθητές έγιναν μέλη της Ε.Ο.Κ.Α. και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διανομή προκηρύξεων, στη συλλογή πληροφοριών και στον ανεφοδιασμό των αγωνιστών με όπλα και τρόφιμα. Κορίτσια και αγόρια δακτυλογραφούσαν και μετέφεραν φυλλάδια και άλλα παράνομα έντυπα της Οργάνωσης, έγραφαν συνθήματα σε τοίχους και διακινούσαν όπλα και πυρομαχικά. Οι μαθητές δεν ήταν απλώς παθητικοί δέκτες της ιστορίας, αλλά ενεργοί πρωταγωνιστές, που διαμόρφωσαν την πορεία της.

Στις 22 Ιανουαρίου 1956, ο αρχηγός της Ε.Ο.Κ.Α., Γρίβας Διγενής, θέλοντας να επεκτείνει τον αγώνα σε περισσότερους τομείς, εξέδωσε διαταγή, στην οποία ανέφερε ότι σε όλα τα σχολεία πρέπει να αναρτηθούν ελληνικές σημαίες, κάτι το οποίο θα δείξει τη θέληση για αγώνα, ακόμη και των μαθητών, μέχρι τη νίκη. Έπειτα από αυτήν τη διαταγή, άρχισε ο «πόλεμος των σημαιών». Μαθητές ύψωναν παντού την ελληνική σημαία, παρά τα αυστηρά μέτρα των Άγγλων.

Ιστορικοί και μάρτυρες των συγκρούσεων, ξεχωρίζουν τη μάχη στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, τον Ιανουάριο του 1956, όταν δεκάδες μαθητές ανέβηκαν στην ταράτσα της βιβλιοθήκης του Γυμνασίου και επιδόθηκαν σε έναν σκληρό πετροπόλεμο με τις δυνάμεις ασφαλείας. Παρά την εισβολή των αστυνομικών, οι μαθητές συνέχισαν τη μάχη σώμα με σώμα. Μετά τη μάχη στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, οργανώθηκε μαθητική διαδήλωση στην Αμμόχωστο, όπου πρωτοστάτησε ο 17χρονος Πετράκης Γιάλλουρος. Ακολούθησε συμπλοκή με τους Βρετανούς στρατιώτες, που άνοιξαν πυρ κατά των μαθητών. Μια σφαίρα διαπέρασε το στήθος του Πετράκη Γιάλλουρου. Μάλιστα, υπήρξε και νεκρός μαθητής Δημοτικού σχολείου στον αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. Ο Δημητράκης Δημητριάδης, ο μικρός ήρωας, όπως τον αποκάλεσε ο Διγενής, ήταν μόλις επτά χρονών, μαθητής στη Β' τάξη του Δημοτικού σχολείου στη Λάρνακα, όταν συμμετείχε σε μια διαδήλωση, ρίχνοντας πέτρες στους Άγγλους και ένας Άγγλος τον πυροβόλησε στο πρόσωπο, με αποτέλεσμα να χάσει τη ζωή του.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, εκτός από τις συγκρούσεις και τις συλλήψεις μαθητών, κάποιοι υπέστησαν βασανιστήρια στις φυλακές, μέχρι και απαγχονισμό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης. Σε ηλικία 17 χρόνων εγκατέλειψε το σχολείο και εντάχθηκε στις αντάρτικες ομάδες της Ε.Ο.Κ.Α.

Τα ποιήματά του αποτέλεσαν και αποτελούν πηγή έμπνευσης και μερικά έχουν μελοποιηθεί σε τραγούδια. Ο 17χρονος μαθητής, ο οποίος καταδικάστηκε σε θάνατο, απαγχονίστηκε το 1957. «Ξέρω ότι θα με κρεμάσετε. Ό,τι έκαμα, το έκαμα ως Έλλην Κύπριος που αγωνίζεται για την Ελευθερία του». Είναι ο τελευταίος που απαγχονίστηκε.

Ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας του 1955-1959 υπήρξε μια περίοδος έντονης θυσίας και αγώνα για την κυπριακή κοινωνία. Οι μαθητές και οι μαθήτριες, μέσα από τις κινητοποιήσεις και την αντίστασή τους έδειξαν πως η νεολαία μπορεί να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ιστορία ενός έθνους. Με το θάρρος, την αποφασιστικότητα και τις θυσίες τους, απέδειξαν ότι ο αγώνας για την ελευθερία είναι υπόθεση όλων, ανεξαρτήτως ηλικίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αδάμου Μ.(2016), Η συμβολή των μαθητών στον Αγώνα της ΕΟΚΑ, <https://simerini.sigmalive.com/article/2016/4/1/e-sumbole-ton-matheton-ston-agona-tes-eoka> (ανάκτηση 26/01/2025).
- Ιστορία της Κύπρου – ΤΟΜΟΣ 4 – Από την Αγγλοκρατία έως την Ευρωπαϊκή Ένωση(2012), Εκδόσεις: Φιλελεύθερος.
- Ψυλλίτα-Ιωάννου Π.(1996), Οι ηρωομάρτυρες της ΕΟΚΑ, Έκδοση: Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-59.
- Η εξέγερση των μαθητών στην Κύπρο κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας.
- <http://www.mixanitouxronou.gr/i-exegersi-ton-mathiton-stin-kypro-kata-tis-agglokratias-oi-sygkroyseis-ton-gymnasion-kai-i-machi-tis-galanoleykis-nea-ekpompi/>
- Η νεολαία στον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-59
- [file:///C:/Users/akara/Downloads/i%20neolaia%20ston%20apeleftherotiko%](file:///C:/Users/akara/Downloads/i%20neolaia%20ston%20apeleftherotiko%20)

Άγγελος Καραμανλής, Β3

Είναι ανεκτίμητη η προσφορά της, θαυμαστή, πολύμορφη

Ο Απελευθερωτικός Αγώνας της Κύπρου ξέσπασε την 1η Απριλίου 1955 και τελείωσε στις 19 Φεβρουαρίου 1959. Η Ε.Ο.Κ.Α. άρχισε τον ένοπλο αγώνα με σκοπό τον τερματισμό της βρετανικής αποικιακής κυριαρχίας στην Κύπρο και την ένωση με την Ελλάδα. Ήταν το οργανωμένο ξέσπασμα ενός λαού που λαχταρούσε την εθνική λύτρωση, μη αντέχοντας την καταπίεση και τις ψεύτικες υποσχέσεις των κατακτητών.

Όλα τα στρώματα του λαού συμμετείχαν στον αγώνα με όποιο μέσο διέθεταν. Οι μικροί μαθητές με τις καθημερινές τους διαδηλώσεις, οι μαθήτριες που μετέφεραν προκηρύξεις, άνθρωποι που εκτελούσαν χρέη συνδέσμων, εκείνοι που διακινούσαν οπλισμό και εκρηκτικές ύλες ή φυγάδευαν καταζητούμενους. Γενικά, όλος ο λαός συμμετείχε με τον δικό του τρόπο. Πολλά παλληκάρια, νέοι αντάρτες, πήραν τα όπλα, έτοιμοι να πεθάνουν για την πατρίδα.

Καίρια ήταν η θέση των γυναικών στην Οργάνωση και στον αγώνα για ελευθερία. Οι μικρές μαθήτριες πολυγραφούσαν και μετέφεραν προκηρύξεις της οργάνωσης, έγραφαν συνθήματα στους τοίχους. Οι μαθήτριες, οργανωμένες στο τμήμα νεανίδων της Α.Ν.Ε., πρωτοστατούσαν σε διαδηλώσεις κατά των Βρετανών. Οι χριστιανικές οργανώσεις Ο.Χ.Ε.Ν. και τα σχολεία υπήρξαν πυρήνες για τη γυναικεία στελέχωση του αγώνα. Επιπλέον, οι γυναίκες λειτουργούσαν ως σύνδεσμοι, δηλαδή μετέφεραν μηνύματα ή και οπλισμό στους αγωνιστές. Άλλες φρόντιζαν την

τροφοδοσία των ανταρτών και παρείχαν καταφύγιο στους αγωνιστές και πρώτες βοήθειες στους τραυματίες. Πάντα με απόλυτη εχεμύθεια και μυστικότητα, δεν αποκάλυπταν και δεν μοιράζονταν τα μυστικά με κανέναν, ούτε καν με τα μέλη της οικογένειάς τους.

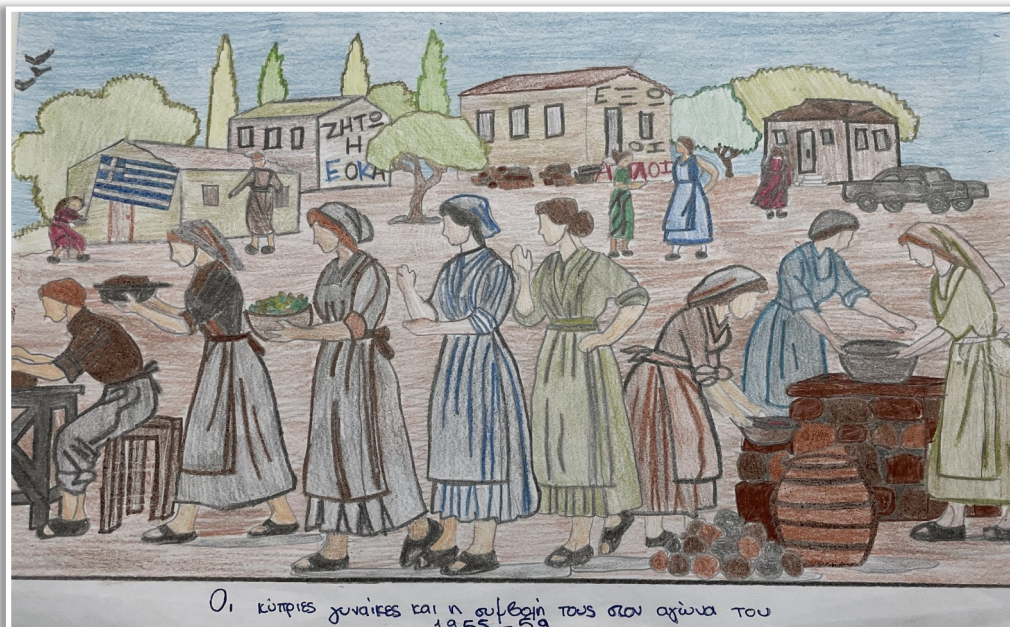
Πολλές γυναίκες κλείστηκαν σε φυλακές και καταδικάστηκαν για τη δράση τους. Πολλές φορές, χωρίς να υπάρχουν αποδείξεις ή στοιχεία, κρατούνταν χωρίς δίκη, γιατί θεωρούνταν επικίνδυνες. Οι συνθήκες στις φυλακές ήταν απάνθρωπες και βάνουσες.

Μεγάλη συγκίνηση προκαλεί ο ρόλος της Κύπριας μάνας. Η μάνα που αγωνιούσε για τα παιδιά της στα κρησφύγετα, στα κρατητήρια και τις αγχόνες. Η μάνα που έδωσε την ευχή στο παιδί της, για να βγει αντάρτης στα βουνά. Ψύχραιμη, να δώσει πρώτα κουράγιο στο παιδί της, έτοιμη να προσφέρει ό,τι πιο πολύτιμο είχε στον αγώνα για ελευθερία. Η μάνα του Αυξεντίου είπε χαρακτηριστικά «κάλλιο μια χούφτα στάχτη, παρά γονατισμένος ο λεβέντης μου», όταν πήγε να αναγνωρίσει το καμένο του σώμα.

Είναι μεγάλη η συμβολή της Κύπριας γυναίκας στους αγώνες του τόπου μας και ιδιαίτερα στον Απελευθερωτικό Αγώνα του 55-59. Είναι ανεκτίμητη η προσφορά της, θαυμαστή, πολύμορφη, αποτελεί ελπίδα για τις νεότερες γενιές.

Αντριάννα Γιούπρου, Γ1

Γυναίκες

Οι κύπριες γυναίκες και η συμβολή τους στον αγώνα του 1955-59

Κυριακή Έλληνα, Γ3

Τα αίτια του απελευθερωτικού αγώνα της Ε.Ο.ΚΑ.

Η Κύπρος άνηκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία από τα τέλη του 16^{ου} αιώνα μέχρι να γίνει προτεκτοράτο του Ηνωμένου Βασιλείου, υπό οθωμανική κυριαρχία, με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης (1878). Ο Κυπριακός λαός καλωσόρισε αρχικά τη βρετανική αποικιοκρατία, καθώς πίστευε ότι η διοίκηση των Άγγλων θα είχε μικρή διάρκεια και η Ένωση με τη μητροπολιτική Ελλάδα θα ήταν θέμα λίγων χρόνων. Σύντομα η ενοικίαση έγινε μόνιμη κατοχή και το νησί μετατράπηκε σε αποικία. Από το 1914, η Κύπρος κηρύχθηκε κτήση της Βρετανίας.

Από τη δεκαετία του 1910 έως το 1950, οι Ελληνοκύπριοι ήταν όλο και περισσότερο δυσαρεστημένοι με τους Άγγλους. Αρκετές ανεπιτυχείς προσφορές που έγιναν στην Ελλάδα από τους Βρετανούς, για να παραχωρήσουν την Κύπρο σε αντάλλαγμα για στρατιωτικές παραχωρήσεις, αλλά και η αξιοσημείωτη έλλειψη βρετανικών επενδύσεων στο νησί, προκάλεσαν αυξανόμενη αντίδραση. Από τις 15 έως τις 22 Ιανουαρίου 1950, πραγματοποιείται δημοψήφισμα με τη μορφή συλλογής υπογραφών, στο οποίο το 95,7% του ελληνοκυπριακού πληθυσμού τάσσεται υπέρ της Ένωσης με την Ελλάδα. Βασικός οργανωτής του ήταν ο μητροπολίτης Κιτίου, ο μετέπειτα αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄.

Η περίοδος της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο είχε διάρκεια 82 ετών (1878 – 1960). Σ' όλα αυτά τα χρόνια οι Έλληνες της Κύπρου, που αποτελούσαν το 82% του πληθυσμού, εξέφραζαν συνεχώς τα εθνικά τους αισθήματα και διαδήλωναν τον αναλλοίωτο πόθο τους για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, γιατί ένιωθαν ότι η Κύπρος αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα της. Σ' όλο το διάστημα της Αγγλοκρατίας δεν έπαυαν να ζητούν την πραγματοποίηση του πόθου τους. Τον Οκτώβριο του 1931 τα πράγματα οδήγησαν τον λαό σε εθνική εξέγερση εναντίον των Άγγλων, οι οποίοι με την όλη στάση τους απογοήτευαν τον πληθυσμό του νησιού. Ακολούθησαν συλλήψεις, φυλακίσεις και χρηματικά πρόστιμα σε Έλληνες Κύπριους.

Οι αρνητικές και πεισματικές θέσεις της Βρετανικής Κυβέρνησης στο πρόβλημα της Κύπρου οδήγησαν τον Κυπριακό λαό σε ένοπλο Αγώνα, για να διεκδικήσει το αναφαίρετο δικαίωμά του για ελευθερία. Στην Αθήνα σχηματίστηκε μια δωδεκαμελής Επιτροπή από εξέχοντα πρόσωπα της Κύπρου και της Ελλάδας, η οποία αποφάσισε να διεκδικήσει δυναμικά την αποτίναξη του αγγλικού ζυγού και την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

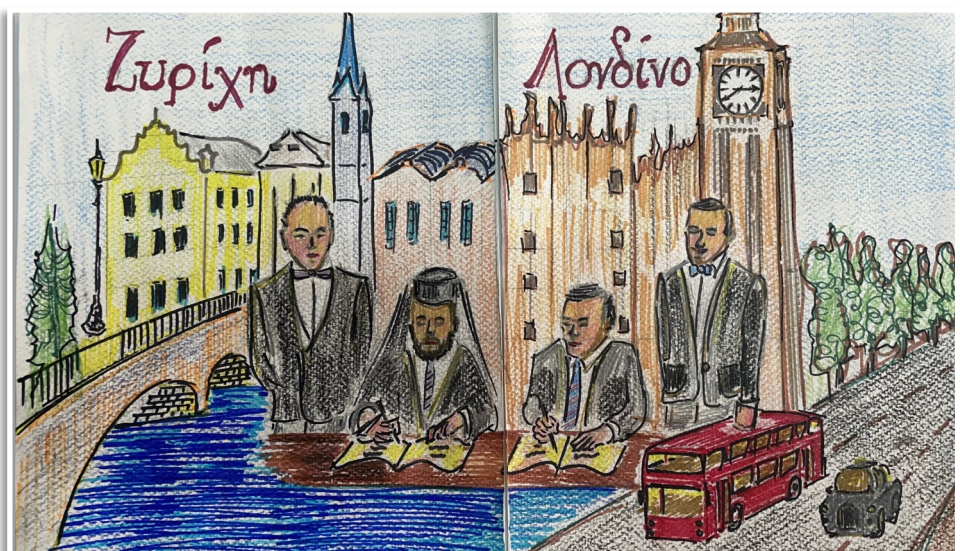
Την 1η Απριλίου 1955, η εξέγερση της Ε.Ο.Κ.Α. ξεκίνησε. Ο Κυβερνήτης Τζον Χάρντινγκ κήρυξε το νησί σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Οι Βρετανοί αντιμετώπισαν μεγάλη δυσκολία στο να αποκτήσουν εσωτερική πληροφόρηση σχετικά με την Ε.Ο.Κ.Α., καθώς η πλειοψηφία του ελληνοκυπριακού πληθυσμού την υποστήριζε. Επίσης, είχαν πρόβλημα έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού λόγω της ταυτόχρονης κρίσης του Σουέζ και της εξέγερσης στη Μαλαϊκή.

Τελικά δεν καταφέραμε να γίνουμε μέρος της Ελλάδας, αλλά καταφέραμε κάτι πολύ σπουδαίο, να γίνουμε ανεξάρτητο κράτος. Έτσι, το 1960 Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Γ' υπογράφει τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, που σηματοδοτούν τη γέννηση του νέου κράτους, δηλαδή της Κυπριακής Δημοκρατίας, με τη Βρετανία όμως να διατηρεί τον έλεγχο δύο Βάσεων στο νησί μας.

ΠΗΓΕΣ

- [https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%9A%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF_\(1878-1960\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%AF%CE%B1_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%9A%CF%8D%CF%80%CF%81%CE%BF_(1878-1960))
- https://www.mixanitouxronou.gr/i-agglokratia-stin-kypro-pos-oi-vretanoi-quot-noikiasan-quot-to-nisi-apo-toys-othomanoys/#goog_rewarded
- ixanitouxronou.gr/i-agglokratia-stin-kypro-pos-oi-vretanoi-quot-noikiasan-quot-to-nisi-apo-toys-othomanoys/

Ζωή Ελευθερίου, Α5

Έρικα Ιωάννου, Γ5

«Στο πρόσωπό του η Κύπρος λατρεύει τώρα συμπτυκνωμένη την παληκαριά της Ε.Ο.Κ.Α.»

Στρατής Μυριβήλης, Στην αητοφαλιά του Αυξεντίου

ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

05 Μαρτίου 1957

ΕΚΔΟΣΗ 10η

ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΣΤΗ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΧΑΙΡΑ - ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Του Παναγιώτη Χατζηκουμή

Μάχη ιστορική δόθηκε στα βουνά του Μαχαιρά πριν δύο μέρες κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα της ΕΟΚΑ. Κατά τη διάρκεια της μάχης ο αγωνιστής και υπαρχηγός της οργάνωσης, Γρηγόρης Αυξεντίου κήκε ζωντανός, αρνούμενος να παραδοθεί στους Άγγλους.

3 Μαρτίου 1957, το χρονικό της μάχης:

Ήταν τρεις το πρωί όταν περίμεναν οι άντρες του Αυξεντίου για νέες οδηγίες. Την ίδια ώρα, δέκα Άγγλοι στρατιώτες περιπολούσαν για δέκα ώρες την περιοχή, όταν ένας Άγγλος δεκανέας με το όνομα Πήτερ Μπράουν άκουσε ομιλίες από τους αγωνιστές και ρίχνοντας τους μια χειροβομβίδα στην είσοδο του κρησφύγετου τους διέταξε να παραδοθούν. Στη συνέχεια τέσσερις από τους σύντροφους του Αυξεντίου παραδόθηκαν.

Αυτοί ήταν ο Αυγουστής Ευσταθίου, Αντώνης Παπαδόπουλος, Ανδρέας Στυλιανού και Φειδίας Συμεωνίδης.

Η παράδοσή τους έγινε από διαταγή του Γρηγόρη Αυξεντίου. Δεν είχε περάσει ακόμη πολλή ώρα και μια ριπή πλοπολυβόλου του Γρηγόρη συνοδευόμενη με το «ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ», άφησε επί τόπου τον Άγγλο δεκανέα, ενώ ταυτόχρονα έρχονταν ενισχύσεις και ελικόπτερα για βοήθεια των Άγγλων.

Οι Άγγλοι ανάγκασαν τον Αυγουστή Ευσταθίου, να ελέγξει αν ο Αυξεντίου ήταν ζωντανός και να τον πείσει να τα παρατήσει, εκείνος όμως έμεινε να πολεμήσει μαζί του.

«Τώρα είμαστε δύο. Ελάτε να μας πάρете», φώναζε ο Αυξεντίου.

Μέχρι το απόγευμα, οι δυο αγωνιστές προσπαθούσαν να αντέξουν μέχρι να νυχτώσει, ώστε να καταφέρουν να φύγουν.

Η μάχη διήρκεσε περίπου 10 ώρες, χωρίς αποτέλεσμα και τότε, για να τελειώνουν την αποστολή τους, έχυσαν βενζίνη και έριξαν στο κρησφύγετο βόμβες. Ο σύντροφος του Αυξεντίου κατάφερε να φύγει από το κρησφύγετο, όπου και συνελήφθη στην συνέχεια. Οι φλόγες, όμως, έκαψαν ζωντανό τον Αυξεντίου.

Το σώμα του θάφτηκε χθες στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας.

Η επικήρυξη των Βρετανών

Οι Άγγλοι κατακτητές έκαναν πολλές προσπάθειες για να συλλάβουν τον Αυξεντίου, και καθώς έβλεπαν ότι απέβαιναν άκαρπες, τον επικήρυξαν με 5.000 λίρες.

Μετά την επικήρυξη του, κατέφυγε στην οροσειρά του Πενταδάκτυλου, σε μια φυσιική στενόχωρη σπηλιά. Εκεί, ο Αυξεντίου, αρχίσε να μαθαίνει στους αγωνιστές την χρήση των όπλων, καθώς και τεχνικές ανταρτοπόλεμου.

Μαρτυρία Αυγουστή Ευσταθίου

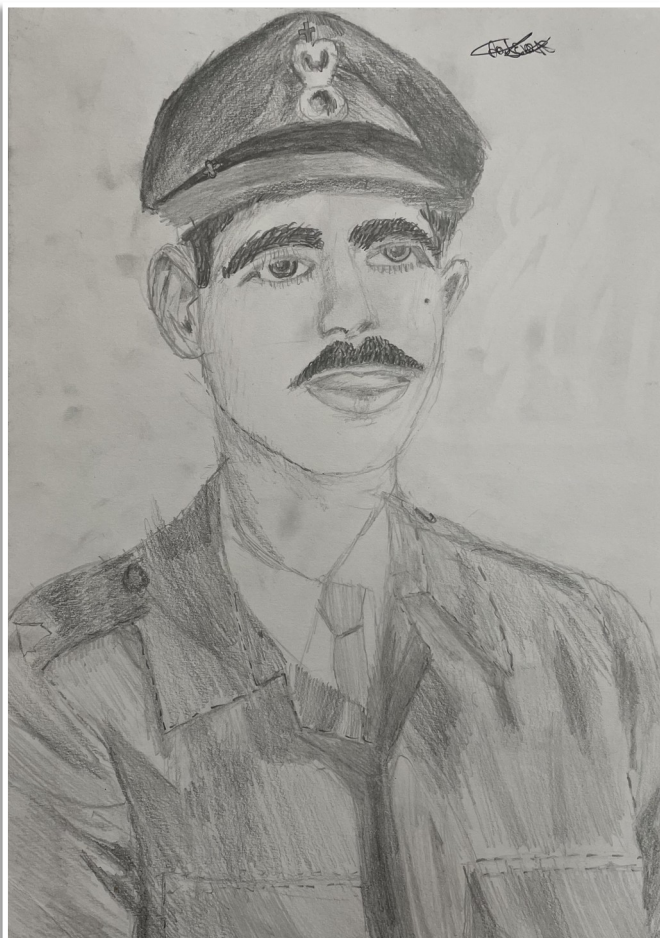
«Ένα υγρό άρχισε να κατακλύζει το κρησφύγετο. Είναι βενζίνη. Μάστρε μου, του είπα. Θα μας κάψουν ζωντανούς. Δεν πρόλαβα να τελειώσω τη φράση μου και τρεις εμπρηστικές βόμβες μετέβαλαν το κρησφύγετο σε φλεγόμενο καμίνι. Βρισκόμουν στην είσοδο του κρησφύγετου γοναπιστός.

Οι φλόγες κάλυψαν τα μαλλιά μου και το δεξί μέρος του προσώπου μου.

Ο μάστρος βρισκόταν στο βάθος του κρησφύγετου, ανάμεσα στις φλόγες που τον είχαν ζωσμένο από παντού. Η όψη του ήταν ήρεμη και γολιθία.

Με το ίδιο ατάραχο και αποφασιστικό ύφος και με πολλή στοργή και αγάπη, μόλις τον κοίταξα τρομαγμένος άκουσα από το στόμα του τα τελευταία λόγια του, που δεν ήταν άλλα από την τόσο αγαπημένη από μένα φράση, που πάντοτε υπήρχε για μένα κουράγιο και έμπνευση: «Μη φοβάσαι Μαρτρώ, μη φοβάσαι!».

Καλάλι της Πατρίδος μου
ο γιος μου, η ζωή μου,
τζι αφού εν επαράδδθηκεν
τζι έμεινεν τζι εσκοτώθηκεν
ας έσειε την ευτξήν μου!

Θάλεια Κατσούρη, Γ3

Πέντε μέρες μετά το ολοκαύτωμα στον Μαχαιρά, στις 8 Μαρτίου 1957, ένας άγνωστος ποιητής είχε στείλει για δημοσίευση το πιο κάτω ποίημα, στην αγγλική εφημερίδα «Tribune». Η μετάφραση στα Ελληνικά έγινε από τον ποιητή Α. Κ. Ιντιάνο. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Πυρσός» του Ελληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου.

THE BALLAD OF GREGORY AFXENTIYOU

GREGORY AFXENTIYOU, the 29-year-old second-in-command to Colonel Grivas, the Eoka terrorist leader, fought 60 British troops today from a cave in the Troodos mountains. When the battle was over his body lay among flames...

The Governor of Cyprus, Sir John Harding, has sent a message to the men of the Duke of Wellington's Regiment congratulating them on their success.—“The Times,” March 4, 1957.

Come out, come out, young Gregory,
There's guns all round your cave.
The sun's rising over the mountains
And you've only one life to save.

Your price is paid, young Gregory,
While you sleep deep underground,
For the man that brings the soldiers
Shall have five thousand pound.

Can't you hear their officer calling?
He speaks your language plain,
So lift your hands and meet him
And you'll see the sun again.

Five men lay down together,
Five men last night were brave,
But four went to the daylight
And one stayed in the cave.

You're all alone, young Gregory,
Your friends have gone from you,
They chose a life in prison
And you may choose it too.

Come in, come in, he shouted,
For I am but one man,
One man and his gun are waiting,
Come fetch me if you can.

They are sixty in the daylight
And one in the dark within,
But the one will not surrender
And the sixty daren't go in.

So the guns begin to crackle
And fast the bullets fly
And the sun young Gregory can
Is noon-high in the sky.

You bleed, you bleed, young Gregory,
Now come out without shame,
A wounded man may save
And there'll be none to blame.

But still young Gregory's shooting
And the soldiers have no rest
And the hours pass in darkness
And the sun goes to the west.

Machine-guns go to fetch him,
Grenades are next to try,
Tear-gas is sent to blind him,
The man who will not die.

Then the petrol barrels lumber
Out of the soldiers' sight,
And the bullets set them burning
And the cave is blazing bright.

But still the gun is speaking
And the sixty hear the one
And the light is grey with evening
And the battle is not done.

Now the engineers are busy,
They lay their charge and train,
And the sixty men stand silent
Who need not shoot again.

And dynamite and petrol
Are piled among the rocks,
For when the hounds are wearied
All's fair to kill a fox.

And the village on the hilltop
Is shaken with the din,
When the cave is silent
And the sixty men go in.

For came to tell them
They had done,
He gained new honour
Many men killed one.

When brother speaks to brother
Of father to his son,
In memory of his people
Young Gregory goes on.

οις δ' α' μόν
ονανηδα
α' ε' ε' ε' ε'
α' ε' ε' ε' ε'
και' με' α'

ΑΜΟΙΒΗ REWARD

£ 5,000

Ποσόν £ 5.000 πέντε χιλιάδων λιρών θα καταβληθή εις μετρητά ως αμοιβή εις οιονδήποτε πρόσωπον το οποίον ήθελε παράσχει πληροφορίας διευκρινίζοντας εις την ανακάλυψιν και σύλληψιν ζωντανού ή νεκρού του επικυρηγμένου τρομοκράτου και υπαργηγού της Ε.Ο.Κ.Α. πρώην δυνωμτικού του Έλληνικού Στρατού

ΓΡΗΓΟΡΗ ΠΙΕΡΗ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ: ΟΥΤΟΣ ΕΙΝΑΙ ΗΛΙΚΙΑΣ 29 ΕΤΩΝ, ΥΨΟΥΣ 5 ΠΟΔΩΝ ΚΑΙ ΔΕΚΑ ΙΝΤΩΝ, ΛΕΠΤΗΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΑΠΛΑΣΕΩΣ, ΜΕ ΜΑΥΡΑ ΜΑΛΙΑ, ΜΕΛΑΓΚΡΟΙΝΟΣ, ΜΕ ΜΑΥΡΟΝ ΜΥΣΤΑΚΑ.

Πληροφορία δυνάται να παρισχέσθωι πρός οιονδήποτε Αστυνομικήν ή Στρατιωτικήν Αρχήν είτε προσηγορικώς είτε έγγραφως. Εις περιπτώσεων έγγραφων πληροφοριών δυνάται να γίνει υπό του πληροφοροδότης χρήσις ψευδωνύμου.

Εις οιονδήποτε πρόσωπον το οποίον θα δώση πληροφορίας θα τοι παρισχέσθωι ιών το έκθυμην προσηγορία διὰ την ασφαλείαν του και τούτος ήμα τη σύλληψή του επικυρηγμένου τρομοκράτου θα τοι καταβληθή ή άνωτέρω αμοιβή εις μετρητά και δωρεάν μεταφορά υπό Βρετανικὴν προστασίαν τέσον τοι ίδιου όσον και των μελών της οικογενείας του εις οιονδήποτε χώραν τοι έκτετακόι.

«ΣΗΜΕΡΟΝ ΠΟΥ Σ' ΑΝΤΙΚΡΥΣΑ»

ΑΝΤΩΝΟΥ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Ποίημα που η μητέρα του Ήρωα Γρηγόρη Αυξεντίου, Αντωνού Αυξεντίου, φέρεται να εμπνεύστηκε τη μέρα του θανάτου του και απήγγειλε στο πρώτο του μνημόσυνο.

Σήμερον που σ' αντίκρυσα τζι είδα την ζωγραφκιάν σου
την τόλμην σου φαντάστηκα τζιαι την παλληκαρκιάν σου.

Να μεν σε πιάσουν ζωντανόν τζι ας ήταν όπως τύχει,
αφού για την Πατρίδα μας το γαίμα σου εχύθην.

Ξύπνα, Γληόρη μου, να δεις που κόντεψεν η Νίκη
τζι εσέναν βάλλουσιν μπροστά γιατί σ' εσέν ανήκει.

Ξύπνα να δεις τους κόπους σου, να δεις τα βάσανά σου,
που νυχτοξημερώνεσουν μέσ' στα κρησφύγετά σου.

Που νυχτοξημερώνεσουν μες στα βουνά, τους βράχους
τζιαι κέρτισες ό,τι έθελες τζιαι πήρες τα μιτά σου.

Ξύπνα να δεις την μάνα σου που στέκεται κοντά σου
τζι έκαμεν σίδερον καρκιάν όπως την λεβεντιά σου.

Θέλω δκυο λόγια να μου πεις, γιέ μου, που την καρκιάν σου
μεν κλαίεις, μάνα, μεν κλαίεις, που έχασες τον γιό σου
την ώραν του θανάτου σου θα είμαι στο πλευρό σου.

Την ώρα του θανάτου μου, πριχού τα μάθκια κλείσουν,
πέρκι σε δουν, λεβέντη μου, τζιαι σε ξαναφιλήσουν.

Μια μάνα τέτοιου ήρωα εν προσβολή να κλάψει,
προσβάλλει τον λεβέντη της, τζιείνον που θ' απολάψει.

**Χαλάλιν της Πατρίδας μου ο γιος μου, η ζωή μου,
τζι αφού εν επαραδόθηκεν
τζι έμεινεν τζι εσκοτώθηκεν
ας έσειε την ευτιήν μου.**

Γεια σου, Γληόρη Αθάνατε, ήρωα των ηρώων
τζιαι τ' όνομα σου άφησες παντοτινά στον κόσμο.

Ζήτω, Γληόρη αθάνατε, ας έχομεν εγείαν,
που σιόνωσες το γαίμα σου για την Ελευθερίαν.

Τζι εγιώ έτσι μάνα εν να φανώ όπως τες Ελληνίδες,
που πιάσασιν τα όπλα τους τζιαι τζιείνες οι ιδίες.

Εχόγλασεν το γαίμα μου, όπλον θέλω να πάρω,
πα' στα βουνά του Μασαιρά τζιαι πάνω να πεθάνω.

Τζιαι πάνω που θυσίασεν ο γιος μου τη ζωή του,
τζιαι πάνω να θυσιαστώ νάμαι τζι εγιώ μαζί του.

«ΣΤΟΝ ΓΙΟ ΜΟΥ»

ΠΙΕΡΗΣ ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ

Ο Πιερής Αυξεντίου ήταν ο πατέρας του Ήρωα.

Εσύ που εθυσίασες το άνθος της ζωής σου,
ξύπνα να δεις τι γίνεται σ' εσέ και στους γονείς σου.

Σε όλες τις βουνοπλαγιές έκτισες τη φωλιά σου
και πέταγες και σκέπαζες όλους με τα φτερά σου.

Τον βρήκαν με την προδοσιάν, με του τυράννου δώρα,
κι ελπίζω να τιμωρηθούν κι αυτοί σαν έλθει η ώρα.

Γιατί ο ππαράς της προδοσίας εν κοφτερόν μασαιίριν
τζι όποιος τον πιάσει αυτοκτονεί με το δικόν του σιέριν.

Πα' στα βουνά του Μασαιρά και εις τες τρεις του Μάρτη
ήτουν μια μέρα συμφοράς κοντά σε μέναν νάρτει.

Κάποιος βοσκός σκληρόκαρδος τζει πάνω εξαγοράσθην
και οδηγίες έδωσεν εις τον στρατόν του Χάρντιγκ.

Στρατός με ελικόπτερα γυρόν συναντήθηκαν
πως θα τον πιάνναν ζωντανόν οι Άγγλοι φαντάστηκαν.

Εφέρασιν τζιαι ρεπόρτερ τζιαι δημοσιογράφους
για να τον σατιρίσουν στους κινηματογράφους.

Και όμως δεν δειλίασεν ποτέ στες απειλές τους,
ούτε στες παρακλήσεις τους, ούτε εις τες φωτιές τους.

Με τα φιλιά πολόγιασεν αυτούς πού 'σιε μιτά του
γιατ' εν έθελεν να τους ιδεί κι αυτούς νεκρούς κοντά του.

Ωρες δέκα ολόκληρες μιτά του πολεμούσαν
και να πλησιάσουν κοντά του δεν τολμούσαν.

Ώστι τζιαι βαλαν του φωθκιάν να κρούσει να τον πιάσουν,
γιατί ολόκληρον στρατόν είδαν πως εν να χάσουν.

Έτρεξα και εζήτησα κι εγώ το λείψανόν σου
για να σε φέρω για ταφήν στην Λύσην, στο χωρκόν σου.

Κι ο Χάρντιγκ ο αιμοχαρής, για να με τιμωρήσει,
αρνήθην εις την αίτησιν, την δίψαν του να σβήσει.

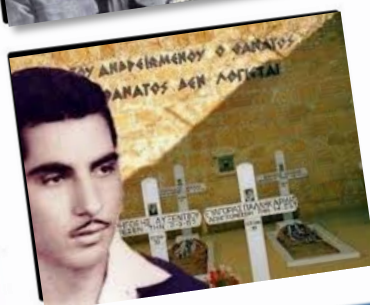
Μόνος θα πάω να τον δω τζιαι να πιστοποιήσω,
αν εν ο γιος μου ο νεκρός τζιαι πίσω να γυρίσω.

Παιδί μου, όταν σ' αντίκρυσα, ήτουν απελπισία,
στάθηκα και σε κοίταζα όμως με ψυχραιμían.

Γύρισα και τουςμίλησα, παιδί μου, όταν σε είδα.
— Άγγλοι, αυτό που κάνετε είναι θηριωδία

Ελπίζομεν εις τον Θεόν πως θαρτει τζειν' η μέρα
που σύντομα εν να γινεί η Κύπρος ελευθέρα.

Νάρτουμεν να σε φέρουμε στο μνήμα το δικό σου,
στον τόπο που γεννήθηκες πόν χώμα πατρικόν σου.

«Ολάκερο το νησί παραληρούσε από αγώνα, μεθούσε από αγώνα»

Κώστας Μόντης, *Κλειστές Πόρτες*

Η Ε.Ο.Κ.Α. και ο αγώνας της για ελευθερία

Η Ε.Ο.Κ.Α. και ο αγώνας της για ελευθερία

- Η Ε.Ο.Κ.Α. το 1955-1959 υπήρξε η φωτιά που άναψε τη φλόγα του αγώνα. Με στρατηγική και οργάνωση, οι μαχητές της αντιστάθηκαν στις αποικιακές δυνάμεις, αφήνοντας πίσω τους ανεκτίμητη κληρονομιά.

Η Ε.Ο.Κ.Α. και ο αγώνας της για ελευθερία

Χρονολόγιο:

- 1955: Ίδρυση της Ε.Ο.Κ.Α., με επικεφαλής τον Γεώργιο Γρίβα.
- 1956: Έναρξη επιθέσεων σε στρατιωτικούς στόχους.
- 1957: Κορύφωση της ένοπλης δράσης στα βουνά.
- 1959: Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, τερματισμός του αγώνα.

Ε.Ο.Κ.Α.: Στρατηγική, Οργάνωση και Επιχειρήσεις

- Η Ε.Ο.Κ.Α. (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών) ιδρύθηκε το 1955.
- Στόχος: Η απελευθέρωση της Κύπρου από τη βρετανική αποικιοκρατία και η ένωση με την Ελλάδα.
- Η οργάνωση διαρθρώθηκε σε μικρές ομάδες, που εκτελούσαν αυτόνομες, αλλά συντονισμένες επιχειρήσεις, επικεντρωμένες σε στρατιωτικούς και πολιτικούς στόχους της βρετανικής διοίκησης.
- Στρατηγική: Βασιζόταν σε επιθέσεις μικρής κλίμακας, σαμποτάζ και ενέδρες, με στόχο να προκαλέσουν αποσταθεροποίηση και να ενισχύσουν την αντίσταση του λαού.
- Στις πόλεις: αναλάμβανε επιθέσεις κατά των βρετανικών στρατιωτικών δυνάμεων και εγκαταστάσεων.
- Στο αγροτικό περιβάλλον: εκμεταλλεύονταν το ορεινό και δύσβατο έδαφος, για να κρυφτεί και να οργανώσει τις επιθέσεις της, χρησιμοποιώντας τη γνώση του τόπου και τη βοήθεια των κοινοτήτων.

Αγώνες και Μάχες: Σημαντικά Γεγονότα και Επιθέσεις της Ε.Ο.Κ.Α.

- Οι επιθέσεις και οι μάχες της ΕΟΚΑ απέδειξαν τη σφοδρότητα του αγώνα και την αποφασιστικότητα των Κυπρίων για την ελευθερία τους.
- Παρά τις δυσκολίες και τις βαρύτατες συνέπειες, ο αγώνας της ΕΟΚΑ συνέβαλε καθοριστικά στην επίτευξη της ανεξαρτησίας της Κύπρου το 1960.

Δυσκολίες οργάνωσης:

- Η κυπριακή κοινωνία ήταν διαιρεμένη, με την τουρκοκυπριακή κοινότητα συχνά να συνεργάζεται με τις βρετανικές δυνάμεις και να καταγγέλλει τις ενέργειες της Ε.Ο.Κ.Α.
- Οι βρετανικές αρχές απαντούσαν με σφοδρή καταστολή, χρησιμοποιώντας συλλήψεις, βασανιστήρια και εκτοπίσεις.
- Παρά την καταστολή, η Ε.Ο.Κ.Α. κατάφερε να διατηρήσει την επιχειρησιακή της ετοιμότητα και να προκαλέσει αναστάτωση στην αποικιακή διοίκηση, ενισχύοντας την αντίσταση και την άσκηση πίεσης για αυτοδιάθεση.
- Οι δυσκολίες ενίσχυαν το ηθικό της οργάνωσης, καθιστώντας την μια ισχυρή δύναμη στον αγώνα για την απελευθέρωση της Κύπρου και την ένωση με την Ελλάδα.

Κρυψώνες και Σημαντικά Κρησφύγετα της Ε.Ο.Κ.Α.

- Η Ε.Ο.Κ.Α. λειτουργούσε σε δύο επίπεδα: την ένοπλη δράση και την πολιτική κινητοποίηση. Σε αστικά περιβάλλοντα, η οργάνωση βασιζόταν σε κρυφούς πυρήνες που συντόνιζαν επιθέσεις κατά βρετανικών στόχων, ενώ στις αγροτικές περιοχές, οι μαχητές χρησιμοποιούσαν τη γεωγραφία για κάλυψη. Με ενέδρες, σαμποτάζ και συλλογή πληροφοριών, οι επιχειρήσεις έφεραν πλήγματα στον εχθρό.
- Οι κρυψώνες αποτελούσαν καταφύγιο και κέντρο επιχειρήσεων. Οι γεωγραφικές τους θέσεις επέτρεπαν στους μαχητές να διαφεύγουν από τον βρετανικό στρατό, ενώ παράλληλα ενίσχυαν το ηθικό των αγωνιστών.

Ένα από τα πιο διάσημα ήταν το κρησφύγετο του Γρηγόρη Αυξεντίου στον Μαχαλά, όπου ο ίδιος θυσιάστηκε για την πατρίδα.

Αλληλογραφία και Μηνύματα Εντός της Ε.Ο.Κ.Α.: Ο Κώδικας Επικοινωνίας

- Η επικοινωνία ήταν θεμέλιο της επιτυχίας της Ε.Ο.Κ.Α. Μυστικοί κώδικες, σύμβολα και μηνύματα χρησιμοποιούνταν, για να αποφύγουν την ανίχνευση. Η κρυφή αλληλογραφία διασφάλιζε τον συντονισμό, ακόμη και κάτω από αντίξοες συνθήκες.
- Απόσπασμα από Επιστολή του ήρωα Ανδρέα Ζάκου: "Είμαστε Χριστιανοί και ο αντικειμενικός μας σκοπός πρέπει να είναι η Ουράνια Βασιλεία. Πεθαίνουμε απόλυτα ήρεμοι".
- Η Ε.Ο.Κ.Α. ήταν κάτι περισσότερο από μια οργάνωση. Υπήρξε σύμβολο θυσίας και ανδρείας, που διατηρείται ζωντανό στη συλλογική μνήμη της Κύπρου.

Βιβλιογραφία

Πηγές και Υλικό Μελέτης

- Ιστορικοί χάρτες και φωτογραφικό υλικό.
- Επισκέψεις σε μνημεία και κρησφύγετα.
- Γρίβας-Διγενής, Γεώργιος, *Απομνημονεύματα Αγώνος 1955-1959*, Αθήνα: Εκδόσεις Ιστορικά, 1965.
- Παπαγεωργίου, Πέτρος, *Η Ιστορία της ΕΟΚΑ*, Λευκωσία: Εκδόσεις Κυπριακή Κληρονομιά, 1987.
- Κυπριακή Δημοκρατία, *Αρχεία Αγώνα 1955-1959*, Λευκωσία: Κρατικά Αρχεία, 1995.
- Θεοδίδου, Άννα, "Η Επικοινωνία στην ΕΟΚΑ: Μυστικοί Κώδικες και Μηνύματα," *Ιστορική Επιθεώρηση*, τεύχος 34, 2005.
- Μαρτυρίες Αγωνιστών, *Προσωπικές Αφηγήσεις ΕΟΚΑ*, Λευκωσία: Ιστορική Βιβλιοθήκη, 2010.

Γρηγόρης Αυξεντίου

70 χρόνια από τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-1959

Γρηγόρης
Αυξεντίου70 χρόνια από τον
απελευθερωτικό αγώνα
του 1955-1959

Βιογραφικό

Ο Γρηγόρης Αυξεντίου γεννήθηκε στις 22 Φεβρουαρίου το 1928 στο χωριό Λύση της Αμμοχώστου και πέθανε στις 3 Μαρτίου το 1957 σε ηλικία 29 ετών, στη Μονή Μαχαιρά. Γονείς του ήταν ο Πιερής και η Αντωνού Αυξεντίου και είχε μία μικρότερη αδελφή, τη Χρυστάλλα.

Ο ρόλος του στον
αγώνα του
1955-1959

- Στις 20 Ιανουαρίου 1955, έγινε η πρώτη συνάντηση του Αυξεντίου με τον Γρίβα που ήταν αρχηγός της Ε.Ο.Κ.Α., στον οποίο έδωσε τον λόγο της Στρατιωτικής του Τιμής, αντί του καθιερωμένου όρκου της Ε.Ο.Κ.Α. και έτσι μπήκε στον αγώνα. Του δόθηκαν τα εξής ψευδώνυμα: «Ζήδρος», «Ρήγας», «Αϊντας», «Άρης», «Μάστρος», «Ανταίος» και «Ζώτος». Αγωνίστηκε σκληρά στην αντίσταση κατά των Άγγλων και πολύ γρήγορα του δόθηκε η θέση του υπαρχηγού της Ε.Ο.Κ.Α. Υπηρέτησε ως Τομεάρχης Αμμοχώστου-Βαρωσιών στις αρχές του Αγώνα.
- Την 1η Απριλίου 1955 καταζητήθηκε από τους Άγγλους για τη συμμετοχή του στον Αγώνα και μετατέθηκε στην επαρχία Κερύνειας, όπου υπηρέτησε ως τομεάρχης της Ε.Ο.Κ.Α. μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1955. Από τον Δεκέμβριο του 1955 διετέλεσε τομεάρχης Πιτσιλιάς, μέχρι τις 3 Μαρτίου του 1957, όταν έπεσε μαχόμενος.

Θάνατος

- Στις 3 Μαρτίου του 1957 οι Άγγλοι, ύστερα από προδοσία πληροφορήθηκαν πως το κρησφύγετο του ήταν κοντά στον Μαχαιρά. Το περικύκλωσαν με αυτοκίνητα και ελικόπτερα. Μετά από πολύωρη μάχη και αρκετούς νεκρούς Άγγλους, έριξαν βενζίνη στο κρησφύγετο και τον έκαψαν ζωντανό. Το καμένο σώμα του θάφτηκε στις 4 Μαρτίου στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας, στον χώρο που είναι γνωστός σήμερα ως «Τα Φυλακισμένα Μνημεία», από φόβο λαϊκών εκδηλώσεων.

Αντρεα Νικολάου, Γ3

Κρυψώνες και Σημαντικά Κρησφύγετα της Ε.Ο.Κ.Α.

Κρυψώνες και Σημαντικά
Κρησφύγετα της Ε.Ο.Κ.Α.Βασίλειο Δημητρίου
Μαρίνα Φράνσις Χριστοφόρου
Γ7Κρησφύγετο στην
Κακοπετριά

Η Κακοπετριά, που βρίσκεται στις δυτικές πλαγιές του Τροόδου, υπήρξε σημαντική βάση για τους αντάρτες της Ε.Ο.Κ.Α., λόγω του δύσβατου εδάφους της. Οι αντάρτες κατασκεύαζαν αρκετά κρησφύγετα στην περιοχή, τα οποία χρησιμοποιούν ως σημεία συγκέντρωσης, καταφυγής και οργάνωσης επιχειρήσεων. Το πυκνό δάσος και τα βουνά προσέφεραν ιδανικό φυσικό κάλυμμα. Αυτά τα κρησφύγετα διατηρούνται σήμερα ως ιστορικά μνημεία και υπενθυμίζουν τις θυσίες των Κυπρίων κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα.

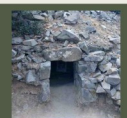
Τα κρησφύγετα

Το νησί μας, η Κύπρος που γέννησε άξια τέκνα, έτοιμα να θυσιαστούν στον βωμό της ελευθερίας της πατρίδας τους, είναι διάσπαρτο από κρησφύγετα της ΕΟΚΑ 1955 - 59

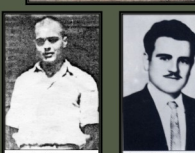
Τα κρησφύγετα αυτά είναι καλά κρυμμένα στα βουνά, κυρίως του Τροόδου. Η «ανέγερση» τους γινόταν με σκάψιμο σε απότομους γκρεμούς, μέσα στα βουνά, σε δύσβατες κυρίως περιοχές, όπου η φυσική και αγρία βλάστηση τα σκέπαζε και οι αντάρτες μπορούσαν να κρύβονται με περισσότερη ασφάλεια από τα αγγλικά στρατεύματα.

Αρκετά είναι και εκείνα που είναι κρυμμένα σε αγριότητες σπιτιών, σε σκαμμένα ταβάνια και τοίχους που χωρούσαν έναν μόνο άνθρωπο και σε σημεία που δεν θα μπορούσε να βάλει ο νους των Άγγλων ότι θα μπορούσε να βρίσκεται άνθρωπος!

Οι αντάρτες κρύβονταν την ημέρα μέσα στα κρησφύγετα και κατά τη διάρκεια της νύχτας, τότε που το βαθύ σκοτάδι τους σκέπαζε, ώστε να μην γίνονται αντιληπτοί, κινούνταν πάνω στις βουνόπλαγιές. Έτσι, κατάφεραν να κρύβονται και με την βοήθεια της φυσικής βλάστησης και της νύχτας, αλλά και με την βοήθεια των κατοίκων των κοντινών χωριών, οι οποίοι ήταν μνημένοι στην ΕΟΚΑ, και είτε τους έκρυβαν στα εν λόγω κρησφύγετα μέσα στα σπίτια τους, είτε γνωρίζοντας τα σημεία πάνω στο βουνό όπου βρίσκονταν τα κρησφύγετα, τους εφοδίαζαν με νερό και τροφή.

Κρησφύγετο Χρύσανθου Μυλωνά

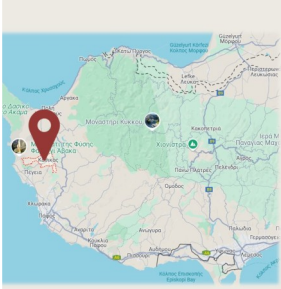

Ο Χρύσανθος Μυλωνάς γεννήθηκε στο χωριό Γαλάτα. Το 1955, ενώ φοιτούσε στην Ε' τάξη του Γυμνασίου, μνηθηκε στην Ε.Ο.Κ.Α. και εντάχθηκε στον αγώνα για την απελευθέρωση της Κύπρου, πολεμώντας στο πλευρό του ξαδελφού του, Ευαγόρα Παπαχριστοφόρου.

Ως αγωνιστής ήταν ιδιαίτερα δραστήριος, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες και αφιερώνοντας όλο του τον χρόνο στην εκτέλεση αποστολών.

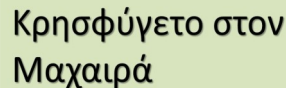
Τον Μάιο του 1957, ύστερα από εντολή της Ε.Ο.Κ.Α., ανέλαβε, μαζί με δύο συναγωνιστές του, να κατασκευάσει κρησφύγετο στην περιοχή του, ώστε να φιλοξενήσει μίαν ανταρτική ομάδα που περιλάμβανε δύο καταζητούμενους αγωνιστές.

Το κρησφύγετο βρισκόταν στο δάσος πάνω από το χωριό Καλιάνια, και σε αυτό εγκαταστάθηκε η ομάδα του Ευαγόρα Παπαχριστοφόρου. Ο Χρύσανθος είχε αναλάβει την τροφοδοσία των δύο ανταρτών.

Αυτό το κρησφύγετο βρίσκεται στην τοποθεσία «Κάθηκας», στο χωριό από τον Χρίστο Πόπη. Εκκλινει με ένα καμάκι και ήταν κάτω από τη γη. Κατασκευάστηκε από αντάρτες και στεγάστηκε από τον ιδιοκτήτη του χωραφιού και πατέρα του αιεμνήστου αγωνιστή αντάρτη, Γεώργιου Χρίστου Πόπη.

Από το κρησφύγετο αυτό, ξεκίνησε η αντάρτικη ομάδα, για να κτυπήσει τα Αγγλικά στρατεύματα κατοχής σε ενέδρα, στην τοποθεσία «Λόφορ», που απέχει ένα χιλιόμετρο περίπου από τη Λυσό. Η ενέδρα έγινε στις 5 Οκτωβρίου 1958. Σ' αυτήν είχαν λάβει μέρος οι πιο κάτω αντάρτες οι οποίοι ήταν από την Στενή: Γεώργιος Γαβριήλ Στενώτης «Κίμων», Σάββας Χριστοφί «Βλαδής», Σάββας Χαράλαμους «Κουρσάρος».

Βρίσκεται κοντά στην ιστορική Ιερά Μονή Μαμαρία, στο βουνό της ορεισισιάς Τρούδος. Εδώ έδωσε την ύστατη μάχη του ο Γρηγόριος Αυγενάκιος, ο οποίος ήταν υπαρχηγός της Ε.Ο.Κ.Α. (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών). Το κρησφύγετό του έγινε σύμβολο ηρωισμού και αντοχής, καθώς ο Αυγενάκιος, περικυκλωμένος από Βρετανούς στρατούς, αρνήθηκε να παραδοθεί. Μετά από ώρες μάχης και αδυναμία σύλληψής του, οι Βρετανοί έκαναν το κρησφύγετό με βενζίνη, οδηγώντας τον στην αθανασία. Σήμερα, ο χώρος λειτουργεί ως σημείο μνήμης και τιμής για τον σταυρωτό του Μαμαριά.

Τα λημέρια της Ε.Ο.Κ.Α.

Ήταν σύστημα τεσσάρων κρησφυγείων: το αρχηγείο, η αποθήκη, ένα μαγειρείο, και ένα παρατηρητήριο. Βρίσκονται στην κορυφογραμμή που δεσπόζει του χωριού Κούρδαλι. Εδώ έστησε για λίγο το στρατηγείο του ο αρχηγός της Ε.Ο.Κ.Α.

Η υποθεσία που επιλέχθηκε για την κατασκευή των Λημεριών ήταν ιδανική. Η πρόσβαση του εχθρού ήταν δύσκολη, γιατί δεν υπήρχε όροφος στην περιοχή. Προσεγγιζόταν για άμυνα, ιδίως από τη μεριά του χωριού Σπλιών, αλλά και για ασφαλή διαφυγή προς Κοκοπετρία ή Ασίον. Τα Λημερία κατασκευάστηκαν το καλοκαίρι του 1955 από κατοίκους των Σπλιών-Κουρδράλων και της Κυπεριόνας, υπό την καθοδήγηση του Τομέαρχη της περιοχής Ρένου Κυριακίδη.

Τα λημέρια της Ε.Ο.Κ.Α

Ο Αρχηγός Γεώργιος Γρίβας Διγενής έδωσε διαταγή να κατασκευαστούν στην περιοχή κρησφύγετα, όπου να μπορούν οποιαδήποτε στιγμή οι αγωνιστές να καταφεύγουν, όταν η παρουσία τους στα χωριά θα είναι δύσκολη. Μετά από αναγνώριση των βουνών της περιοχής επιλέχθηκε η κορυφογραμμή πάνω στην Κοιλάδα. Η βρύση που υπήρχε 300 μέτρα χαμηλότερα από την κορυφογραμμή ήταν και αυτή ένας καθοριστικός παράγοντας στην απόφαση ανάδειξης των λημειών στην περιοχή.

Σήμερα τα κρησφύγετα έχουν επισκευαστεί από το Τμήμα Δασών, το οποίο δημιούργησε δίκτυο μονοπατιών στην περιοχή, με επεξηγηματικές πινακίδες, δεικτές και παγκάκια. Έτσι, η επίσκεψη των Αθηναίων γίνεται πιο εύκολη. Εξάλλου, ο δασικός δρόμος οδηγεί μέχρι την κορφοβραχίτη πιο εύκολα. Εξάλλου, ο δασικός δρόμος οδηγεί μέχρι την κορφοβραχίτη πιο εύκολα. Εξάλλου, ο δασικός δρόμος οδηγεί μέχρι την κορφοβραχίτη πιο εύκολα. Εξάλλου, ο δασικός δρόμος οδηγεί μέχρι την κορφοβραχίτη πιο εύκολα.

Κρησφύγετο στο Παλαιχώρι

Ένα από τα σημαντικότερα κρησφύγετα που χρησιμοποίησε ο ήρωας Γρηγόρης Αυξεντίου τον καιρό του αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. βρίσκεται στην καρδιά του χωριού, δίπλα από την εκκλησία της Παναγίας Χρυσοπαντάσας, στο υπόγειο του σπιτιού του Ανδρέα και της Μαρίτσας Καραολή.

Κτίστηκε με υπόδειξη του ίδιου του Αυξεντίου το καλοκαίρι του 1956, μετά από διαταγή του Διγενή για κατασκευή κρησφυγείων και σε σπίτια, εκτός εκείνων που υπήρχαν στις ορεινές περιοχές. Ο Διγενής υπέδειξε την κατασκευή αυτών των κρησφυγείων, για περισσότερη ασφάλεια των ανταρτών.

Κρησφύγετο στο Παλαιχώρι

Ήταν ένα σύμπλεγμα δυο κρησφυγέτων. Το ένα βρισκόταν σε φούρνο και το άλλο κάτω από μια πετρόκτιστη σκάλα, η οποία εφαιπτόταν με τον φούρνο.

Η είσοδος του κρησφύγετου της σκάλας ήταν μέσα από το κρησφύγετο του φούρνου. Στην πόρτα του ήταν επικολλημένες πέτρες, που αποτελούσαν συνέχεια της όλης τοιχοποιίας, έτσι που με το κλείσιμό της, ο τοίχος φαινόταν ως ένα ενιαίο σύνολο.

Η σύνδεση του χώρου του κρησφυγείου με το δωμάτιο του Αυξεντίου στο ανώγειο του σπιτιού γινόταν με κινητή σκάλα, από τρύπα στο πάτωμα, το κόνιμο της οποίας καλυπτόταν από τα δοκάρια.

Ο Αυξεντίου, ανάλογα με τις ανάγκες του αγώνα, κατέλυε συχνά στο Παλαιχώρι, όπου διήρθε τον τεράστιο τομέα του, που περιλάμβανε μεγάλο τμήμα των επαριών Λευκωσίας, Λεμεσού και Λάρνακας.

Κρησφύγετο στο Παλαιχώρι

ο Αυξεντίου κράτησε ανστηρά προσωπικό και απόλυτα μυστικό ο κρησφύγετό του, ακόμα και από τους αντάρτες του, που φιλοξενήθηκαν κατά περιόδους στο χωριό και που ξεπέρασαν τους τριάντα πέντε.

Δυσχευσιμότητα του κρησφυγέτου:

Η αποτελεσματικότητα του κινήματος αυτό, που οδήγησε στην Αποδείχθηκε, όταν στις 7 Ιανουαρίου 1957 ο Αλέξανδρος το χρησιμοποιήσει κατά τη διάρκεια κατ' οίκον περιορισμού που είχαν επιβάλει οι Άγγλοι στρατιώτες στο χωριό, αναζητώντας τον. Παρέμεινε τότε στο κρησινούμο μαζί με τους αντάρτες του για 48 ώρες και οι Άγγλοι δε μπόρεσαν να τους εντοπίσουν κατά τις εντατικές έρευνες τους που ακολούθησαν.

Ακόμα και τότε, ο Αυξεντίου δε γνωστοποίησε στους άνδρες τον τη μυστική είσοδο κρηφάρηγών της σκάλας, που βρισκόταν κοντά στον χώρο όπου κρυβόνταν, κρατώντας απόλυτα μυστική την ύπαρξη του δεύτερου κρηφάρηγος.

Το κρηφάρηγο του φόβου χάθηκε με εντολή του Αυξεντίου, όχι όμως και το κρηφάρηγο από τη σκάλα, το οποίο προγραμμάτιζε να ξαναχρησιμοποιήσει. Δεν πρόλαβε όμως, γιατί τον πρόλαβε η αθανασία.

Ευχαριστούμε για την προσοχή σας!!

Πηγές :

<https://www.lyssos.org.cy/gr/what-to-know-tgr/sightings-tgr/eoka-tgr.html>

<https://www.cyprushighlights.com/%ce%ba%cf%81%ce%b7%cf%83%cf%86%cf%8d%ce%b3%ce%b5%cf%84%ce%bf-%cf%86%ce%b6%cf%8d%cf%81%ce%bd%ce%bf%cf%82-%ce%b3%cf%81-%ce%b1%cf%85%ce%be%ce%b5%ce%bd%cf%84%ce%af%ce%bf%cf%85-%cf%83%cf%84%ce%bf/nggallery/slideshow>
https://www.mixanitouxronou.gr/th-trylika-krisyfigeta-tis-eoka-stin-kypro-kai-i-apopeira-dolofonias-tou-vretanou-kyverniti-nea-ekpompi-apo-ti-quot-michani-toy-chronoy-quot/#goog_rewardedhttps://www.visitsolea.com/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CE%AE-%CE%BA%CF%81%CF%B7%CF%83%CF%86%CF%8D%CE%B3%CF%B5%CF%84%CF%89%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CE%B6%CF%84%CE%B1https://www.cyprusalive.com/el/krisyfigeta-agonos-eoka-1955-1959

Βασίλεια Δημητρίου
Μαρίνα Φράνσις Χριστοφόρου, Γ7

70 χρόνια από την έναρξη του Απελευθερωτικού Αγώνα του 1955-1959

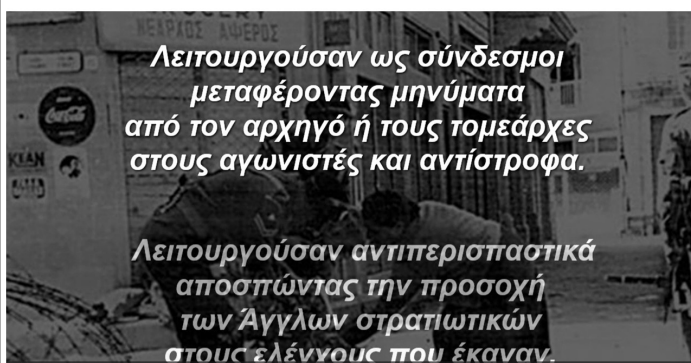
Γυναίκες στον Αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α.: Ο ρόλος τους και οι θυσίες τους

Η συμβολή των γυναικών στον αγώνα της ΕΟΚΑ ήταν πολυδιάστατη.

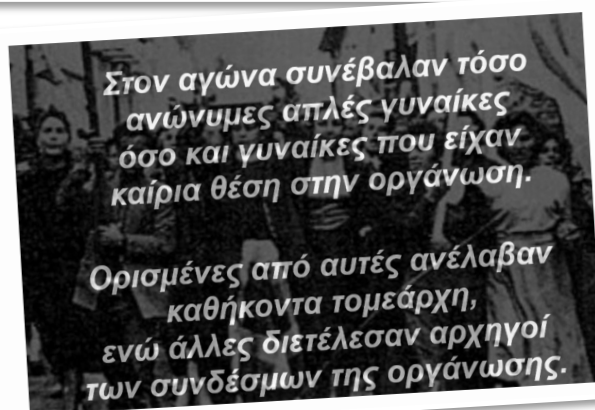

Ασχολούνταν με τη δακτυλογράφηση, την πολυγράφηση, τη μεταφορά και διακίνηση προκηρύξεων και φυλλαδίων.

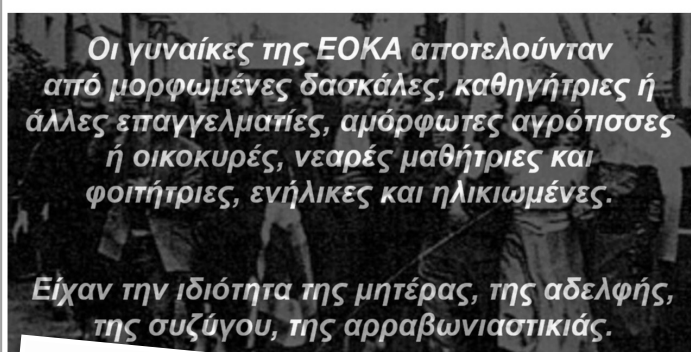
Λειτουργούσαν ως σύνδεσμοι μεταφέροντας μηνύματα από τον αρχηγό ή τους τομεάρχες στους αγωνιστές και αντίστροφα.

Λειτουργούσαν αντιπερισπαστικά αποσπώντας την προσοχή των Άγγλων στρατιωτικών στους έλέγχους που έκαναν.

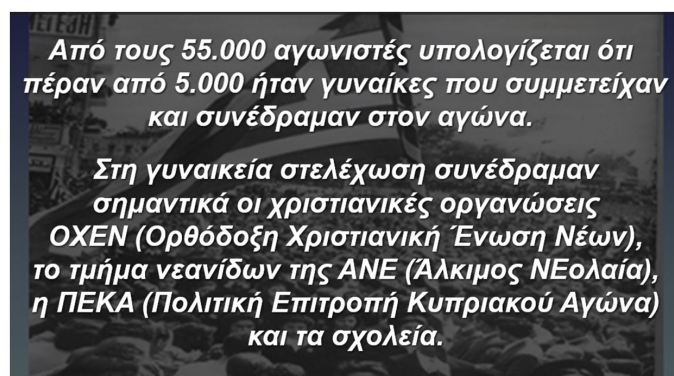
Στον αγώνα συνέβαλαν τόσο ανώνυμες απλές γυναίκες όσο και γυναίκες που είχαν καίρια θέση στην οργάνωση.

Ορισμένες από αυτές ανέλαβαν καθήκοντα τομεάρχη, ενώ άλλες διετέλεσαν αρχηγοί των συνδέσμων της οργάνωσης.

Οι γυναίκες της ΕΟΚΑ αποτελούνταν από μορφωμένες δασκάλες, καθηγήτριες ή άλλες επαγγελματίες, αμόρφωτες αγρότισσες ή οικοκυρές, νεαρές μαθήτριες και φοιτήτριες, ενήλικες και ηλικιωμένες.

Είχαν την ιδιότητα της μητέρας, της αδελφής, της συζύγου, της αρραβωνιαστικιάς.

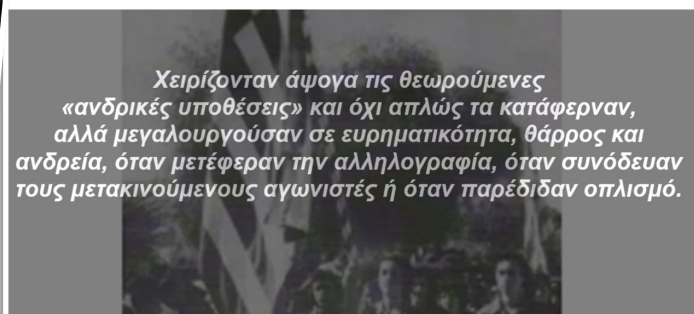

Από τους 55.000 αγωνιστές υπολογίζεται ότι πέραν από 5.000 ήταν γυναίκες που συμμετείχαν και συνέδραμαν στον αγώνα.

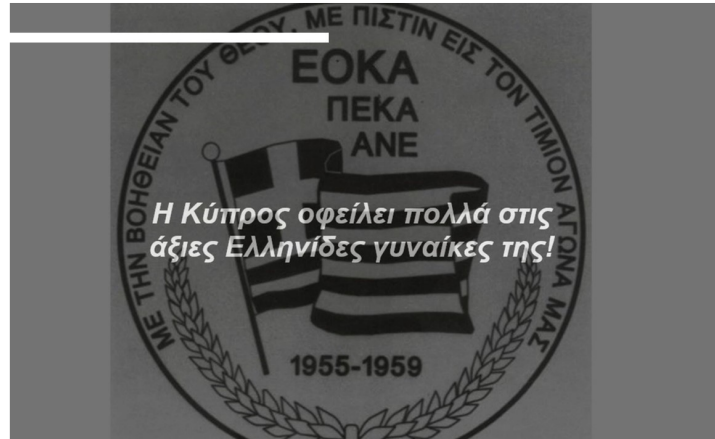
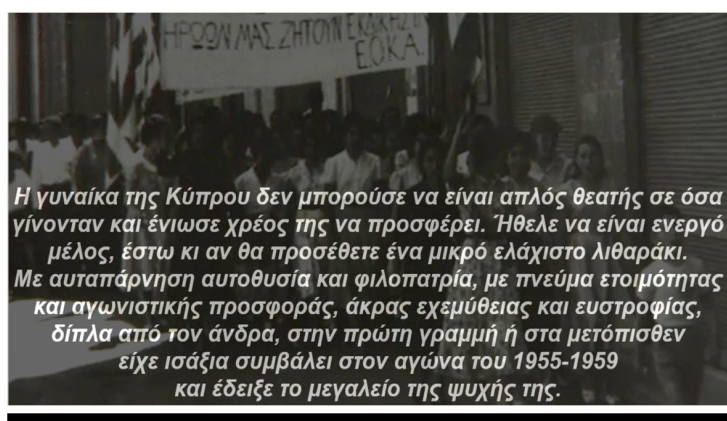
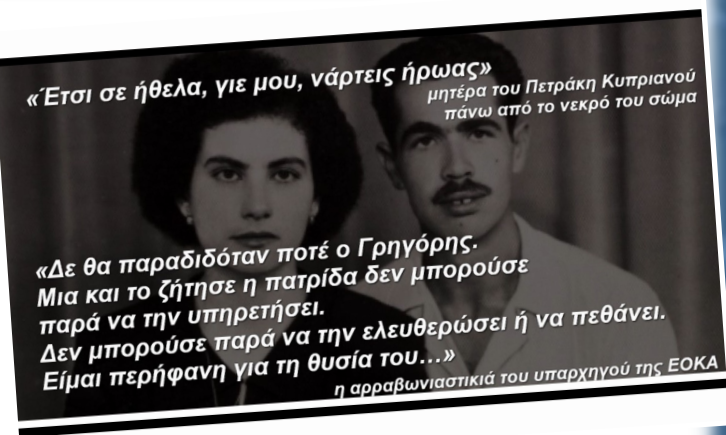
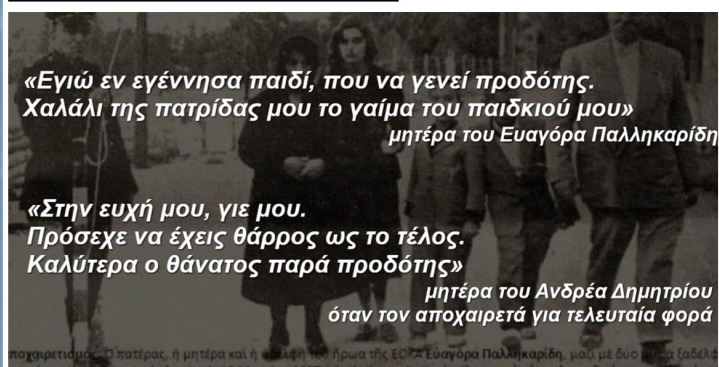
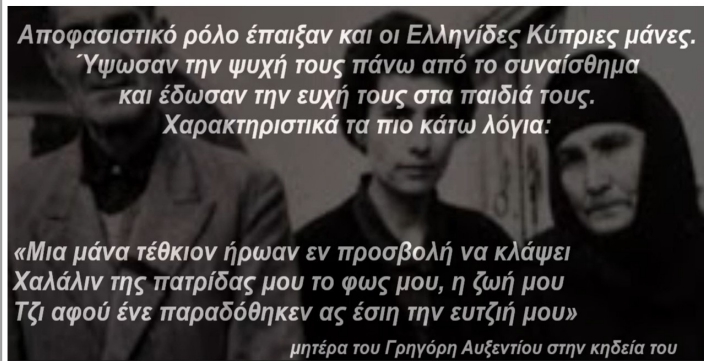
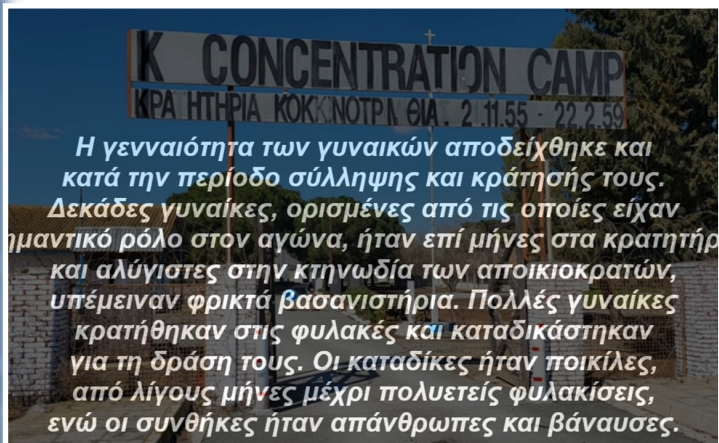
Στη γυναικεία στελέχωση συνέδραμαν σημαντικά οι χριστιανικές οργανώσεις ΟΧΕΝ (Ορθόδοξη Χριστιανική Ένωση Νέων), το τμήμα νεανίδων της ΑΝΕ (Άλκιμος ΝΕολαία), η ΠΕΚΑ (Πολιτική Επιτροπή Κυπριακού Αγώνα) και τα σχολεία.

Οι γυναίκες με άκρα μυστικότητα και πλήρη εχεμύθεια, δεν φανέρωναν ούτε μοιράζονταν ακόμα και στα μέλη της οικογένειάς τους τον ρόλο που είχαν αναλάβει στον αγώνα.

Χειρίζονταν άψογα τις θεωρούμενες «ανδρικές υποθέσεις» και όχι απλώς τα κατάφερναν, αλλά μεγαλουργούσαν σε ευρηματικότητα, θάρρος και ανδρεία, όταν μετέφεραν την αλληλογραφία, όταν συνόδευαν τους μετακινούμενους αγωνιστές ή όταν παρέδιδαν οπλισμό.

Ράνια Φανουρίου, Γ1

70 χρόνια από την έναρξη του Απελευθερωτικού Αγώνα του 1955-1959

Συμμετοχή των Μαθητών και Μαθητριών στον Αγώνα

«70 Χρόνια από την Έναρξη του
Απελευθερωτικού Αγώνα του 1955-1959»

Συμμετοχή των Μαθητών/τριών
στον Αγώνα

Νικολάου Χαράλαμπος
Παίσιου Εκτορας
Γ01

Σχολική Χρονιά
2024-2025

Ο Γιώργος Σεφέρης
ανέφερε κάποτε :

«σβήνοντας ένα κομμάτι από το
παρελθόν, σβήνει κανείς και ένα
αντίστοιχο κομμάτι από το μέλλον.

Έχουμε ευθύνη και υποχρέωση να
γνωρίσουμε σωστά την ιστορία μας
και να σταθούμε με βαθύ σεβασμό
απέναντι από τα μεγάλα και
σπουδαία γεγονότα του
παρελθόντος.

Πετράκης Γιάλλουρος, Δημητράκης
Δημητρίου, Αριστείδης
Χαραλάμπος, Ευαγόρας
Παλληκαρίδης!

Αυτοί αποτελούν διδάγματα που
τόσο πολύ τα έχουμε ανάγκη,
ιδιαίτερα στις μέρες μας».

ΦΑΡΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΜΑΣ
ΠΟΡΕΙΑΣ Η ΝΕΟΤΗΤΑ ΤΟΥ 55-59

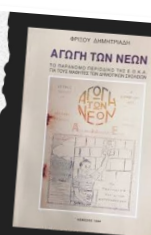
Το έπος του 1955-59 είναι,
κατά ένα μεγάλο μέρος,
δημιούργημα της νεολαίας
της Κύπρου.

Ο πιο σημαντικός ρόλος για τη
Λευτεριά της μαρτυρικής
Κύπρου μας, ανατέθηκε σε
αυτούς.

Τα παιδιά και οι έφηβοι,
πότισαν με αίμα τη γη και
δοξάστηκαν στον αγώνα για
απαλλαγή από τη βρετανική
αποικιοκρατία και για ένωση
της Κύπρου με την Ελλάδα.

Οι μαθητές, ενταγμένοι στη νεολαία της
Α.Ν.Ε. (Άλκιμος Νεολαία Ε.Ο.Κ.Α.) και
υποστηριζόμενοι από τα περιοδικά που
εξέδιδε, το «Εγερτήριο Σάλπισμα», και το
«Αγωγή των Νέων», εκτελούσαν ό,τι τους
ανετίθετο με σθένος και
αποφασιστικότητα, και, πάνω απ' όλα
μυστικά, ακόμα και από την ίδια τους την
οικογένεια.

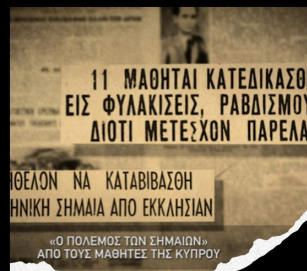
Αυτό δεν άφησε περιθώρια στις μανάδες
της Κύπρου, οι οποίες αναγκάστηκαν να
συμφιλιωθούν ακόμα και με την ιδέα του
θανάτου των παιδιών τους.

- Διένειμαν φυλλάδια
- Συμμετείχαν σε διαδηλώσεις
- Έγραφαν συνθήματα στους τοίχους
- Συνέλεγαν πληροφορίες
- Μετέφεραν όπλα
- Ετοίμαζαν εκρηκτικά
- Έκαναν επιθέσεις και δολιοφθορές
- Ενίσχυαν αντάρτες

Ούτε το κλείσιμο των σχολείων
και η αφαίρεση των εικόνων
των Ελλήνων ηρώων από τους
τοίχους, ούτε η απαγόρευση
του εθνικού ύμνου και της
σημαίας, ούτε τα δακρυγόνα
και τα βασανιστήρια ήταν
ικανά να κάμψουν το φρόνημα
των νέων, που έμειναν στην
ιστορία.

Οι συγκρούσεις
των Γυμνασίων
και η μάχη της
γαλανόλευκης

Την περίοδο της Αγγλοκρατίας, η
ελληνική σημαία είχε
απαγορευθεί, αλλά οι μαθητές
ύψωναν τη γαλανόλευκη σχεδόν
παντού. Αυτή η συντονισμένη
δράση έμεινε γνωστή ως ο
«πόλεμος των σημαίων».

Παρά τα αυστηρά μέτρα και τον
εκφοβισμό από τους Άγγλους, η
μαθητώσα νεολαία δεν
υποχώρησε και συνέχιζε να
υψώνει ελληνικές σημαίες, ακόμη
και στο πιο δυσπρόσιτα σημεία της
Κύπρου!

Τα μαθητούδια της Ε.Ο.Κ.Α.
πλήρωσαν βαρύ τίμημα:

- στα κρατητήρια των φυλακών
- στα στρατόπεδα συγκέντρωσης
- στα χέρια αδίστακτων τούρκων και
άγγλων βασανιστών
- στις ενέδρες κατά των αποικιοκρατών
- στο καθαγιασμένο σχοινί της αγχόνης

Οι απεργίες, το κλείσιμο των σχολείων και ο πετροπόλεμος με τους Βρετανούς στρατιώτες ήταν συχνά φαινόμενα κατά την τετραετία 55-59.

Η αρχή έγινε το 1953, δύο χρόνια πριν από την εμφάνιση της Ε.Ο.Κ.Α., όταν μαθητές στην Πάφο διαδήλωσαν εναντίον της βρετανικής κατοχής με αφορμή τη στέψη της βασίλισσας Ελισάβετ.

Αποκορύφωμα των μαχών μεταξύ μαθητών-αποικιοκρατών ήταν η **Μάχη της Σεβερείου του Παγκυπρίου Γυμνασίου**, στις 26 και 27 Ιανουαρίου του 1956, που καταγράφεται ως μία από τις συγκλονιστικότερες πράξεις μαχητικής συμμετοχής των μαθητών στον Αγώνα.

Οι μαθητές του Παγκυπρίου Γυμνασίου μαζί με μαθητές άλλων σχολείων επιδόθηκαν σε μία δυναμική μάχη με τους Άγγλους, από τη στέγη της Σεβερείου Βιβλιοθήκης.

Αφορμή υπήρξε η σύλληψη 16 μαθητών από προηγούμενα επεισόδια. Αν και η σχολική ημέρα είχε ξεκινήσει κανονικά, η συνέχεια δεν ακολούθησε το σχολικό πρόγραμμα...

Ο τότε διευθυντής του Παγκυπρίου, Κ. Σπιριδάκης, είχε συγκεντρώσει τους μαθητές στο προαύλιο, για να τους ενημερώσει σχετικά με τις εξετάσεις.

Μέχρι όμως να τελειώσει την ομιλία του ο διευθυντής, οι μαθητές είχαν ήδη ξεχυθεί στην αρχιεπισκοπική πλατεία και εκεί έσμιξαν με τους μαθητές του Ανωτέρου Εμπορικού Λυκείου Λευκωσίας και τις μαθήτριες του Παρθεναγωγείου Φανερωμένης.

Το κλίμα έμοιαζε επαναστατικό. Οι μαθητές φώναζαν υπέρ της Ένωσης και όλοι μαζί τραγουδούσαν εθνικά τραγούδια.

Είχαν προετοιμαστεί για τη μεγάλη μάχη από την προηγούμενη, αφού το σχολείο ήταν εργοτάξιο. Φρόντισαν να οργανωθούν σωστά, να μεταφέρουν ό,τι αντικείμενο μπορούσε να φανεί χρήσιμο και να στήσουν οδοφράγματα.

Η αντίδραση των αποικιοκρατών ήταν άμεση.

Μαζί με Τούρκους επικουρικούς, οι Βρετανοί στρατιώτες εισέβαλαν στο σχολείο.

Συνέλαβαν μαθητές τους οποίους ξυλοφόρτωσαν.

Επιπλέον, έκαναν ρίψη δακρυγόνων δημιουργώντας μία αποπνικτική ατμόσφαιρα.

«This bloody school»

Ο Φρ. Πετρίδης, καθηγητής τότε, ανέφερε:

«Η σιδερένια πόρτα υπεχώρησε. Οι Άγγλοι έριχναν δακρυγόνες βόμβες σε όλο το μήκος των διαδρόμων. Από τα αέρια δεν μπορούσες να δεις τίποτα. Υπήρχαν όμως μαθητές που αρπαζαν τη βόμβα πριν καλά καλά σκάσει ή και όταν έσκαζε και την πετούσαν πίσω. Το ξύλο που έπεφτε δεν περιγράφεται.»

«Στην εξέλιξη της μάχης ένας Άγγλος αξιωματικός όρμησε στο τηλέφωνο με σκοπό να ζητήσει ενισχύσεις. Φαίνεται να τον ρώτησαν:

«Που βρίσκεστε; Που να στείλουμε ενισχύσεις;».

Άκουσα τον Άγγλο να λέει **«This bloody school»** κι εκείνοι αμέσως κατάλαβαν».

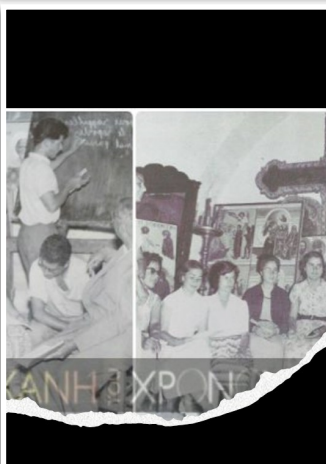
Πολλοί μαθητές άρχισαν να σκορπίζονται και να κρύβονται στα γύρω στίτια. Όσοι συνελήφθησαν μαζί με τους καθηγητές τους, οδηγήθηκαν στα κρατητήρια των Άγγλων.»

Ο Α. Δίκαιος, μαθητής τότε, περιγράφει:

«Ανεβήκαμε πάνω στη Σεβέρειο Βιβλιοθήκη. Μεταφέραμε πέτρες, τούβλα, ό,τι βρήκαμε, μπουκάλια με οξύ, μπουκάλια ό,τι φανταστείς. Ήμασταν έτοιμοι για τη μεγάλη μάχη, κι έγινε πράγματι μια ομηρική μάχη εκεί στο Παγκύπριο!

Πρώτα πέρασαν οι Άγγλοι με αυτοκίνητα και αργότερα ήρθαν ενισχύσεις. Συνέλαβαν πάρα πολλούς. Ορισμένα παιδιά έπεσαν κάτω από τη βιβλιοθήκη και κτύπησαν».

Η αποικιοκρατική κυβέρνηση, ήδη από την επόμενη μέρα έλαβε αυστηρά μέτρα κατά του σχολείου και γνωστοποίησε στον διευθυντή πως, λόγω της κακής διεύθυνσής του, διεγράφη από το Μητρώο των Σχολών Μέσης Εκπαίδευσης.

Στις 30 Ιανουαρίου, το σχολείο κατελήφθη από τον στρατό. Αυτό όμως δεν εμπόδιζε τη διδασκαλία.

Αναβιώνοντας το κρυφό σχολείο της ελληνικής επανάστασης, και τα μαθήματα συνεχίστηκαν κανονικά σε σπίτια καθηγητών ή μαθητών και στις εκκλησίες.

Το σχολείο λειτούργησε ξανά στις 26 Σεπτεμβρίου 1956.

Την είσοδο της Σεβέρειου Βιβλιοθήκης του Παγκυπρίου Γυμνασίου κοσμεί το μνημείο της Μαθητιάσας Νεολαίας του Αγώνα 55-59.

Θυμίζει στους παλιούς και διδάσκει στους νεότερους ότι οι μαθητές του ιστορικού σχολείου έδωσαν μαθήματα πατριωτισμού, προτάσσοντας την Ελληνική ψυχή απέναντι στον Βρετανικό στρατό. Το μνημείο συμβολίζει τα φυλλάδια ενημέρωσης του λαού από τον Γεώργιο Γρίβα Διγενή.

Μετά τη μάχη στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, στις 6 Φεβρουαρίου, η κυβέρνηση Χάρτινγκ διέταξε το κλείσιμο του Γυμνασίου Αμμοχώστου.

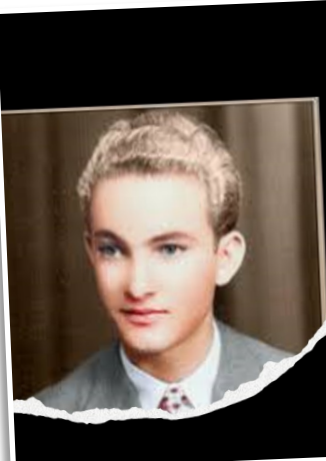
Στις 7 Φεβρουαρίου 1956, ο 17χρονος Πετράκης Γιάλλουρος, με τους μαθητές του Ελληνικού Γυμνασίου Αμμοχώστου, και μαζί με το Εμπορικό Λύκειο, συγκεντρώθηκαν στην οδό Ερμού, έστησαν τα οδοφράγματα τους και διαδήλωναν ενάντια στην απόφαση της αγγλικής αποικιοκρατίας να κλείσει το Γυμνάσιο όπου φοιτούσαν.

Από την αρχή του αγώνα, ο Πετράκης Γιάλλουρος, είχε ενταχθεί στις τάξεις της Α.Ν.Ε. και είχε αναλάβει ηγετικό ρόλο.

Καθήκοντά του ήταν η οργάνωση των μαθητών του σχολείου του, η σύνθεση και διδασκαλία τραγουδιών αγωνιστικού περιεχομένου, η διανομή φυλλαδίων, η απόκριση και διακίνηση οπλισμού, η μεταφορά της αλληλογραφίας και η οργάνωση μαχητικών μαθητικών διαδηλώσεων.

Για τις δραστηριότητές του αυτές είχε επισημανθεί από τους κατακτητές, οι οποίοι και τον κυνηγούσαν.

Το «ξανθό αγόρι της Καρπασίας με τα γαλάζια μάτια» λάτρευε την Ελλάδα κι αυτό φαινόταν από τις επιστολές του προς τους γονείς του.

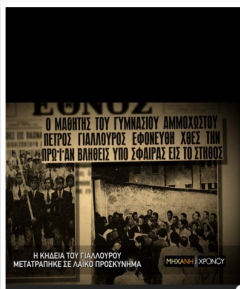
Ο πατέρας του, που ζούσε στην Αγγλία και έμαθε για την επαναστατική δραστηριότητά του, προσπάθησε, μέσα από την αλληλογραφία τους, να τον συνενώσει, να επικεντρωθεί στα μαθήματά του.

Ο Πετράκης του απάντησε με υποδειγματική σεμνότητα και ταυτόχρονα με υψηλή αίσθηση του χρέους προς την πατρίδα του:

«Δεν συμφωνώ αγαπητέ μου πατέρα στο ότι ένας άνθρωπος πρέπει πρώτα να κοιτάξει για τον εαυτό του και ύστερα για την πατρίδα του. Τότε αυτός, καταντά άκρως εγωιστής, τομαριστής και μπορεί να πω αναισθητός. Διότι όταν δεν κυριαρχεί μέσα του το αίσθημα της φιλοπατρίας, το ευγενέστερο των αισθημάτων, δεν είναι δυνατό να κυριαρχεί κανένα άλλο ευγενές αίσθημα... Εξ άλλου, αγαπητέ μου πατέρα, η ορμή του ανθρώπου προς την ύλη, δηλαδή τον πλούτο και την καλοπέραση και η ικανοποίηση τούτη, δεν προσφέρει την πραγματική ευτυχία του ανθρώπου.

Την απόλυτη ευτυχία προσφέρει στους ανθρώπους και ιδίως όταν είναι Έλληνες, η ορμή προς τα ανώτερα ιδανικά την αγάπη προς την Πατρίδα και τον πόθο ακόμη και να θυσιάσει για την ελευθερία της που είναι και δική του ατομική ελευθερία και αξιοπρέπεια».

Κατά τη διάρκεια διαδήλωσης, ο πετροπόλεμος ξεκίνησε και οι Άγγλοι στρατιώτες απάντησαν στους άοπλους μαθητές με αληθινά πυρά.

Καθώς οι άοπλοι μαθητές άρχισαν να οπισθοχωρούν, Άγγλος υπαξιωματικός στόχευσε και πυροβόλησε στην καρδιά τον σημαιοφόρο, τον μαθητή που ήταν πάντα στην πρώτη γραμμή κάθε διαδήλωσης, κρατώντας την ελληνική σημαία ψηλά, όντας η ψυχή των αγωνιζόμενων μαθητών.

Ο Πετράκης Γιαλλουρός πληγωμένος στην καρδιά, έκανε όσα βήματα μπορούσε μπροστά, πριν εισέλθει αγκαλιά με την ελληνική σημαία στο πάνθεον των Ηρώων.

Πέθανε πριν φτάσει στο νοσοκομείο.

«Πεθαίνω, φέρτε γιατρό, Ζήτω, ζήτω η Ένωση», ήταν τα τελευταία του λόγια πριν ξεψυχήσει.

Ανάμεσα στα πολύτιμα εκθέματα του Μουσείου Αγώνος Ε.Ο.Κ.Α., μια ματωμένη μαθητική στολή με το πηλήκιο της.

Είναι του Πετράκη Γιαλλουρού!

Μπορεί να εμπνεύσει, να καθοδηγήσει και να αποτελέσει πρότυπο για εμάς τους σύγχρονους συνομήλικούς του.

Μπορεί να αποτελέσει φάρο και πυξίδα για όλους εμάς που χάσαμε τον προσανατολισμό μας.

Τη σκυτάλη από τον Πετράκη παρέλαβε ο Δημητριάδης, ο μικρός ήρωας, όπως τον αποκαλούσε ο Διγενής. Ήταν μόλις επτά χρονών, μαθητής στη Β' τάξη του δημοτικού σχολείου στη Λάρνακα.

09 Μαρτίου 1956.

Οι μαθητές του Εμπορικού Λυκείου κατεβαίνουν σε μια μαχητική διαδήλωση εναντίον των Άγγλων.

Τους ακολουθούν οι μαθητές της Αστικής Σχολής Καλογερά. Ανάμεσά τους και ο μικρός Δημητριάδης Δημητριάδης!

Πολεμούσε τους Άγγλους και Τούρκους επικουρικούς με κοτρόνες, όταν ένας Άγγλος τον πυροβόλησε στο πρόσωπο.

Πέθανε τελικά στο νοσοκομείο μετά από 5 μέρες, στις 14 Μαρτίου 1956.

Ο θάνατος του «μικρού ήρωα της Ε.Ο.Κ.Α.» που πούλαγε λουλούδια συντάραξε την Κύπρο.

Ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης έγραψε λίγο αργότερα για τον μικρό ήρωα:

«Πέτρα σε πέταγαν τα μικρά μου τα χέρια σ' ένοιωθα λευτεριά να ματώνεις σ' αστέρια»

Στην προτομή του μικρού ήρωα, είναι χαραγμένο ένα ποίημα του Ευαγόρα Παλληκαρίδη :

«Τα παιδιά στον Αγώνα

-Και συ σκλαθόπουλο, γιατί θλιμμένο στέκεις και θωρείς;

Μήπως να πολεμήσεις δεν μπορείς;

-Όπλο δεν έχω, Καπετάνιο.

-Να, τις κοτρόνες.

Αρκετές για σένα, τον μικρούλη.

Και αρπάζει ο ήρωας ο μικρός,

ο πιο μικρότερος απ' όλους,

κοτρόνες, για να φέρει Λευτεριά»

Αντάξιος των ηρώων αυτών υπήρξε και ο μαθητής, υπόδειγμα επίδοσης και ήθους, Αριστείδης Χαλαλάμπους από τον Πεδουλά.

Από νωρίς εντάχθηκε στην Ε.Ο.Κ.Α., και τις νύχτες πήγαινε κρυφά από τους γονείς του σε ένα απόμερο ξωκκλήσι της Παναγίας, όπου συντηρούσε όπλα, έφτιαχνε βόμβες, κατηχούσε τους μικρότερους στον αγώνα. Συχνά μετέφερε τρόφιμα και πολεμοφόδια σε αντάρτες της περιοχής.

Ο Γυμνασιάρχης του, αγωνιστής κι αυτός της Ε.Ο.Κ.Α., Κωνσταντίνος Γιαλλουρίδης, γράφει – χρόνια πολλά μετά– για τον γενναίο μαθητή του:

«Γνώριζα για τη δράση του τα βράδια κι ότι ερχόταν σπίτι του τις μεταμεσονύχτιες ώρες, ο ίδιος όμως δεν γνώριζε ότι γνώριζα. Μια μέρα στην τάξη δεν βάσταξε και διαμαρτυρήθηκε σε εμένα, γιατί δεν τον εξέταζα. Πρόβαλα κάποια δικαιολογία, όμως δεν τον έπεισε. Γι' αυτό άλλαξα τακτική και τον εξέταζα πιο συχνά, με αποτέλεσμα να μένω κατάπληκτος. Ήταν ο καλύτερος στην τάξη! Διερωτώμουν τότε έβρισκε χρόνο να μελετήσει, γιατί τις περισσότερες νύχτες τις περνούσε στα βουνά αντάρτης!»

Στις 11 Μαρτίου του '56 είχε πάρει διαταγή να επιτεθεί σε αγγλική αυτοκινητοπομπή που θα περνούσε από το χωριό.

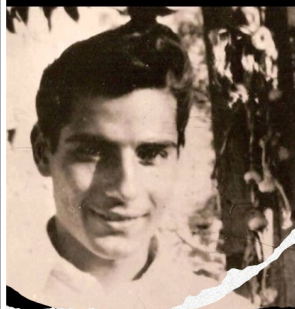
Λες και διαισθάνθηκε όμως το τέλος το βράδυ εκείνο, αφού έριξε ένα βλέμμα αποχαιρετισμού στους δικούς του, πέρασε από το σπίτι του Γυμνασιάρχη, για να πάρει και κείνου την ευχή του. Κατά τη διάρκεια της αποστολής μια βόμβα εξερράγη στο χέρι του και τον τραυμάτισε θανάσιμα.

Και τη σκυτάλη στη σκυταλοδρομία του θανάτου παρέλαβε ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης στα 15 του χρόνια, ανηφορίζοντας "για τα μονοπάτια που παν στη Λευτεριά".

Δεν ήταν μόνο τ' όνομα του δοξασμένου βασιλιά της Σαλαμίνας που πήρε ο Ευαγόρας. Πήρε και την παλληκαριά και το θάρρος του αρχαίου αυτού προγόνου του, όπως και το βαρύτατο χρέος να αγωνιστεί για τη λευτεριά της Κύπρου.

Συμμετείχε στον αγώνα ποικιλοτρόπως. Σε διαδηλώσεις, απεργίες, βομβιστικές επιθέσεις...

Μια μέρα γρονθοκόπησε δύο Άγγλους στρατιώτες, αφού τους είδε να χτυπούν έναν συμμαθητή του, τον οποίο και ελευθέρωσε. Η συμμετοχή του σε διαδηλώσεις κατά των κατακτητών αποτέλεσε αιτία που θα τον οδηγούσε στο δικαστήριο.

Ένα βραδινό του όραμα τον κατεύθυνε στη μεγαλύτερη απόφαση της ζωής του.

Η "πανώρα κόρη" τον κάλεσε να ακολουθήσει τα σκαλοπάτια της "που παν στη λευτεριά".

Έτσι μια μέρα πριν τη δίκη ο Ευαγόρας ανέβηκε στα βουνά.

Αντάρτης πλέον, λαμβάνει μέρος σε ενέδρες, ανατινάξεις και σαμποτάζ.

Ήταν επικηρυγμένος από τους Άγγλους από τις 16 Δεκεμβρίου του 1956.

Με τόλμη και αυτοθυσία, και συχνά διακινδυνεύοντας ο ίδιος για την ασφάλεια των συναγωνιστών του, έδωσε πρότυπο αγωνιστικού φρονήματος και πράξης, δηλώνοντας πάντα πως δε θα έφτανε ποτέ στο σημείο να παραδοθεί αλλά θα έπεφτε πολεμώντας στο πεδίο της μάχης, αν η ώρα ερχόταν.

Ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης συνελήφθη λέγοντας στους αποικιοκράτες:

«Είμαι ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης και πολεμώ για την πατρίδα μου».

Στους συγκρατούμενούς του έδινε θάρρος και ηθική στήριξη. «Όταν πεθάνω», τους είπε, «θα πάω στο Θεό και θα τον παρακαλέσω να είμαι ο τελευταίος που απαγχονίζεται.»

Της καταδίκης ακολούθησαν πολλές διαμαρτυρίες, τόσο από την Κύπρο, όσο και από το εξωτερικό.

Έγινε αίτηση χάριτος προς τη βασίλισσα των Άγγλων κατακτητών, αλλά στην "τρυφερή" καρδιά της 30χρονης μητέρας και βασίλισσας δεν βρέθηκε εκείνο το ίχνος ανθρωπιάς που χρειαζόταν για να δώσει χάριν.

Και καλύτερα έτσι! Γιατί ο Ευαγόρας, ποτέ δεν θα άντεχε τον οίκτο του κατακτητή, τη ντροπή της χάριτος. Γιατί ο "Βαγορής" διψούσε για τον θάνατο που φέρνει λευτεριά.

Γιατί ο χείμαρρος που λέμε "Βαγορή" έπρεπε να ακολουθήσει τη μοιραία του πορεία προς την ελευθερία και την αθανασία.

Τα μεσάνυχτα της 13ης Μαρτίου 1957 οδηγείται στην αγχόνη.

Τραγουδά τον Εθνικό Ύμνο.

Δύο λεπτά αργότερα (14 Μαρτίου) η καταπακτή ανοίγει και ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης περνά στην αιωνιότητα.

Τραγική ειρωνεία, μοιραία σημαδιακή ιστορική σύμπτωση:

14η Μαρτίου 1957, ίδια μέρα, ένα χρόνο μετά, ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης που ύμνησε τον μικρό ήρωα, Δημητράκη και όλους τους πεσόντες συναγωνιστές του, θυσιαζόταν για τον ίδιο λόγο, και συναντούσε στα επουράνια τον μικρό του φίλο ήρωα και τους άλλους αδελφούς του.

«Γνωρίζω ότι θα με κρεμάσετε. Ότι έκομα το έκομα ως Έλληνα Κύπριο, όστις ζητεί την Ελευθερίαν του. Τιποτά άλλο».

Ευαγόρας Παλληκαρίδης

26 Φεβρουαρίου 1938
- 14 Μαρτίου 1957

21 Μαρτίου 1957

Ακόμα ένας ήρωας μαθητής της Ε.Ο.Κ.Α. θυσιάζεται στον βωμό της ελευθερίας. Ο Πετράκης Κυπριανού.

Ήταν μαθητής στην Γ' τάξη της Αμερικανικής Ακαδημίας Λάρνακας, όταν αποβλήθηκε προσωρινά από το σχολείο του, με την κατηγορία ότι έριχνε φυλλάδια της Ε.Ο.Κ.Α., ύψωνε την ελληνική σημαία και ξεσήκωνε τους συμμαθητές του σε διαδηλώσεις.

Ο Πετράκης Κυπριανού συνειδητά επέλεξε να πολεμήσει, γνωρίζοντας ότι τούτο σήμαινε βέβαιο θάνατο.

Ταμπουρωμένος σ' ένα ακατοίκητο σπίτι, στο οποίο είχε καταφύγει, πολέμησε για δύομισι ώρες με ένα κυνηγετικό όπλο και είκοσι επτά φυσιγγια που διέθετε.

Ήταν ο πρώτος αντάρτης της Ε.Ο.Κ.Α. που μετουσίωσε σε πράξη το πνεύμα της θυσίας του Αυξεντίου, που είχε προηγηθεί στις 3 Μαρτίου.

13 Μαρτίου

«Ημέρα Ήρωα Μαθητή»

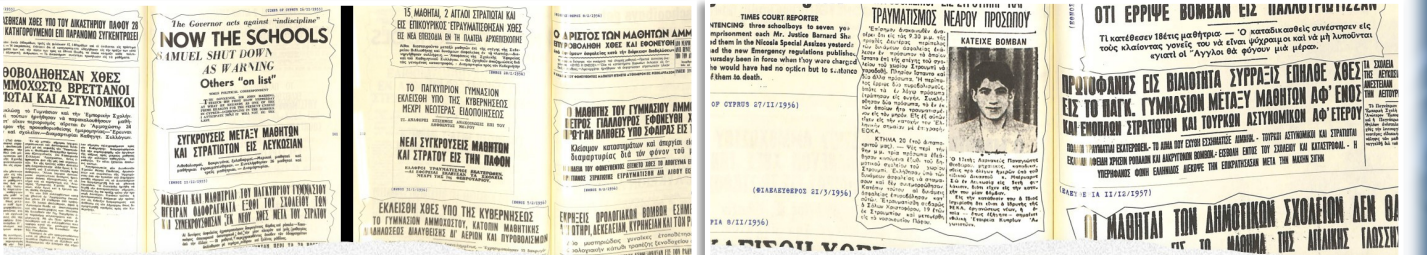
Κάθε Μάρτιο, οι αδούλτοι Έλληνες της Κύπρου, τιμούν τους πρωτεργάτες του εθνικοαπελευθερωτικού-ανταποικιακού ξεσηκωμού μέσω της θεσμοθετημένης Ημέρας Ήρωα Μαθητή.

Αποτίνουν φόρο τιμής στα μαθητούδια της Ε.Ο.Κ.Α. ως ελάχιστο χρέος τιμής στην ιερή θυσία τους.

Ατενίζουν νοερά το πάνθεο των αθανάτων όπου φιγουράρουν τα άλκιμα νιάτα της Ε.Ο.Κ.Α.

Τι έγραφε ο τύπος της εποχής...

Τι έγραφε ο τύπος της εποχής...

Τι έγραφε ο τύπος της εποχής...

Σαλαμίνα της Κύπρος, Νοέμβρης 1953
Σεφέρης

Ο ηρωισμός των μαθητών ενέπνευσε πολλούς...

«Η γης δεν έχει κρικέλια για να την πάρουν στον ύμνο και να φύγουν μήτε μπορούν, όσο κι αν είναι διψασμένοι να γλυκάνουν το πέλαγο με νερό μισό δροαμί.

Και τούτα τα κορμιά πλασμένα από ένα χώμα που δεν ξέρουν, έχουν ψυχές. Μαζεύουν σύνεργα για να τις αλλάξουν, δε θα μπορέσουν· μόνο θα τις ξεκάμουν αν ξεγίνονται οι ψυχές».

Ο ηρωισμός των μαθητών ενέπνευσε πολλούς...

Ο λογοτέχνης Γιώργος Πιερίδης έγραψε το διήγημά του «Ο Πορτοκαλόκηπος», βασισμένο στην ιστορία του ήρωα Πετράκη Γιάλλουρου.

Απόσπασμα:

Ο Πετρής αλαφιάστηκε μα δεν τ' απόδειξε, μόνο τους κοίταγε και περίμενε να μιλήσουν. Τέλος, το ένα απ' τα παιδιά, ξεχνώντας τα λόγια που φαίνεται να είχε προετοιμάσει, είπε βιαστικά κι ασύνδετα όλη την ιστορία:

Οι μαθητές είχαν κατέβει σε διαδήλωση. Ρίχτηκαν πυροβολισμοί από τις «δυνάμεις ασφαλείας». Ο Αρτέμις, που πήγαινε εμπρός με τη σημαία, έπεσε. «Πληγώθηκαν κι άλλοι δυο, όμως ο Αρτέμις... έπεσε!», ξανά 'πε το παιδί γοερά.

Ο ηρωισμός των μαθητών ενέπνευσε πολλούς ...

Ο ποιητής Κώστας Μόντης έγραψε για τον Ευαγόρα Παλληκαρίδη:

Για τον εικοσάχρονο ποιητή Ευαγόρα Παλληκαρίδη που απαγχονίσαν οι Εγγλέζοι

Όταν διάβασα την ιστορία σου το βράδι είχα πυρετό.

Ο νεαρότερος ήρωας που απαγχονίσθηκε κατά τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59

Όταν εμείς εξακολουθούσαμε να γράφουμε στίχους

εκείνος διέκοπτε κι' ανέβαινε στην αγχώνη.

(Στιγμές, 1958)

Ο ηρωισμός των μαθητών ενέπνευσε πολλούς ...

Ο ποιητής Φώτης Βαρέλης έγραψε για τον Ευαγόρα:

Χτυπά κουδούνι, μπαίνουνε στην τάξη του ο καθένας. Μπαίνει κι η πρώτη η άταχτη κι η Τρίτη που διαβάξει, μπαίνει κι η Πέμπτη αμύλητη, η τάξη του Ευαγόρα. – Παρόντες όλοι; Κύριε, ο Ευαγόρας λείπει. Παρόντες, λέει ο δάσκαλος- και με φωνή που τρέμει: Σήκω Ευαγόρα, να μας πεις ελληνική ιστορία. Ο δίπλα, ο πίσω, ο μπροστά, βουβοί και δακρυσμένοι, αναρωτιούνται στην αρχή, ώσπου η σιωπή τους κάμνει να πέσουν μ' αναφιλητά ετούτοι κι όλη η τάξη. – Παλληκαρίδη, άριστα, Βαγόρα, πάντα πρώτος, στους πρώτους πρώτος, άγγελε πατρίδας δοξασμένης, συ μέχρι χθες της μάνας σου ελπίδα κι αποκούμπι, και του σχολείου μας σήμερα Δευτέρα Παρουσία. Τα 'πε κι απλώθηκε σιωπή πα' σα κλαμένα νιάτα, που μπρούμυτα γεμίζανε της τάξης τα θρανία, έξω απ' εκείνο τ' αδειανό, παντοτινά γεμάτο».

Άδεια θρανία – Ανδρέας Παστελλάς

Ο ηρωισμός των μαθητών ενέπνευσε πολλούς ...

ΑΔΕΙΑ ΘΡΑΝΙΑ
Διέβαινα τὸν κατὰλογον
καὶ εἰς λήπτασι
πρὶν φάσκει τὴν θρησκευτικὴν
Διόβασα τὴν κατὰλογον
καὶ εἰς ἐρισμῶσις ἐπὶ δὲ φρέσκα.
Διέβαινα τὸν κατὰλογον
καὶ εἰς γράμματι ἐπὶ φυλακῆς
ἐπὶ μίσην ἐπὶ θανάτου
τὴν ιστορία τοῦ Ἀνδρέου.
Κι' ἄρκεται ἐπὶ κατὰλογον!
Ὅλοι τινόντες!
καὶ πάλι τὸ βασανιστὸν τοῦ καθενὸς ἑασι:
Ἄριστα!

Ο ηρωισμός των μαθητών ενέπνευσε πολλούς ...

Τάκης Φραγκοῦδης,
«Διαδήλωση μαθητῶν κατά τῆ διάρκειας τοῦ απελευθερω-
αγῶνα 55 -59» (1956),

λάδι 65 X 85 εκ. Συλλογὴ Δημοτικῆς Πινακοθήκης Λεμεσού

Βιβλιογραφία

- <https://simerini.sigmalive.com/article/2016/4/1/e-sumbole-ton-matheton-ston-agona-tes-eoka/>
- https://www.mixanitouxronou.gr/i-exegersi-ton-mathiton-stin-kypro-kata-tis-agglokratias-oi-sygkroyseis-ton-gymnasion-kai-i-machi-tis-galanoleykis-nea-ekpompi/#goog_rewarded
- https://www.ant1live.com/arheio/394541_apokalyptiria-toy-mnimeioy-tis-mathitiasas-neolaias-toy-agona-tis-eoka-binteo
- <https://iep.org.cy/gr/index.php/component/content/article/33-articles/112-2018-03-02>
- <https://paideia-news.com/i-neolaia-ston-agona-toy-1955-59-o-iroas-mathitis-aristeidis-xaralampoys11791b>
- <https://www.olympia.gr/1471897/apopsi/o-orkos-ton-kyprion-na-polemisoy-n-toys-agglouys-gia-na-apeleytherothoy-n/>
- <https://iep.org.cy/gr/index.php/component/content/article/35-history-events/152-timithike-i-mera-iroa-mathiti>
- <https://cyprustimes.com/san-simera/7-fevrouariou-1956-o-petrakis-giallouros-peftei-nekros-se-mathitiki-diadilosi-stin-ammochosto/>
- <https://www.maxh.com.cy/iotasigmatauomicronrhoiotakappaomicron-alpharhochiepsiloniotaomicron/174323691>
- <https://www.fosonline.gr/stiles/san-simera/article/173786/h-ektelesi-17xronoy-apo-vretano-dekanea-stin-ammoxosto>
- https://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/browse.html?cnd_id=1&text_id=3185
- <https://tech-scholi2-lem.schools.ac.cy/data/uploads/ekpedeutiko-yliko-c-etos/o-portokalkepos-pierdes.pdf>
- <https://www.apotipomata.com/poiimata-kipriakis-logotexnias/>
- https://dim-aradippou1-lar.schools.ac.cy/data/uploads/1aprilou2020/texnh/ilovepdf_merged.pdf
- <https://paideia-news.com/dimosia-mesi-geniki/2024/02/07/petros-gialloyros-o-teleiofoitos-simaioforos-tis-eleytherias/>
- <https://hellasjournal.com/2021/02/02/o-giallouros-xepsichise-agkalia-me-tin-elliniki-simea-logos-tou-ke-kouventa-tou-itan-i-ellada/>
- <https://amynageostratigiki.com>
- <https://www.digital-herodotus.eu/archive/video/items/6600/anthropoi-tou-agona-55-59-aphieroma-1973/>
- <https://www.olympia.gr/1583327/apopsi/san-simera-i-ektelesi-toy-ethnomartyra-eyagora-pallikaridi/>
- https://www.eoka.org.cy/?page_id=767
- Σεβερειος Βιβλιοθήκη
- Αρχείο Παγκυπρίου Γυμνασίου

Χαράλαμπος Νικολάου
Έκτορας Παϊσίου, Γ1

**«Όσπου δε γινόταν, κάποιος έπρεπε να μιλήσει πια.
Κάποιος που έζησε τ' ανεπανάληπτα εκείνα τέσσερα χρόνια»**

Κώστας Μόντης, *Κλειστές Πόρτες*

Συνέντευξη από τον παππού μου για τον απελευθερωτικό αγώνα 1955 - 59

Όλοι αγωνίζονταν με την ψυχή τους για την ελευθερία...

ΧΑΡΗΣ: Παππού, να σε ρωτήσω κάτι;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναι, αγόρι μου! Ό,τι θες!

ΧΑΡΗΣ: Έζησες τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναι, βέβαια, το θυμάμαι σαν να ήταν χθες!

ΧΑΡΗΣ: Πόσων χρονών ήσουν;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Περίπου στην ηλικία σου, 13-14 χρονών.

ΧΑΡΗΣ: Πώς έμαθες για τον αγώνα;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Από τους δασκάλους, τους γονείς μου και από το ραδιόφωνο που υπήρχε στο καφενείο του χωριού.

ΧΑΡΗΣ: Πώς ένιωσες όταν το πρωτάκουσες;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ένιωσα φόβο, αγωνία στην αρχή, αλλά μετά ένιωσα περηφάνεια που ο λαός ξεσηκώθηκε.

ΧΑΡΗΣ: Μήπως ξέρεις τι σημαίνουν τα αρχικά Ε.Ο.Κ.Α.;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναι, Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών.

ΧΑΡΗΣ: Μπράβο, παππού, ενημερωμένο σε βρίσκω!

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναι, αγόρι μου, αφού μας ενημέρωσαν οι δάσκαλοι.

ΧΑΡΗΣ: Ποιος ήταν ο σκοπός του αγώνα; Σας τον είπαν; Ποιος ήταν ο αρχηγός;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ο σκοπός, Χάρη μου, ήταν η απαλλαγή από τη βρετανική αποικιοκρατία και η ένωση με την Ελλάδα. Αρχηγός ήταν ο Γεώργιος Γρίβας Διγενής και υπαρχηγός ο Αυξεντίου.

ΧΑΡΗΣ: Πώς και πού αγωνίζονταν οι αντάρτες;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Πάνω στα βουνά, Χάρη μου, με ανταρτοπόλεμο. Έστηναν ενέδρες στους Άγγλους και κρύβονταν στα κρησφύγετα που έφτιαχναν στα βουνά.

ΧΑΡΗΣ: Ο λαός βοηθούσε στον αγώνα;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Βέβαια βοηθούσαν, με κίνδυνο τη ζωή τους. Έκρυβαν τους αγωνιστές στα σπίτια τους, στους φούρνους των ξύλων στην αυλή, οι γριές κουβαλούσαν καλάθια δήθεν με φαγητό, αλλά από κάτω είχαν κρυμμένα όπλα. Μετέφεραν μηνύματα από και προς τους αγωνιστές, κρύβοντάς τα μέσα στις κάλτσες τους, στα παπούτσια τους. Ακόμα και οι ιερείς συμμετείχαν, κρύβοντας αγωνιστές στα μοναστήρια.

ΧΑΡΗΣ: Εσείς οι μαθητές βοηθούσατε;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναι!

ΧΑΡΗΣ: Πώς;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Κρύβαμε όπλα και μηνύματα στις τσάντες του σχολείου μας, για να τα μεταφέρουμε όπου μας έλεγαν. Πετούσαμε φυλλάδια στους δρόμους, για να εμψυχώνεται ο κόσμος. Μεταφέραμε τρόφιμα και ρούχα σε ανθρώπους που θα τα έπαιρναν στους αγωνιστές.

ΧΑΡΗΣ: Υπήρξε φορά που σας πλησίασαν οι Άγγλοι εσάς τα παιδιά;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναι, μας πλησίαζαν τάχα να μας κεράσουν μπισκότα και καραμέλες, με σκοπό να προδώσουμε ό,τι ξέραμε.

ΧΑΡΗΣ: Αλήθεια; και τους λέγατε;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Όχι φυσικά! Ήμασταν καλά «δασκαλεμένοι»!

ΧΑΡΗΣ: Δηλαδή;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Μας είχαν εξηγήσει οι γονείς, οι δάσκαλοι και ο ιερέας να μην έχουμε πάρε- δώσε με τους Άγγλους, να μην τους εμπιστευόμαστε. Να μην δεχόμαστε τίποτα δώρα και να μην κάνουμε κουβέντα μαζί τους. Μας είπαν να λέμε πάντα ότι «είμαστε παιδιά εμείς και δεν μας αφήνουν οι γονείς μας να συμμετέχουμε στον αγώνα».

ΧΑΡΗΣ: Κυκλοφορούσατε ελεύθερα ή είχατε περιορισμούς;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Με τη δύση του ήλιου απαγορευόταν αυστηρά να κυκλοφοράς στους δρόμους και έπρεπε να είμαστε κλεισμένοι σπίτι.

ΧΑΡΗΣ: Ποιο ήταν το πιο ριψοκίνδυνο πράγμα που έκανες στον αγώνα;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Μαζί με δύο φίλους μου, μαθητές και αυτοί, βγήκαμε κρυφά ένα βράδυ, για να παρακολουθήσουμε τις κινήσεις των Άγγλων. Παραλίγο να μας πιάσουν...αλλά ευτυχώς προλάβαμε και κρυφτήκαμε μέσα σε κάτι πυκνούς θάμνους και μείναμε εκεί, μέχρι να ξημερώσει, να πάμε σπίτι.

ΧΑΡΗΣ: Το ήξεραν οι γονείς σας;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναι, αυτοί μας έστειλαν!

ΧΑΡΗΣ: Αλήθεια, παππού; Δε φοβήθηκαν μήπως σας χάσουν;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναι, ήταν με την ψυχή στο στόμα. Αλλά για την ελευθερία όλοι ήταν πρόθυμοι...

ΧΑΡΗΣ: Κρύψατε ποτέ κάποιον αγωνιστή στο σπίτι σας;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Όχι στο δικό μας, αλλά στο σπίτι του παππού μου, που είχε κρυψώνα κάτω από το πάτωμα της κουζίνας. Έκρυψε δύο αγωνιστές για τρεις μέρες...Ευτυχώς δεν κατάλαβαν τίποτα οι Άγγλοι.

ΧΑΡΗΣ: Υπήρχαν προδότες;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Όχι πολλοί, αλλά υπήρχαν...ήταν αυτοί που ήθελαν να έχουν ωφελήματα από τους Άγγλους... Ο χειρότερος όμως ήταν ο βοσκός που πρόδωσε τον Αυξεντίου και πήρε χρήματα και έφυγε στην Αγγλία, για να αποφύγει την οργή του λαού.

ΧΑΡΗΣ: Θυμάσαι κάποιον αγωνιστή που σου έκανε εντύπωση ως παιδί;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Πολλοί, παιδιά μου. Όλοι αγωνίζονταν με την ψυχή τους για την ελευθερία... αλλά εκείνον που θαύμαζα περισσότερο ήταν τον Αυξεντίου, που ήταν ο φόβος και ο τρόμος των Άγγλων!

ΧΑΡΗΣ: Σοβαρά; Γιατί;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Γιατί κατάφερνε πάντα, μετά από τις ενέδρες του, να τους ξεφεύγει και να κρύβεται καλά και δεν κατάφερναν να τον πιάσουν.

ΧΑΡΗΣ: Γι' αυτό λες να τον πρόδωσαν;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Ναι, γιατί ήταν ο μόνος τρόπος να τον πιάσουν...

ΧΑΡΗΣ: Είχαμε νίκες παππού;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Είχαμε τις νίκες μας... με τις ενέδρες σκοτώνονταν αρκετοί... αλλά είχαμε και πολλές απώλειες.

ΧΑΡΗΣ: Τελικά, παππού, με τόσες θυσίες, τι πετύχαμε εμείς ως Κύπρος;

ΠΑΠΠΟΥΣ: Υπέγραψαν μια συνθήκη, Χάρη μου, ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, οι πρωθυπουργοί της Ελλάδας, της Τουρκίας και της Αγγλίας, για απαλλαγή από τους Άγγλους και τη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960.

ΧΑΡΗΣ: Παππού, ευχαριστώ για τα όσα μου είπες. Ήταν πολύ ενδιαφέρον.

ΠΑΠΠΟΥΣ: Χαίρομαι που ήθελες να μάθεις για τον αγώνα, Χάρη μου.

Χάρης Βασίλη, Γ7

Συνέντευξη από μαθητή της εποχής

Πρέπει όλοι οι νέοι να αξιοποιήσουν την ιστορία των προγόνων τους ως παράδειγμα, για να διεκδικήσουν με τη σειρά τους ό,τι καλύτερο για την Κύπρο μας.

Παππού, θα ήθελα να σε ρωτήσω κάποια πράγματα για τα σχολικά σου χρόνια κατά τη διάρκεια του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα 55-59.

Με μεγάλη μου χαρά, ρώτησέ με ό,τι επιθυμείς!

Πόσων χρονών ήσουν κατά τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 55-59;

Γεννήθηκα το 1943 και όταν πρωτοξεκίνησε ο αγώνας ήμουν 12 χρονών.

Πώς ήταν η καθημερινή ζωή των μαθητών στην Κύπρο τότε;

Οι μαθητές συμμετείχαν σε διαδηλώσεις καθημερινά εν ώρα σχολείου κρατώντας πανό και φωνάζοντας συνθήματα όπως «ΕΝΩΣΙΣ», γιατί τότε οι Κύπριοι ήθελαν να ενωθούν με την Ελλάδα. Οι Άγγλοι στρατιώτες έξαλλοι έσπευδαν να σταματήσουν αυτές τις διαδηλώσεις με βίαιο τρόπο, χτυπώντας και βασανίζοντας, γιατί ένιωθαν απειλή από τη νεολαία.

Επίσης, τα μικρότερα παιδιά που πήγαιναν δημοτικό, έφτιαχναν ελληνικές σημαίες με υλικά που έβρισκαν στη φύση και τις έβαζαν πάνω στα κεραμίδια των ταρατσών, διότι είχε απαγορευτεί από τους Άγγλους να υπάρχουν κρεμασμένες ελληνικές σημαίες στην Κύπρο.

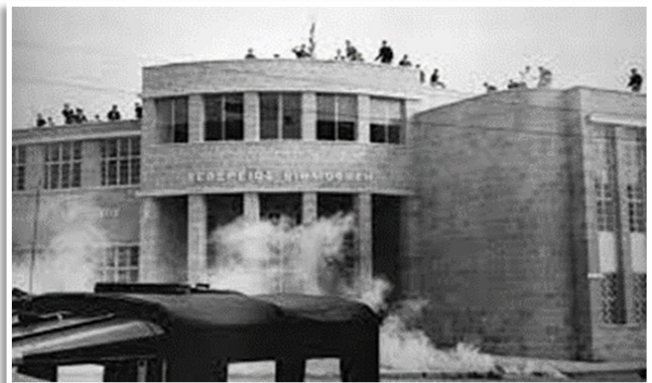
Επιπλέον, κάθε εβδομάδα εκτυπώναμε φυλλάδια με τις προκηρύξεις του Διγενή και μοιραζόντουσαν στις γειτονιές, κυρίως από κορίτσια, διότι τις υποπτεύονταν λιγότερο οι Άγγλοι. Ακόμα μια άλλη σημαντική δουλειά, την οποία έκαναν οι μαθητές, ήταν να κουβαλούν πολεμοφόδια στους αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α. Όλα αυτά ήταν πολύ επικίνδυνα, διότι, αν τους έπιαναν οι Άγγλοι, θα φυλακίζονταν.

Ακόμη, οι Άγγλοι έκλειναν καθημερινά τα σχολεία μας, διότι πίστευαν πως έτσι θα μειωνόντουσαν οι διαδηλώσεις και δε θα υπήρχε πρόσβαση στη μάθηση, με συνέπεια να μη γνωρίσουμε την ιστορία και την παράδοσή μας. Ακόμη, δεν ήθελαν να αναπτύξουμε τις ηθικές αξίες της αγάπης, αλληλεγγύ-

ης, πίστης και ελπίδας μέσα από το μάθημα των Θρησκευτικών. Παρόλα αυτά, εμείς μυστικά, με τη βοήθεια των δασκάλων μας, πηγαίναμε στο σχολείο.

Μπορείς να μας πεις κάποιες δράσεις τις οποίες έκανε συγκεκριμένα το σχολείο σου;

Τότε υπήρχε μια μυστική οργάνωση, η οποία ονομαζόταν Άλκιμος Νεολαία Ελλήνων Κύπρου, στην οποία συμμετείχαν πολλοί μαθητές. Το Παγκύπριο Γυμνάσιο, στο οποίο φοιτούσα, ήταν η έδρα αυτής της οργάνωσης. Μια γνωστή διαδήλωση που έκαναν οι μαθητές του σχολείου μου ήταν όταν ανεβήκαμε πάνω στην ταράτσα της Σεβερείου βιβλιοθήκης και ρίχναμε ξύλα, πέτρες και σίδερα στους επικουρικούς και τους Άγγλους. Σε αυτήν την διαδήλωση διαλύσαμε τους αντιπάλους μας, αλλά συνελήφθησαν πάρα πολλοί μαθητές.

Έχεις κάποιες αναμνήσεις οι οποίες σε επηρέασαν και είναι αποτυπωμένες στο μυαλό σου μέχρι και σήμερα;

Μια δυνατή ανάμνηση είναι η μέρα κατά την οποία ανακοινώθηκε ο θάνατος του πρώτου μαθητή, το 1956, ο οποίος ονομαζόταν Πετράκης Γιάλλουρος. Ακούσαμε το βράδυ στο ραδιόφωνο πως σκοτώθηκε από βρετανικές δυνάμεις καθώς συμμετείχε σε μια μαθητική διαδήλωση στην Αμμόχωστο. Η σιωπή την επόμενη μέρα στο σχολείο ήταν έντονη, διότι καταλάβαμε πόσο ριψοκίνδυνο ήταν το έργο μας και πως υπήρχε περίπτωση να μας οδηγήσει στον θάνατο. Παρόλα αυτά, μας έκανε να θέλουμε να αγωνιστούμε ακόμα πιο σκληρά, για όλους αυτούς τους ανθρώπους, οι οποίοι έχασαν τις ζωές τους.

Ακόμα μια τρομακτική ανάμνηση που με στοιχειώνει μέχρι και σήμερα είναι η εικόνα του αδερφού μου του Κούλλη, ο οποίος ήταν μεγαλύτερος και συμμετείχε σε περισσότερες διαδηλώσεις, επειδή είχε μαχητικό πνεύμα. Ένα μεσημέρι, όταν γύρισε από το σχολείο ήταν ματωμένος και με σχισμένα ρούχα, επειδή έγινε μια συμπλοκή στο τοίχος του Αγίου Κασσιανού.

Μήπως θυμάσαι παραδείγματα άλλων μαθητών που έχασαν τη ζωή τους κατά τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του 55-59;

Ένα γνωστό παράδειγμα ενός 17 χρόνου μαθητή, που έχασε τη ζωή του, είναι ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης, ο οποίος συνελήφθη, καθώς ήταν σε ενέδρα και εκτελούσε τις αποστολές του. Αυτό δυστυχώς τον οδήγησε στον απαγχονισμό του από τους Άγγλους.

Ακόμη ένα παράδειγμα, το οποίο με λυπεί ιδιαίτερα, είναι ο Δημητράκης Δημητριάδης, ο οποίος δολοφονήθηκε στην ηλικία των 8 ετών, καθώς διεξαγόταν μια διαδήλωση, μετά από πυροβολισμό στο κεφάλι.

Τι συμβουλή θα έδινες στους μαθητές του σήμερα;

Θα τους συμβούλευα ποτέ να μην σταματήσουν να αγωνίζονται για την πατρίδα τους και τα δικαιώματά τους. Αυτό όμως θα το καταφέρουν μόνο μέσα από την μάθηση της ιστορίας τους. Πρέπει όλοι οι νέοι να αξιοποιήσουν την ιστορία των προγόνων τους

ως παράδειγμα, για να διεκδικήσουν με τη σειρά τους ό,τι καλύτερο για την Κύπρο μας. Πλέον, στις μέρες μας, οι περισσότεροι νέοι αδιαφορούν και για αυτό δεν θα μπορέσει το νησί μας ποτέ να ελευθερωθεί. Η δύναμη βρίσκεται στα χέρια της νεολαίας μας και πρέπει να την εκμεταλλευτεί. Μία τελευταία συμβουλή που ήλπιζα να την είχα ακούσει και εγώ όταν ήμουν μικρός, είναι να μην θεωρούν τίποτα δεδομένο και κάθε μέρα να ευχαριστούν το Θεό για το ό,τι τους έχει προσφέρει μέχρι τώρα.

Παρόλο που χάθηκαν πολλές ζωές, αν ο χρόνος επέστρεφε πίσω, θα λάμβανες ξανά μέρος στην προσπάθεια των νέων;

Σίγουρα θα λάμβανα μέρος, διότι η συμβολή των νέων ήταν ένας καθοριστικός παράγοντας για να διωχθούν οι Άγγλοι από τα κυπριακά εδάφη και για τα παιδιά της τότε εποχής η ελευθερία της πατρίδας τους ήταν ένα από τα πιο σημαντικά αγαθά που μπορούσαν να έχουν.

Σε ευχαριστώ πολύ παππού για τις πληροφορίες που μου έδωσες. Νιώθω περηφάνια για την δράση των νέων την περίοδο του απελευθερωτικού αγώνα!

Αντιγόνη Γιαννακού, Γ7

Μαθητικές Κινητοποιήσεις, Μαθητική Αντίσταση

Τότε οι κινητοποιήσεις ήταν πολύ πιο δυναμικές και ταυτόχρονα, δεν ήταν μόνο μαθητικές, αλλά συμμετείχε το σύνολο του λαού

Μ: Όταν ξεκίνησε ο αγώνας της Ε.Ο.Κ.Α. τον Απρίλιο 1955, εσύ πόσων χρονών ήσουν, τότε;

Π.Α.: Τον Απρίλιο του 1955, είχα κλείσει τα δώδεκα χρόνια και φοιτούσα στην Στ' τάξη του Δημοτικού σχολείου. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου πήγα στην Α' τάξη, στο Παγκύπριο Γυμνάσιο.

Μ: Όπως αναφέρεται σε μαρτυρίες Κυπρίων, καθώς και Άγγλων, που έζησαν τα γεγονότα της τότε περιόδου και εξακολουθούν να είναι εν ζωή, εκείνη την περίοδο πραγματοποιούνταν μαθητικές εξεγέρσεις και διαδηλώσεις. Περιγράφέ μας, μέσα από τη δική σου ματιά, τα γεγονότα.

Π.Α.: Τότε, η μαθητιώσα νεολαία ήταν πρωταγωνιστής στον αγώνα. Δεν περνούσε μέρα, εβδομάδα, μήνας που να μη γίνονταν διαδηλώσεις εναντίον

των Άγγλων. Αφήναμε το σχολείο και τα θρανία και βγαίναμε έξω με τις σημαίες μας, με τα συνθήματά μας και φωνάζαμε « Έξω οι Άγγλοι». Και έρχονταν οι Άγγλοι με τους επικουρικούς, για να επιβάλουν την τάξη.

Οι επικουρικοί αποτελούσαν μέρος της Αστυνομίας - ονομάζονταν επικουρικοί επειδή προσλαμβάνονταν ως επίκουροι, δηλ. ως βοηθοί της Αστυνομίας. Ο Διγενής όμως, έλεγε να μην γραφτούν οι Έλληνες ως «Αστυνομικοί επικουρικοί» διότι θα αναγκάζονταν να συλλαμβάνουν και να βασανίζουν όλους τους πατριώτες - μαθητές και μη -. Έτσι, ως επικουρικοί ήταν εγγεγραμμένοι μόνο Τουρκοκύπριοι. Κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων, εμείς αντιδρούσαμε και με πετροβολισμό και οι επικουρικοί, πολλές φορές χωρίς μεγάλες αφορμές, έρχονταν με τα ρόπαλα και μας κτυπούσαν παντού, και μερικές φορές και στο κεφάλι.

Η μαθητιώσα νεολαία τότε λάμβανε διαρκώς μέρος στις διαδηλώσεις, με διάφορες αφορμές, π.χ. μεταξύ άλλων, λόγω δίκης κάποιου αγωνιστή, ή βασανιστηρίων κάποιου αγωνιστή, ή θανάτου αγωνιστή έπειτα από ενέδρα κλπ. Επίσης, πολλές φορές οι διαδηλώσεις πραγματοποιούνταν με αφορμή τις κηδείες αγωνιστών.

Μ: Μέσα από διάφορες αναφορές και μαρτυρίες, φαίνεται ότι κάποια γεγονότα διαδραματίστηκαν και στο Παγκύπριο Γυμνάσιο. Έγιναν όντως; Αν ναι, δώσε μας λεπτομέρειες.

Π.Α.: Εγώ προσωπικά έλαβα μέρος στη θρυλική «Μάχη της Σεβερείου Βιβλιοθήκης» του Παγκυπρίου Γυμνασίου. Το Παγκύπριο Γυμνάσιο είχε τότε μια μεγάλη βιβλιοθήκη, την οποία επισκέπτονταν οι μαθητές για μελέτη και έρευνα, η οποία ονομαζόταν Σεβέρειος. Τέλη Νοεμβρίου – αρχές Δεκεμβρίου του 1955, είχε σκοτωθεί σε μια ενέδρα ο αγωνιστής και αντάρτης της Ε.Ο.Κ.Α., Χαράλαμπος Μούσκος, ο οποίος ήταν πρώτος εξαδελφος του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Με αφορμή τον θάνατο του Μούσκου, εμείς, εκείνη τη μέρα, κάναμε διαδηλώσεις, ρίχναμε πέτρες, εναντιωνόμασταν στους αστυνομικούς. Όλες αυτές οι κινητοποιήσεις γίνονταν έπειτα από εντολές του Διγενή, ούτως ώστε να απασχολούνται η αστυνομία και ο στρατός στην πόλη και να μην έχουν τον χρόνο να βγαίνουν έξω στα βουνά, για να ανακαλύψουν τους αντάρτες. Έτσι, μια από τις πολλές εξεγέρσεις έλαβε χώρα στη Σεβέρειο βιβλιοθήκη.

Η μάχη της Σεβερείου ήταν τρομερή και διήρκεσε αρκετές ώρες. Αυτή τη μάχη την οργάνωσαν οι μεγάλοι μαθητές του σχολείου, της Πέμπτης και Έκτης τάξης, αρκετοί από τους οποίους ήταν ορκισμένα μέλη της Ε.Ο.Κ.Α. Η αστυνομία, όσο περνούσε η ώρα, δεν κατάφερνε να επιβάλει την τάξη και έτσι κάλεσε για ενίσχυση και βοήθεια την επικουρική αστυνομία, μαζί με Άγγλους στρατιώτες. Εμείς, οι «μικροί» μαθητές, δηλ. της Α' και της Β' Τάξης, αρχικά κουβαλούσαμε πάνω στη στέγη της βιβλιοθήκης, στα κεραμίδια, πέτρες. Σχεδόν όλο το σχολείο βρισκόταν πάνω στη στέγη της βιβλιοθήκης και ρίχναμε κάτω στους επικουρικούς πέτρες και κεραμίδια, οι οποίοι προσπαθούσαν να τα αποκρούσουν βάζοντας τις ασπίδες τους και τα ξύλα/ ρόπαλα που κρατούσαν, πάνω στο κεφάλι τους, για να μην κτυπήσουν. Κάποια στιγμή, οι επικουρικοί άρχισαν να ρίχνουν δακρυγόνα και τα μάτια έτσουζαν, δάκρυζαν

από τους καπνούς και όλα ήταν θολά. Τότε, εμείς οι μικροί, αρχίσαμε να γεμίζουμε κουβάδες με νερό και να τους ανεβάζουμε πάνω στη στέγη της βιβλιοθήκης, έτσι ώστε οι μεγάλοι μαθητές, που έριχναν τις πέτρες και τα κεραμίδια, να πλύνουν τα μάτια τους, για να μπορούν να βλέπουν καθαρά και να συνεχίσουν. Όλο αυτό διήρκεσε λίγο περισσότερο από τη μία ώρα. Μετά τα πιο πάνω συμβάντα, η αστυνομία, μαζί με τους επικουρικούς και τους στρατιώτες, έκαναν έφοδο και μπήκαν μέσα στο σχολείο, σπάζοντας τις πόρτες. Αμέσως ανέβηκαν από τις σκάλες πάνω στη στέγη και άρχισαν να κυνηγούν με τα ρόπαλά τους τούς μαθητές, οι οποίοι έτρεχαν, για να ξεφύγουν, πάνω στις στέγες των γειτονικών σπιτιών της περιοχής (περιοχή Αρχιεπισκοπής).

Εγώ προσωπικά κτυπήθηκα δύο- τρεις φορές με το ρόπαλο από έναν επικουρικό, κατάφερα όμως και κατέβηκα κάτω. Τότε, όλοι οι γύρω κάτοικοι είχαν ανοίξει τις πόρτες των σπιτιών τους και μας έβαζαν μέσα και κλείδωναν τις πόρτες τους και αμέσως μετά μας φρόντιζαν, σε περίπτωση που ήμασταν κτυπημένοι ή βρεγμένοι (μας έδιναν καθαρά και στεγνά ρούχα κ.λ.π.), έτσι ώστε, εάν ερχόταν ο στρατός ή η αστυνομία να ελέγξει τα σπίτια, να φαινόταν ότι εμείς ήμασταν κάτοικοι εκείνης της περιοχής και ότι εκεί ήταν το σπίτι μας και όχι μαθητές ή πολίτες που είχαν οποιαδήποτε ανάμειξη με τη διαδήλωση/ εξέγερση, από την οποία προσπαθούσαμε να γλυτώσουμε.... Με αυτόν τον τρόπο αποφεύχθηκαν συλλήψεις.

Σημειώνω ότι οι συγκοινωνίες τότε μεταξύ πόλης και υπαίθρου βασιζόνταν κυρίως στα λεωφορεία. Όσοι μαθητές έμεναν σε χωριά, έρχονταν στην πόλη με συγκεκριμένο λεωφορείο, το οποίο ξεκινούσε το πρωί, μαζί με άλλους πολίτες (π.χ. εργάτες) και επέστρεφαν πίσω το μεσημέρι, με τον ίδιο τρόπο.

Δεν υπήρχαν άλλοι τρόποι μεταφοράς εκτός από το ποδήλατο, το οποίο χρησιμοποιούσαν αρκετοί μαθητές. Άρα, και στη συγκεκριμένη περίπτωση της πιο πάνω μάχης, οι μαθητές δεν μπορούσαν να καταφύγουν άμεσα στα σπίτια τους, γι' αυτό και «κρύβονταν» στα σπίτια της περιοχής...

Η μάχη της Σεβερείου βιβλιοθήκης αποτέλεσε ένα από τα κύρια γεγονότα της συγκεκριμένης περιόδου.

Μ: Όταν λες ότι αυτό ήταν ένα από τα κύρια γεγονότα της περιόδου εκείνης, σημαίνει ότι είχε και άλλα παρόμοια γεγονότα;

Α.Π.: Ίσως όχι στον ίδιο βαθμό, τη δεδομένη περίοδο, όμως αξίζει να αναφέρω ότι υπήρξαν περιπτώσεις κατά τις οποίες καθηγητές, έκλειναν τις πόρτες των τάξεών μας, για να μην βγούμε έξω και να κάνουμε διαδηλώσεις κι εμείς τις σπάζαμε και βγαίναμε έξω στους δρόμους.

Η μάχη της Σεβερρείου όμως, είναι αυτή που έμεινε στην ιστορία, και η οποία αποτέλεσε και την αιτία για το κλείσιμο των σχολείων, όπως θα εξηγήσω παρακάτω:

Ο τότε Κυβερνήτης της Κύπρου, ο στρατιωτικός Σερ Τζον Χάρτινγκ, ο οποίος είχε πριν μόλις 1-2 μήνες διαδεχθεί τον προηγούμενο Κυβερνήτη, τον Άγγλο πολιτικό Σερ Ρόμπερτ Αρμιτέιτζ, ανέλαβε τα σχετικά καθήκοντα, αφού ο προκάτοχος του πλέον δεν μπορούσε να έχει τον έλεγχο της Ε.Ο.Κ.Α., η οποία κατάφερνε να μεγαλώνει και να δραστηριοποιείται όλο και περισσότερο...

Ο Χάρτινγκ τότε είχε μεγάλη φήμη για τη σκληρή πολιτική του, διότι προηγουμένως ήταν διορισμένος ως Κυβερνήτης στην Κένυα, με σκοπό να καταστείλει την εξέγερση των Μάου Μάου, οι οποίοι είχαν ξεσηκωθεί και ήθελαν την ανεξαρτησία τους. Και τα κατάφερε, διά πυρός και σιδήρου. Γι' αυτόν τον λόγο, τον είχαν στείλει και στην Κύπρο, αφού οι Άγγλοι θεώρησαν ότι θα κατάφερνε με τον ίδιο τρόπο να καταπνίξει τις εδώ εξεγέρσεις και να διαλύσει την Ε.Ο.Κ.Α.

Έτσι, αμέσως μετά τη μάχη της Σεβερρείου, έβγαλε διάταγμα, το οποίο ανέφερε ότι απαγορευόταν η λειτουργία του Παγκυπρίου Γυμνασίου από τώρα και στο εξής, μέχρι και το τέλος του χρόνου, με σκοπό να αποφευχθούν άλλες παρόμοιες διαδηλώσεις και εξεγέρσεις. Έτσι, έκλεισαν τα σχολεία.

Ακολούθως, με τη σύμφωνο γνώμη της διεύθυνσης του σχολείου και των καθηγητών, οργανωθήκαμε και πηγαίναμε στα σπίτια των καθηγητών μας και κάναμε το κάθε ένα από τα κύρια μαθήματα. Την χρονιά εκείνη, όλοι οι μαθητές που παρακολούθησαν τα κατ'οίκον μαθήματα, προάχθηκαν στην επόμενη τάξη χωρίς εξετάσεις, παρά τους κανονισμούς, σύμφωνα με τους οποίους οι μαθητές, για να προαχθούν, έπρεπε να παρακαθήσουν στο τέλος της χρονιάς εξετάσεις, όπως γινόταν κάθε χρόνο. Έτσι κι εγώ, προάχθηκα με αυτόν τον τρόπο στη Β' Γυμνασίου, παρόλο που δεν κατάφερα να συνεχίσω τη φοίτησή μου στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, λόγω των

πολλών και συχνών «κατ' οίκον περιορισμών» (γνωστών ως κέρφιου).

Εκείνη την περίοδο επιβάλλονταν συχνά κέρφιου – ο στρατός με τη δύναμη των όπλων υποχρέωνε τους κατοίκους να κλειστούν στα σπίτια τους και δεν επιτρεπόταν να βγουν έξω- εντός των τειχών της πόλης-. Αρκετές φορές οι περιορισμοί αυτοί αφορούσαν άτομα ηλικίας 12- 27 ετών στους οποίους απαγορευόταν η κυκλοφορία. Σ' αντίθετη περίπτωση, η αστυνομία συλλαμβάνε τα εν λόγω άτομα, τα οποία είτε δικάζονταν και κατέληγαν στη φυλακή ή αδικαστα οδηγούνταν στα κρατητήρια, μεταξύ άλλων και τα σημερινά κρατητήρια της Κοκκινότριμιθιάς. Οι τελευταίοι, οδηγούνταν αδικαστοι στα κρατητήρια, διότι συλλαμβάνονταν ως ύποπτοι εμπλεκόμενοι στην Ε.Ο.Κ.Α., χωρίς να υπάρχουν μάρτυρες ή αποδεικτικά στοιχεία εμπλοκής τους στην οργάνωση, για να μπορέσουν να καταδικαστούν.

Μ: Εσύ πώς έζησες τον αγώνα, πέραν της εμπλοκής σου μέσω του σχολείου;

Π.Α.: Εγώ δεν ήμουν μέλος της Ε.Ο.Κ.Α. Τότε, μέλη, μπορούσαν να εγγραφούν μόνο όσοι ήταν 14-15 ετών και πάνω. Εγώ έγινα 15 χρονών, όταν ήμουν Δ' Γυμνασίου, αλλά όχι, όπως είπα πιο πάνω, στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, για τον εξής λόγο:

Όπως ανέφερα ήδη, τα κέρφιου ήταν απροειδοποίητα, πολλά και συχνά, και ο στρατός και η αστυνομία «έκλειναν» με την πρώτη ευκαιρία ή με την παραμικρή διαδήλωση την πόλη με συρματοπλέγματα και δεν άφηναν κανέναν, ούτε να μπει, ούτε να βγει. Αρκετές φορές οικογένειες δεν ενώνονταν, παρά μόνο μετά την άρση των κέρφιου, αν δεν προλάβαν να βρεθούν μαζί πριν από αυτό. Επειδή το Παγκύπριο Γυμνάσιο ήταν μέσα στην πόλη και αποκλειόταν συχνά λόγω των περιορισμών, ενώ κάποια άλλα σχολεία ήταν λίγο πιο έξω από το κέντρο της πόλης, ο πατέρας μου μού αγόρασε ένα ποδήλατο και μού είπε ότι θα πήγαινα σχολείο με αυτό και συγκεκριμένα στο Ανώτερο Εμπορικό Λύκειο, που ήταν ακριβώς έξω από το κέντρο, κοντά στη σημερινή Πύλη Πάφου και απέναντι από τον σημερινό Δημόσιο Κήπο, που ήταν πιο κοντά στον Άγιο Δομέτιο, όπου διέμενα με την οικογένεια μου, παρά το Παγκύπριο Γυμνάσιο, έτσι ώστε, στις περιπτώσεις των κέρφιου, να προλαβαίνω με το ποδήλατο μου να επιστρέφω στο σπίτι, έγκαιρα.

Εκείνο που ξέρω για τα μέλη της Οργάνωσης, από κάποιους μεγαλύτερους τότε φίλους μου, που ήταν μέλη, ήταν ότι τις νύχτες έπαιρναν διαταγές για οργάνωση διαδηλώσεων σε συγκεκριμένες μέρες, για διάφορους λόγους: είτε λόγω βασανιστηρίων απέναντι στους αγωνιστές, είτε διότι είχαν καταδικάσει σε θάνατο αγωνιστές, είτε λόγω του ότι κάποιος αγωνιστής είχε σκοτωθεί μετά από ενέδρα των Άγγλων κλπ. Έτσι, σχεδόν καθημερινά, οι μνημένοι στην οργάνωση έρχονταν στα σχολεία –και στο δικό μου– και μας ενημέρωναν για την ώρα και τη μέρα που θα ξεκινούσαμε διαδήλωση. Όταν έφθανε η ώρα, παίρναμε μια ελληνική σημαία και βγαίναμε έξω φορτωμένοι πέτρες μέσα στις τσέπες μας και πηγαίναμε κάτω στη σημερινή Πλατεία Ελευθερίας και τότε Πλατεία Μεταξά, ή και στον Μακρύδρομο, τη σημερινή οδό Λήδρας και στην εκκλησία της Φανερωμένης, έτοιμοι για την εξέγερσή μας. Τότε, έρχονταν οι επικουρικοί και οι Άγγλοι στρατιώτες και μας έτρεχαν ξοπίσω και εμείς απαντούσαμε με πετροβολισμό. Όσοι δεν τα κατάφερναν να ξεφύγουν, τους άρπαζαν οι στρατιώτες και οι επικουρικοί.

Μ: Είπες πιο πάνω ότι κάνατε διαδηλώσεις με αφορμές διάφορα γεγονότα όπως θάνατος αγωνιστή κατά τη διάρκεια μάχης, βασανιστήρια αγωνιστών κλπ. Στις περιπτώσεις που στα γεγονότα εμπλέκονταν άμεσα και τα ονόματα αγωνιστών όπως του Γρηγόρη Αυξεντίου ή του Ευαγόρα Παλληκαρίδη, με ποιο τρόπο αντιδρούσατε;

Π.Α.: Ε τότε οι κινητοποιήσεις ήταν πολύ πιο δυναμικές και ταυτόχρονα, δεν ήταν μόνο μαθητικές, αλλά συμμετείχε το σύνολο του λαού. Όταν ο Αυξεντίου σκοτώθηκε στις 3/3/1957, ήταν Καθαρά Δευτέρα και τα σχολεία, λόγω αργίας, ήταν κλειστά. Την επόμενη μέρα, έγιναν πάρα πολλές διαδηλώσεις.

Μ: Οι Άγγλοι δεν παραξενεύτηκαν που οι διαδηλώσεις για τον Αυξεντίου δεν πραγματοποιήθηκαν την ημέρα του θανάτου του, αλλά την επομένη;

Π.Α.: Ο Αυξεντίου πολέμησε για 10 -12 ώρες περίπου. Ως γνωστόν, ήταν περικυκλωμένος από ολόκληρο λόχο, αυτοκίνητα, ελικόπτερα και πολεμούσε μαζί με τον Αυγουστή Ευσταθίου. Για δέκα συνεχείς ώρες και δεν μπορούσαν να τον πιάσουν! Φώναζε στους Άγγλους «Μολών Λαβέ», όταν εκείνοι του ζητούσαν να παραδοθεί και αυτοί δεν κατάφεραν να

τον πιάσουν! Γι' αυτό και αναγκάστηκε, η «πολιτισμένη» τότε Αγγλική Αυτοκρατορία, να φορτώσει τα ελικόπτερα με βενζίνη και να την περιχύσει πάνω και γύρω από το κρησφύγετό του και να ανάψει φωτιά, για να τον κάψουν, αφού δεν μπορούσαν διαφορετικά να τον συλλάβουν. Λίγο πριν το θάνατο του, ο Αυξεντίου έδωσε διαταγή του Αυγουστή, γνωστός ανάμεσα στους αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α. και ως «Ματρόζος», να βγει έξω, για να γλυτώσει. Ο Αυγουστής έλεγε «όχι, θα μείνω μαζί σου» ο Αυξεντίου όμως επέμενε και έτσι βγήκε έξω τελικά, με τα χέρια ψηλά λέγοντας στους Άγγλους «τι φωνάζετε, τον κάψατε τον σκοτώσατε»...

Αυτή η μάχη λοιπόν, ξεκίνησε γύρω στις 2-3 το πρωί της 3^{ης} Μαρτίου και έληξε γύρω τις 2 μετά το μεσημέρι της ίδιας μέρας, που ήταν η Καθαρά Δευτέρα. Ο κόσμος μέχρι εκείνη την ώρα ήταν στα σπίτια του, λόγω της αργίας, και δεν γνώριζε για όλο αυτό. Εκείνα τα χρόνια, υπήρχε μόνο ένας ραδιοφωνικός σταθμός, μέσω του οποίου παρέχόταν ενημέρωση στον λαό και ο οποίος ελεγχόταν από την αγγλική κυβέρνηση. Το βράδυ, στο δελτίο ειδήσεων, είχε ανακοινωθεί ότι «οι αγγλικές δυνάμεις κατήγαγαν περιφανή νίκη εναντίον της Ε.Ο.Κ.Α. και σκότωσαν τον Υπαρχηγό της...» Την επόμενη ημέρα ο κόσμος έκανε απεργία και δεν πήγε στις δουλειές του, ως αντίδραση.

Μ.: Κάποιο άλλο γεγονός που δεν πήρε τόση πολλή δημοσιότητα από τον Τύπο;

Π.Α.: Δεν υπήρχε κάτι τέτοιο, διότι και το πιο μικρό γεγονός αναγόταν σε είδηση για τον κόσμο, ο οποίος τότε ήταν πολύ ενωμένος, σύσσωμος και δεν πρόδιδε εύκολα. Οι περισσότεροι από τους προδότες, ήταν άτομα που προέρχονταν εκ των έσω της Οργάνωσης, είτε διότι βασανιστήκαν και δεν άντεχαν τα βασανιστήρια και ομολογούσαν κάποιες από τις πληροφορίες που γνώριζαν, είτε διότι έβλεπαν στη γειτονιά τους περίεργες κινήσεις από τους κατοίκους/ γείτονες σε ύποπτες ώρες και τους παρακολουθούσαν, μέχρι που μπορούσαν να μάθουν χρήσιμες πληροφορίες για τις ενέργειές τους. Αρκετός κόσμος τότε, για να βοηθήσει στον αγώνα, πήγαινε κρυφά και έπαιρνε φαγητό ή νερό ή αλληλογραφία/εντολές στους αγωνιστές που κρύβονταν, είχαν δηλ. τον ρόλο του μεσάζοντα. Για παράδειγμα, ένας πολίτης μπορούσε να βρει το εξής σημείωμα:

«Πήγαινε στην εκκλησία της Φανερωμένης στο παγκάρι, θα βρεις έναν φάκελο και να τον πιάσεις και το βράδυ να τον μεταφέρεις στον “X” τόπο, στο βουνό κοντά στο χωριό σου και να τον αφήσεις εκεί και θα έρθει κάποιος άλλος να τον παραλάβει».

Αυτός ο «αγγελιαφόρος», τις πλείστες φορές, δεν γνώριζε ούτε ποιος του άφησε τον φάκελο, ούτε τι είχε μέσα, αλλά ούτε και ποιος θα τον παραλάμβανε. Με αυτόν τον τρόπο ήταν δομημένη η οργάνωση.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να επισημάνω το εξής: Εμείς όλοι, οι μαθητές και ο απλός κόσμος, ακούγαμε τις καθημερινές ειδήσεις από το ραδιόφωνο, δηλ. μαθαίναμε αυτά που ήθελαν οι Άγγλοι, αφού το ραδιόφωνο ελεγχόταν από την κυβέρνησή τους. Όμως, σχεδόν επί καθημερινής βάσεως και σίγουρα κάθε Κυριακή στις εκκλησίες, κυκλοφορούσαν φυλλάδια της Ε.Ο.Κ.Α., με σκοπό την πραγματική ενημέρωση του λαού. Για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της λειτουργίας μέσα στην εκκλησία, ξαφνικά έπεφταν από το μπαλκόνι της εκκλησίας σω-

ροί φυλλαδίων, τα οποία έριχνε κάποιος τον οποίο δεν γνώριζε και δεν έβλεπε κανένας. Ο κόσμος τα διάβαζε και μάθαινε έτσι την πραγματικότητα και τα γεγονότα για τα οποία ήθελε να μας ενημερώσει ο Διγενής. Η ενημέρωση, δηλαδή, γινόταν από τα φυλλάδια και το ίδιο σκηνικό παρουσιαζόταν και στους δρόμους. Προσωπικά, θυμάμαι ότι στο καφενείο του πατέρα μου, που πήγαινα κάθε μέρα για να τον βοηθώ, αν όχι κάθε μέρα, σίγουρα 2-3 φορές τη βδομάδα, έριχναν φυλλάδια της οργάνωσης άτομα, τα οποία ούτε γνωρίζαμε και ούτε βλέπαμε. Γι' αυτόν τον λόγο και επειδή το φαινόμενο πλέον είχε γίνει συνεχές και έντονο, η αγγλική κυβέρνηση - ο Χάρτινγκ - κάποια στιγμή είχε ανακοινώσει ότι όποιος συλληφθεί και κρατεί φυλλάδιο, θα μεταφερόταν απευθείας στα Κρατητήρια.

Μ.: Ευχαριστώ για τον χρόνο και τις πληροφορίες.

Μάρκος Κοκότης, Γ3

Μαρτυρίες για τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-1959

Χωρίς δεύτερη σκέψη, πήρα τον φάκελο...

Μαθητής: Κύριε Αντρέα θα θέλαμε μέσα από τη σημερινή μας κουβέντα να μας πείτε πώς βιώσατε τον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-1959. Καταρχάς από πού είστε και πόσων χρονών ήσασταν την εποχή εκείνη;

κ. Αντρέας: Ονομάζομαι Αντρέας Λεοντίου και κατάγομαι από το κατεχόμενο Μπελαπαίς. Όταν ξεκίνησε ο απελευθερωτικός αγώνας ήμουν δεκατεσσάρων χρονών και όταν τελείωσε ήμουν 18 χρονών.

Μαθητής: Τι θυμάστε από την εποχή εκείνη;

κ. Αντρέας: Την εποχή εκείνη ήμουν μαθητής στην Ανωτέρα Εμπορική Σχολή της Κερύνειας και θυμάμαι έντονα όταν ξεκίνησε ο πόλεμος και ακούγαμε για τις συλλήψεις, τις εκτελέσεις, την κρεμάλα, τα βάσανα, τον κατ' οίκον περιορισμό, την απαγόρευση να πάμε σχολείο -αφού τα έκλειναν συχνά-. Μας έπνιγε το αίσθημα της αδικίας και νιώθαμε θυμό και αγανάκτηση. Μεγαλωμένοι σε ένα ήσυχο χωριό δεν πιστεύαμε ότι υπάρχουν άνθρωποι που μπορούσαν να κάνουν αυτά τα φρικτά πράγματα.

Μαθητής: Θυμάστε κάποιο συγκεκριμένο περιστατικό;

κ. Αντρέας: Θυμάμαι μια μέρα, νομίζω ήταν 25η Μαρτίου, και έπρεπε να πάμε στη Μητρόπολη στην Κερύνεια, όπου θα γινόταν δοξολογία και θα έκανε ομιλία κάποιος καθηγητής και μετά θα κάναμε παρέλαση. Εκείνη την ημέρα, όμως, άρχισαν φασαρίες οι Άγγλοι και ξεκίνησαν τις συλλήψεις. Εμείς ρίχναμε πέτρες προς τους Άγγλους. Οι Άγγλοι τότε μας περικύκλωσαν και άρχισαν να συλλαμβάνουν μαθητές. Εγώ ήμουν με δυο φίλους μου και σκεφτήκαμε να κρυφτούμε πίσω από ένα βουναλάκι.

Όμως, μας είδαν, μας έκοψαν με το λάντροβερ και μας έβαλαν σ' αυτό, για να μας πάρουν στο κάστρο της Κερύνειας. Όσους έπαιρναν στο κάστρο τους κτυπούσαν και μετά τους άφηναν να φύγουν. Εμείς φοβηθήκαμε πάρα πολύ, διότι ακούγαμε και ξέραμε ότι θα τρώγαμε πολύ ξύλο, γιατί συμμετείχαμε στον πετροβολισμό των Άγγλων. Πάνω στο λάντροβερ μας πρόσεχαν δυο επικουρικοί –αστυνομικοί– που κρατούσαν όπλα. Εγώ είχα ακούσει ότι τα όπλα δεν είχαν σφαίρες και ότι απλά τα κρατούσαν, για να μας φοβίσουν. Ο ένας επικουρικός ήταν ελληνοκύπριος από το Μπελαπαΐς και τον ήξερα. Σε μια στροφή του δρόμου μας είπε να πηδήσουμε και ότι δεν θα μας πάρουν είδηση οι Άγγλοι. Έτσι λοιπόν, χωρίς δεύτερη σκέψη πηδήσαμε κάτω από το φορτηγό και κρυφτήκαμε μέσα στα δέντρα. Μόλις το πήραν είδηση οι Άγγλοι σταμάτησαν το φορτηγό και άρχισαν να μας ψάχνουν, αλλά χωρίς κανένα αποτέλεσμα.

Μαθητής: Τι άλλο θυμάστε;

κ. Αντρέας: Μια άλλη μέρα που οι Άγγλοι είχαν βάλει κατ' οίκον περιορισμό ήμουν στην Κερύνεια μαζί με τρεις φίλους μου και κυκλοφορούσαμε. Οι Άγγλοι μας είδαν και άρχισαν να μας κυνηγούν. Εμείς τρέξαμε και μπήκαμε μέσα σε ένα ζαχαροπλαστείο, του Σκαναβή, και καθίσαμε σε ένα τραπέζι με πιάτα, όπου κάποιοι άλλοι έτρωγαν. Οι Άγγλοι μπήκαν μέσα στο ζαχαροπλαστείο, δεν μας αναγνώρισαν, θεωρώντας ότι ήμασταν εκεί από πριν και τρώγαμε. Έτσι έφυγαν και δεν μας έκαναν τίποτα.

Μαθητής: Είχατε κάποια εμπειρία με τους αγωνιστές, όπως τον Κυριάκο Μάτση, που κρυβόταν στο χωριό σας;

κ. Αντρέας: Μια μέρα, έβαλαν κέρφιου όλους τους κατοίκους της Επαρχίας Κερύνειας, γιατί είχαν πληροφορία ότι ο Μάτσης ήταν στην Κερύνεια. Εγώ ήμουν στο σχολείο στην Κερύνεια και πήρα το ποδήλάτο μου, για να επιστρέψω σπίτι μου στο Μπέλαπαΐς. Μέχρι να πάω στο χωριό μου, μου έκαναν έρευνα έξι φορές. Με ρωτούσαν αν ξέρω τον Μάτση, αν τον είδα, μου έδειχναν φωτογραφίες. Επειδή ήμουν από τους μεγάλους του σχολείου, ήξερα ότι δεν έπρεπε να λέω τίποτα, όταν με ρωτούσαν.

Ένα άλλο περιστατικό που θυμάμαι ήταν μια μέρα, καθώς ήμουν στην τάξη και κάναμε μάθημα, ήρθε ο διευθυντής και με έβγαλε έξω από την τάξη και μου είπε πως ήθελε να μου μιλήσει κάποιος κύριος.

Εγώ πρώτη φορά τον έβλεπα στη ζωή μου και ούτε τον ξανά είδα μετά. Αυτός ο κύριος με ρώτησε αν ήμουν ο Αντρέας Λεοντίου και μου έδωσε ένα φάκελο χοντρό, να τον μεταφέρω στο Μπέλαπαΐς. Χωρίς δεύτερη σκέψη, πήρα τον φάκελο και άρχισα να σκέφτομαι με ποιον τρόπο θα τον έπαιρνα στο Μπέλαπαΐς, χωρίς να με πάρουν είδηση οι Άγγλοι. Έξω από το σχολείο είδα έναν κύριο που πουλούσε μεγάλα κραμπιά. Τα πουλούσε μισό σελίνι και εγώ είχα μόνο τέσσερα γρόσια. Παρακάλεσα τον κύριο να μου το πουλήσει και ευτυχώς με άφησε να το αγοράσω. Απέναντι από το σχολείο είχε ένα καλαμιώνα. Μπήκα εκεί, κρύφτηκα και καθάρισα το κραμπί, το έσκαψα στη μέση, έκανα μια τρύπα και έβαλα μέσα τον φάκελο και ξανά έβαλα τα φύλλα του κραμπιού στη θέση τους. Έβαλα το κραμπί πάνω στη σούστα του ποδηλάτου και ξεκίνησα για το χωριό. Μόλις βγήκα έξω από την Κερύνεια, με σταμάτησαν για έρευνα οι Άγγλοι. Μου αναποδογύρισαν τη βαλίτσα και την έκαναν φύλλο και φτερό. Αυτό μέχρι να φτάσω στο χωριό έγινε τέσσερις φορές. Ευτυχώς δεν σκέφτηκαν να δουν τον κραμπί. Όταν έφτασα στο χωριό έβαλα το κραμπί μέσα σε μια κουφάλα κοντά στην εκκλησία του Άη-Γιώρκη, έτσι μου είπε ο κύριος που μου το έδωσε. Ο Μάτσης ρώτησε και έμαθε ποιος ήμουν και μου έστειλε συγχαρητήρια για το θάρρος μου.

Μαθητής: Όταν τελείωσε ο αγώνας, θυμάστε που κατέβηκαν οι αντάρτες από τα βουνά;

κ. Αντρέας: Όταν τελείωσε ο πόλεμος, οι αντάρτες κατέβηκαν από τα βουνά χωρίς όπλα, αλλά ντυμένοι με τα στρατιωτικά τους και με τα μπερέ τους. Σε αυτά αναγραφόταν Ε.Ο.Κ.Α. ή Ε.Ο.Κ. (ένοπλη ομάδα κρούσεως).

Εκείνη την ημέρα πήγαμε με αυτοκίνητο στα κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς, γιατί είχαμε φίλους και συγγενείς που τους είχαν φυλακισμένους. Άνοιξαν τις πόρτες και έτρεξαν έξω χαρούμενοι, κρατούσαμε σημαίες, χειροκροτούσαμε, αγκαλιαζόμασταν και φιλιόμασταν.

Μαθητής: Πόσων χρονών ήσασταν την εποχή εκείνη κ. Ελένη;

κ. Ελένη: Ήμουν έκτη τάξη του δημοτικού, 13 χρονών.

Μαθητής: Τι θυμάστε από την εποχή εκείνη;

κ. Ελένη: Κάθε μεσημέρι περιμέναμε να δούμε τα γυμνασιόπαιδα και τρέχαμε να βγούμε από τις τάξεις και φωνάζαμε. Παίρναμε τα αγγλικά βιβλία, βγάλαμε μεγάλο λάκκο και τα καίγαμε. Όταν κάποια παιδιά δεν έφερναν τα βιβλία τους για κάψιμο, πηγαίναμε και τα πιάναμε με το ζόρι. Οι δάσκαλοι μας έλεγαν να μην τα καίμε, γιατί πρέπει να μάθουμε Αγγλικά. Εμείς όμως δεν ακούγαμε. Θυμάμαι, επίσης, πως στο χωριό είχε ένα ύψωμα, όπου πηγαίναμε, μαζεύαμε πέτρες και περιμέναμε να περάσουν τα φορτηγά των Εγγλέζων, για να τους τις ρίξουμε. Οι Εγγλέζοι προσπαθούσαν να μας βρουν, τα αγόρια έτρεχαν να ξεφύγουν, ενώ εμείς οι κορούδες κρυβόμασταν πίσω από τα δέντρα.

Ο πατέρας μου ήταν βοσκός και στη δούλεψή του είχε και Τουρκοκύπριους. Ένας από τους βοηθούς του ήταν και επικουρικός των Άγγλων. Όταν μας έβαζαν κέρφιου, ο πατέρας μου έβγαζε τα πρόβατα του να βοσκήσουν παρέα με του Τουρκοκύπριου, του επικουρικού, και οι Άγγλοι δεν του έκαναν τίποτα. Όταν έμπαιναν στα σπίτια, για να κάνουν έρευνα για αντάρτες, έβγαζαν τα κεραμικά από τα πατώματα, για να δουν αν υπήρχε κρησφύγετο.

Ένα βράδυ, βγήκα έξω, να κλείσω τις κότες και είδα αντάρτες μαζί με τον Μάτση να τρέχουν. Εγώ τόσο πολύ φοβήθηκα, που άρχισα να φωνάζω. Ο Μάτσης μετά από λίγες μέρες έστειλε μήνυμα στον πατέρα μου να μη φοβόμαστε.

Ένα άλλο περιστατικό που θυμάμαι ήταν, όταν ήρθε σπίτι μας, στην αυλή μας ο Μάτσης, να δώσει κάτι του πατέρα μου, για να το παραδώσει κάπου. Ένας γείτονας είδε τον πατέρα μου και τον ρώτησε τι κάνει έτσι ώρα. Ο πατέρας μου τα έχασε, και ο Μάτσης, που ήταν πολύ έξυπνος, αμέσως έπεσε πάνω στον όχτο και έγινε ένα μαζί του και του ψιθύρισε να πει ότι γυρεύει το γαϊδούρι του. Ο γείτονας δεν πήρε χαμπάρι τον Μάτση, και ο πατέρας μου συνέχισε την αποστολή του.

Μαθητής: Πόσων χρονών ήσασταν την εποχή εκείνη, κ. Αντρέα, και από πού είστε;

κ. Αντρέας: Είμαι από την κατεχόμενη Κατωκοπιά και όταν άρχισε ο απελευθερωτικός αγώνας ήμουν 9 χρονών, δηλαδή πήγαίνα Γ΄ ή Δ΄ Δημοτικού.

Μαθητής: Τι θυμάστε από εκείνα τα χρόνια;

κ. Αντρέας: Αυτό που θυμάμαι έντονα ήταν ότι κάθε βράδυ πηγαίναμε και βάζαμε ελληνική σημαία πάνω στο Δημοτικό σχολείο και οι Άγγλοι το πρωί δεν μας άφηναν να πάμε σχολείο, έκλειναν το σχολείο και κατέβαζαν τη σημαία. Αυτό γινόταν για πολλές μέρες.

Ακόμα, θυμάμαι τους Άγγλους αξιωματικούς να έρχονται στο χωριό και να μας δίνουν για δώρο ένα φλιτζάνι γάλα, που είχε πάνω τη φωτογραφία της βασίλισσας Ελισάβετ. Εμείς από αντίδραση ρίχναμε τα φλιτζάνια κάτω και τα σπάσαμε. Όταν φεύγαμε από το σχολείο πηγαίναμε σε κάτι χωράφια και καίγαμε τα αγγλικά βιβλία. Τότε νομίζαμε ότι κάναμε μια πατριωτική πράξη, μεγαλώνοντας όμως, καταλάβαμε ότι αυτό δεν μας βοήθησε, γιατί δεν μάθαμε Αγγλικά. Οι δάσκαλοι μας προσπαθούσαν να μας μεταπείσουν για αυτή μας την πράξη, αλλά εμείς είχαμε τόσον θυμό μέσα μας για τους Άγγλους, που δεν ακούγαμε τίποτα.

Γύρω στο 1958, όταν μεγάλωσα λίγο, θυμάμαι τους αγωνιστές που έρχονταν στο καφενείο του πατέρα μου στην Κατωκοπιά. Άνοιγα τα παράθυρα του καφενείου και έριχναν φυλλάδια και προκηρύξεις μέσα.

Μαθητής: Θυμάστε κάποιες αντιδράσεις του κόσμου μετά από εκτελέσεις, βασανιστήρια που έκαναν οι Άγγλοι στους αγωνιστές;

κ. Αντρέας: Κάθε μεσημέρι περνούσε από το χωριό μας ένας Τουρκοκύπριος που δούλευε στις κεντρικές φυλακές, για να πάει σπίτι του, στο Αργάκι. Είχαμε ακούσει ότι αυτός κακοποιούσε τους αγωνιστές και τις αγωνίστριες μέσα στις φυλακές. Όταν μάθαμε στο χωριό ότι απαγχόνισαν τον Κουτσόφτα και τον Παναγίδη, εγώ μαζί με άλλους τρεις συμμαθητές μου, σκεφτήκαμε να βάλουμε ένα σύρμα από τη βρύση του σχολείου μέχρι τον στύλο της ηλεκτρικής, στο ύψος που θα περνούσε ο Τουρκοκύπριος, καθισμένος στη μοτοσυκλέτα του. Κρυφτήκαμε και περιμέναμε. Ο Τουρκοκύπριος φορούσε κράνος και το σύρμα κτύπησε πάνω στο κράνος του, με αποτέλεσμα να τρακάρει και να πέσει κάτω.

Σηκώθηκε πάνω και ξεκίνησε να μας τρέχει βγάζοντας το πιστόλι από την τσέπη του. Εγώ και τρεις φίλοι μου φοβηθήκαμε πάρα πολύ και δεν είπαμε τίποτα σε κανέναν. Το απόγευμα από τον φόβο μας δεν πήγαμε σχολείο. Ο Τουρκοκύπριος πήγε στο σχολείο και βρήκε τον Διευθυντή και του ανέφερε τι έγινε. Μπήκαν μαζί στην τάξη, για να μας αναγνωρίσει, αλλά ο Τουρκοκύπριος δεν μας αναγνώρισε, αφού δεν ήμασταν στο σχολείο. Ο Διευθυντής κατάλαβε ποιοι το έκαναν και την επόμενη μέρα μας είπε μπράβο για το θάρρος μας, αλλά μας έδωσε και από έναν πάτσο.

Μαθητής: Θυμάστε κάτι άλλο που σας συγκλόνισε;

κ. Αντρέας: Θυμάμαι μια απόπειρα δολοφονίας που έγινε στην Κατωκοπιά. Αμέσως το χωριό μπήκε σε κέρφιο. Εκείνη τη μέρα είχαμε και γάμο στο χωριό και ο γάμος δεν έγινε.

Μαθητής: Τι έγινε στο χωριό σας, όταν τελείωσε ο αγώνας;

κ. Αντρέας: Εμείς στο χωριό είχαμε τον κ. Γιάννακα που ήταν αντάρτης. Όταν τελείωσε ο πόλεμος και επέστρεψαν οι αντάρτες από τα βουνά, κάναμε μια μεγάλη παρέλαση, για να τον υποδεχτούμε, ζητωκραυγάζαμε και χειροκροτούσαμε.

Μαθητής: Σας ευχαριστώ πολύ για όσα μας καταθέσατε.

Αντρέας Λεοντίου, Γ5

ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΛΜΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ

Στο πιο κάτω κείμενο θα σας αφηγηθώ κάποια περιστατικά που σχετίζονται με τον απελευθερωτικό αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. 1955-1959. Αφορούν τον παππού και τη γιαγιά της μητέρας μου, η οποία μου τα διηγήθηκε με εμφανή συγκίνηση στα μάτια της. Το κείμενο συνοδεύουν σχετικές εικόνες.

Η συμμετοχή των γυναικών στον απελευθερωτικό αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. 55-59 ήταν καθοριστικής σημασίας. Στην περιοχή της Πιτσιλιάς, αρκετές ήταν οι γυναίκες που βοήθησαν η κάθε μία με τον δικό της τρόπο στον αγώνα. Όλοι οι κάτοικοι της περιοχής εντάχθηκαν στους κόλπους της Ε.Ο.Κ.Α., Π.Ε.Κ.Α. και Α.Ν.Ε., εκτός από τους ηλικιωμένους και τα παιδιά κάτω των δέκα ετών.

Η γιαγιά της μητέρας μου, Παναγιώτα Γρηγορίου, συχνά μετέφερε νάρκες μέσα στα ζυμωμένα της ψωμιά, άδειαζε από το ψωμί το εσωτερικό και τοποθετούσε μέσα τις νάρκες, ήταν η ιδανική κρυψώνα για τον έλεγχο των Άγγλων στους δρόμους. Με τις νάρκες αυτές ανατίναζαν τα στρατιωτικά οχήματα των Άγγλων, αφού προηγουμένως μεταφέρονταν σε κρησφύγετα αγωνιστών.

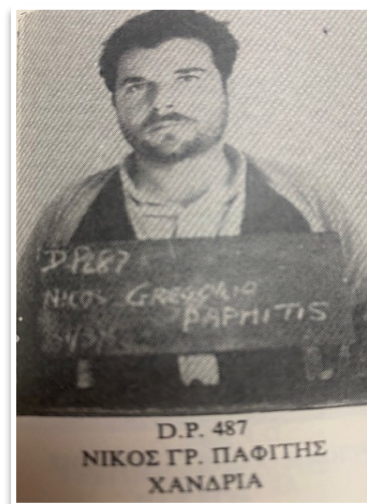
Στις 25 Νοεμβρίου του 1958, η περιοχή γέμισε με πάνοπλους Άγγλους στρατιώτες που μάζεψαν όλα τα αναρτημένα πανό με συνθήματα από τους δρόμους και συνέλαβαν μια γυναίκα για όμηρο. Αυτές που είδαν το περιστατικό επενέβησαν και τους ανάγκασαν να την αφήσουν ελεύθερη, ρίχνοντας τους πέτρες και ξύλα. Μία από αυτές ήταν και η Παναγιώτα Γρηγορίου. Οι

Άγγλοι δεν περίμεναν την αντίδραση και για εκφοβισμό πυροβολούσαν στον αέρα, υποχωρώντας. Στις 21 Ιανουαρίου του 1959, η αγγλική περίπολος ανέκοψε λεωφορείο με μαθητές των Χανδριών και της Κυπερούνας, που θα μετέβαιναν στο Απεήτειο Γυμνάσιο Αγρού. Τους κατέβασαν και άρχισαν να κτυπούν ανελέητα. Άνθρωποι κάθε ηλικίας συγκρούστηκαν με τους Άγγλους και ο ξεσηκωμός πήρε παλλαϊκό χαρακτήρα. Έντρομοι οι στρατιώτες πυροβολούσαν σε διάφορες κατευθύνσεις, με αποτέλεσμα να τραυματιστεί σοβαρά η Παναγιώτα Γρηγορίου, έγκυος στο τέταρτο της παιδί. Μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο για περίθαλψη.

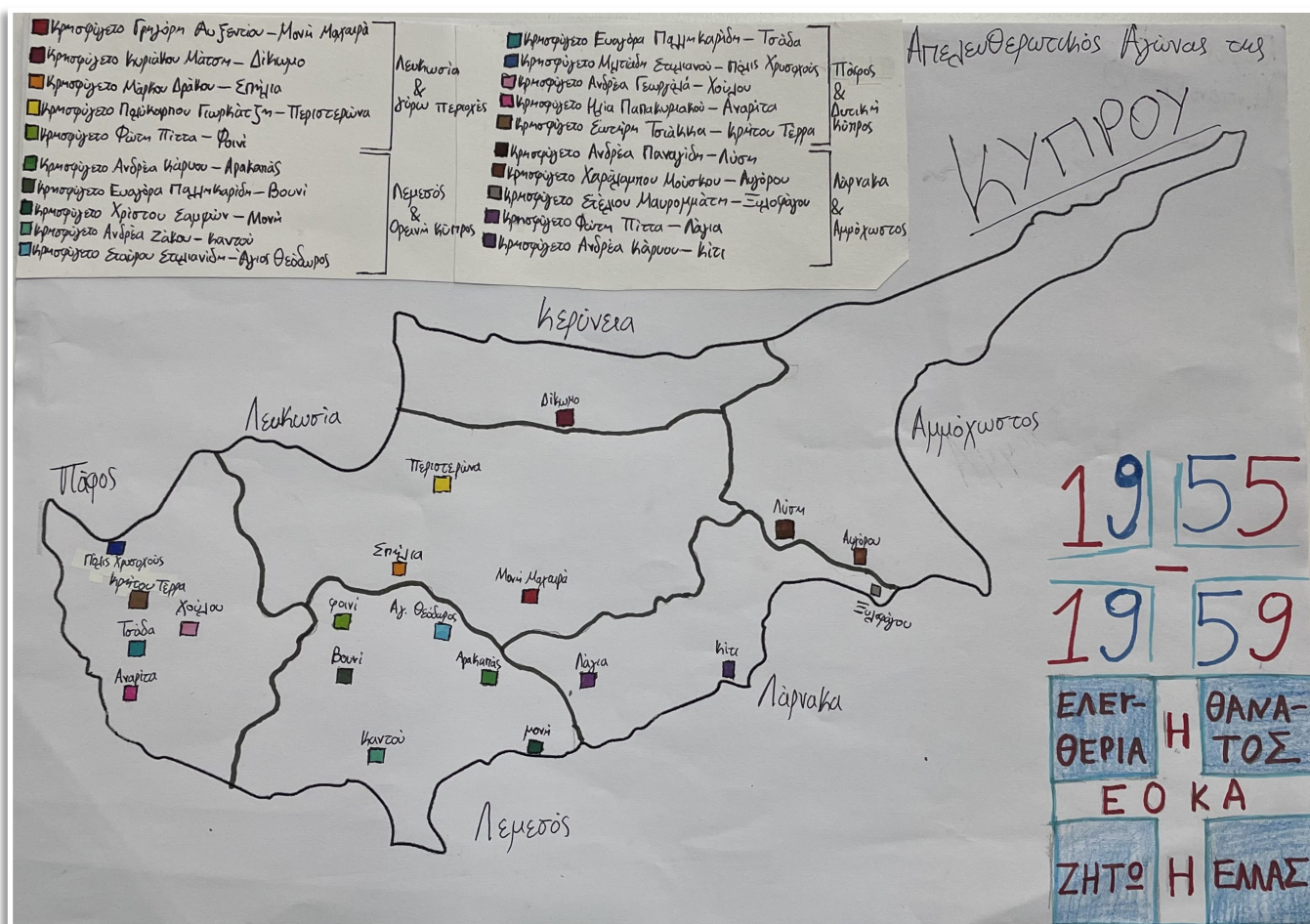

Ο σύζυγος της, Νίκος Γρηγορίου, δεν το γνώριζε, γιατί ήταν πολιτικός κρατούμενος δυόμιση χρόνια στα κρατητήρια Κοκκινοτριμιθιάς. Τα βασανιστήρια που υπέστη αυτός και οι άλλοι συγκρατούμενοί του δεν τα χωράει ο ανθρώπινος νους. Στα αίσχη των Άγγλων στρατιωτών φάνηκε το πρόσωπο του αδιάστακτου αποικιοκράτη, όμως τόση ήταν η αγάπη του Έλληνα για την πατρίδα του, που ελάχιστοι λύγιζαν και ομολογούσαν για κρυψώνες και κρυσφήγετα. Ο γολγοθάς του έφτασε στο τέλος, όταν αφέθηκε ελεύθερος μαζί με όλους όσοι άντεξαν, στις 22 Φεβρουαρίου το 1959, μετά την υπογραφή συμφωνιών Ζυρίχης - Λονδίνου. Κατέφθασαν με λεωφορείο στην είσοδο της Λευκωσίας. Την ίδια μέρα πήρε εξιτήριο από το νοσοκομείο η σύζυγός του και τον περίμενε.

Στην Πιτσιλιά, όπως και σε πολλές περιοχές της Κύπρου, οι κάτοικοι πάλεψαν με αυτοθυσία και ανιδιοτέλεια, για την ελευθερία της πατρίδας και της ψυχής.

Στυλιάνα Λυσάνδρου, Γ5

Χαλντιάνοβ Γιώργος, Γ3

«Χρέος γι' αυτούς που πρόσφεραν στη λευτεριά,
αγιοκέρι το σώμα τους, που λαμπάδιασε κι εφώτισε
τον ουρανό της Κύπρου»

Κλαίρη Αγγελίδου, Χοές

Φλόγες που χάραξαν τη Γη

Στου Μαχαιρά τα μέρη θεριεύει η λεβεντιά
το αίμα γράφει μνήμη, φωτίζει τη γενιά.
Εκεί που οι αντρειωμένοι στον βράχο πολεμούν,
με θάρρος καταθέτουν ψυχές που δεν λυγούν.

Ο Γρηγόρης πρώτος στέκει, με φλόγα στην καρδιά,
η θυσία του γραμμένη στις δόξας τα φτερά.
Στη σπηλιά του, το οχυρό του, σαν άγρυπνος φρουρός,
με το δίκιο του ατσάλι, πολέμαγε ορθός.

Στης Λεύκας το βουνό ψηλά, η Ε.Ο.Κ.Α. προχωρά,
κι ο Δράκος ως ηγέτης φωτίζει τα βουνά.
Πολέμησε γενναία, μ' ατσάλινο κορμί,
και κράτησε τη θέση τους, τιμή και λευτεριά μαζί.

Με τακτική και σκέψη, με νου οργανωμένο,
το δίκιο έγινε ασπίδα, κι ο πόθος ορκισμένο.
Στο κάθε μονοπάτι, κρυφά οι μαχητές,
παγίδες στήναν πάντα, με ελπίδες ζωντανές.

Η φλόγα καίει ακόμα στου βράχου την κορφή,
γιατί εκεί υψώθηκε της Κύπρου η τιμή.
Η μνήμη αυτή αντέχει σαν πέτρα ανθεκτική,
και το αίμα τους φωτίζει τη νύχτα τη βουβή.

Οι νίκες τους χαραχτήκαν στο κάθε μας βουνό,
κι η Κύπρος όλη θρήνησε το αίμα το ιερό.
Μαζί τους πια η ελπίδα, η γη τους η τρανή,
στου κόσμου τη συνείδηση ως μνήμη θα σταθεί.

Στον Μαχαιρά μα και στη Λεύκα το θάρρος οδηγός.
Ο ήλιος πάντα λάμπει στου αγώνα τους το φως.
Με σχέδιο και αντοχή νίκησαν την τρομοκρατία,
και το πνεύμα τους φωτίζει για πάντα την ελευθερία.

Αντρεα Κυριακάκη, Γ3

Όλια Νησιώτου, Γ7

Η Ε.Ο.Κ.Α. ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΤΟΝ ΓΕΝΝΑΙΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΕΙΣ ΚΥΠΡΟΝ

ΚΑΤΟΠΙΝ ΔΕΚΑΘΡΟΥ ΜΑΧΗΣ ΕΠΕΣΕΝ ΗΡΩΪΚΩΣ Ο ΓΡ. ΑΥΞΕΝΤΙΟΥ
ΗΓΕΤΙΚΟΝ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.Α. ΚΥΚΛΩΘΕΙΣ ΥΠΟ ΧΙΛΙΑΔΩΝ ΑΓΓΛΩΝ
Ο ΧΑΡΝΤΙΚ ΜΕΤΕΒΗ ΔΙ' ΕΛΙΚΟΠΤΕΡΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΟΠΟΝ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΚΛΗΡΑΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΙΝ ΕΦΟΝΕΥΘΗ ΕΠΙΣΗ Σ ΕΝΑΣ ΒΡΕΤΤΑΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ. — ΟΙ ΑΓΓΛΟΙ ΣΥΝΕ-
ΛΑΒΑΝ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΜΑΧΑΙΡΑ, ΠΑΝΣΙΟΝ ΤΗΣ ΟΠΟΙΑΣ ΕΓΙΝΕΝ Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ

Η συνεισφορά της μαθητιώσας νεολαίας στον απελευθερωτικό αγώνα της Ε.Ο.ΚΑ. κατά του αγγλικού ζυγού

Μαρία Ερατώ Μυρτιώτου, Γ4

Τα σχολεία ήταν κάτι περισσότερο

Στις αυλές ψίθυροι
Λόγια που δεν γράφτηκαν
Μα έμειναν στις καρδιές
Μαθητές με μάτια φωτιά
Δάσκαλοι με χέρια που τρέμαν
Όχι από φόβο
Από το βάρος της αλήθειας
Η κιμωλία έγινε σπόρος
Κάθε μάθημα, μια σπίθα
Κάθε βιβλίο, ένα όπλο
Δεν ήταν σχολεία
Ήταν κρησφύγετα
Δεν ήταν παιδιά
Ήταν αγωνιστές
Μέσα στη σιωπή της τάξης
Γεννήθηκε η Ελευθερία

Κωνσταντίνος Καλαϊτζής, Γ1

Τιμή και δόξα στους ήρωες της πατρίδας μας και ιδιαίτερα στη νεολαία της Κύπρου μας, για τη συνεισφορά της στον απελευθερωτικό αγώνα.

Είμαι ιδιαίτερα περήφανη που ανάμεσα στους αγωνιστές του 1955-59 ανήκουν και μέλη της οικογένειάς μου, όπως ο παππούς μου, Κώστας Ιωάννου (γνωστός με το ψευδώνυμο Νικήτας), που πολέμησε στις ομάδες της Ακανθού και του Πενταδαχτύλου, πλάι στους Στυλιανό Λένα και Γρηγόρη Αυξεντίου και ο θείος της μαμάς μου, Όμηρος Ιωάννου, που ως μαθητής του Παγκυπρίου Γυμνασίου, φυλακίστηκε και βασανίστηκε για τη συμμετοχή του σε διαδηλώσεις κατά των Άγγλων.

Η δύναμη του σχολείου

Μέσα στις τάξεις, ψίθυροι
ακούγονται
Οι μαθητές δε φοβούνται

Τα χέρια σηκώνονται ψηλά
Όχι μόνο για απαντήσεις
Αλλά για έναν μεγάλο σκοπό

Ο δάσκαλος μιλά για ελευθερία
Η κιμωλία γράφει ελπίδα

Τα λόγια γίνονται πράξεις
Η γνώση ένα κρυφό όπλο

Στις αυλές, στους δρόμους
Η φλόγα δυναμώνει

Κάθε παιδί ένα μικρό φως
Που λάμπει μέσα στο σκοτάδι

Το σχολείο δεν είναι μόνο μάθημα
Είναι θάρρος, είναι δύναμη

Μαζί δάσκαλοι και μαθητές
Γράφουν ιστορία ξανά

Αντρέας Κωνσταντίνου, Γ1

Οι ήρωες δεν ξεχνιούνται

Στα στενά δρομάκια
Ακούγονται ακόμα τα βήματά σου
Μιλούν σιγά τη νύχτα
Μιλούν για την ελευθερία

Έγραψαν λέξεις στους τοίχους
Φώναξαν δυνατά χωρίς φόβο
Κάποιοι δεν γύρισαν ποτέ
Άλλοι έμειναν στα τραγούδια

Η ιστορία δεν είναι χαρτί
Είναι τα μάτια που λάμπουν
Είναι οι καρδιές που πάλεψαν
Είναι τα όνειρα που άφησαν πίσω

Τα παιδιά τους άκουσαν
Θυμήθηκαν τα λόγια τους
Τα είπαν ξανά
Για να μη χαθεί η θυσία

Και σήμερα,
αν περπατήσεις στους δρόμους
αν κλείσεις τα μάτια
ίσως να τους ακούσεις ξανά.

Ηρακλής Νικολαΐδης, Γ1

Τιμή σ' εκείνους πρέπει

*«Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των
όρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.
Ποτέ από το χρέος μη κινούντες...»
Κ. Π. Καβάφης*

Τιμή σ' εκείνους πρέπει
που το δικαίωμα μου έδωσαν
να γεννηθώ, να υπάρξω.
Τιμή σε σένα Γιάλλουρε
με τη σημαία στο χέρι που έπεςες
για λευτεριά περήφανος, 17 χρονών,
μα ακόμη και σε σένα, μικρέ μου αδελφέ, Δημήτρη,
8 ετών, με μια πέτρα που δεν πρόλαβες να ρίξεις.

Τιμή σε σας πρέπει
που το δικαίωμα μας δώσατε
να ζούμε, να χορεύουμε
να κλαίμε, να λυπόμαστε...

Τιμή σε σας πρέπει!
Γιατί χωρίς το σχήμα της αγχόνης
Καραολή, Ανδρέα, Ζάκο
Χαρίλαε, Πατάτσο, και Κουτσόφτα
Ανδρέα, Μαυρομάτη και Βαγόρα
χωρίς στα χείλη το τραγούδι
«θα πάρω μίαν ανηφοριά, θα πάρω μονοπάτια
να βρω τα σκαλοπάτια που παν στη Λευτεριά»
χωρίς τη μυρωδιά της ποτισμένης γης με αίμα
Μάρκο, μετά την προσευχή σου,
χωρίς του Μαχαιρά τη μάχη
και της καμένης σάρκας σου Αυξεντίου
της τελευταίας σου στιγμής, πνοής
«ελάτε να με βγάλετε προδότες»
χωρίς των φυλακών τα μνήματα
Στυλιανέ και Μάτση
χωρίς των ορφανών τα κλάματα
χωρίς τις χήρες, τις μαυροφορούσες μάνες
χωρίς τις ιαχές «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ»
απ' των νεκρών τα χείλη
θα ήμασταν τώρα,
όλοι εμείς,
μια χούφτα χώμα
απότιστο
άψυχο
νεκρό
και πάντα σκλαβωμένο!

Χρυσήλια Νεάρχου, Γ5

Αθάνατη παρουσία

Το έργο αυτό αποτυπώνει τη σύνδεση του αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. με τον προσωπικό αγώνα των παλικαριών που θυσιάστηκαν για την απελευθέρωση της Κύπρου από τους Άγγλους και την ένωση με την Ελλάδα. Οι ήρωες που βρίσκονται θαμμένοι στα Φυλακισμένα Μνήματα είναι άνθρωποι- σύμβολα πίστης στον αγώνα και τιμής. Η όρθια στάση των ανθρώπων που είναι παρόντες και το σοβαρό ύφος τους φανερώνουν τον σεβασμό προς τους ήρωες. Τα αντικείμενα που βρίσκονται στο έδαφος είναι τα προσωπικά αντικείμενα των αγωνιστών: σύμβολα θυσίας και ενθύμια πολύτιμα, που διαφυλάσσονται μέχρι και σήμερα.

Καϊσιάρη Μαρία - Ελένη, Β2

Τα παλικάρια της Κύπρου

Τα παλικάρια της Κύπρου μαζεύτηκαν τον πόνο τους να πούνε και άρχισαν να λαχταρούν την πατρίδα τους να δούνε ελεύθερη, να στέκεται μπροστά τους ανδρειωμένη και όνειρο είχε θάρρῳ, να τη δούνε ελευθερωμένη.

Τα παλικάρια της Ε.Ο.Κ.Α. τη λευτεριά ζητούσαν μια μέρα του Απρίλη τους Άγγλους πολεμούσαν στο κόρφο τους εκράταγαν την πίστη φλογερή και την ελπίδα έδιναν με σκέψη καθαρή.

Ξεκίνησαν με τα όπλα τους στους αγρούς να μαζευτούνε και οι μαθητές μαζί τους δυνατά ακολουθούνε και οι γυναίκες στους κόρφους τους μυστικά να κουβαλάνε τα όρη και τα βουνά, με θάρρος δρασκελάνε.

Τη δύναμη, το θάρρος τους πολύ ψηλά μετράνε τα δύσκολα, τα εμπόδια γενναία ξεπερνάνε και η φύση οδηγεί και τα βουνά βρυχώνται τέτοιοι που είναι ήρωες πώς γίνεται να ηττώνται.

Κι η μάνα τους μαντήλι κουνάει από μακριά, την ευχή της να' χουνε για πάντα στην καρδιά. Ατρόμητη, ακούραστη εκεί να περιμένει, τον γιο της τον μονάκριβο, κοντά της να ανασαίνει.

Στην κρεμάλα οδηγήθηκαν τα παλικάρια νέα ωσάν λιοντάρια στάθηκαν σε σκοτεινή αρρένα. Μα ο Άγγλος εντράπηκε από την τόση περηφάνεια που' χουνε οι νιοι της Κύπρου μας καθώς και φρονιμάδα.

Οι μάνες έκλαψαν σιγανά, ο κόσμος ελυπήθη. Η Κύπρος μας ξεσηκώθηκε κέρδισε τη νίκη.

Ήρθε η ελευθερία μας, κοντά μας μία μέρα και τα πουλιά κελάηδησαν ζωντανά στον καθαρό αέρα.

Τα παλικάρια μας θυσίασαν τα καλύτερά τους χρόνια, όμως, η Κύπρος μας έζησε στα λεύτερα αλώνια.

Δέσποινα Παπαδημητρίου, Γ5

Ο Αντώνης ο Γαλατάς

Στην Κοκκινότριμιθιά τον πήγαν,
κανείς δεν ήξερε, κανείς δεν μίλησε,
μονάχα η νύχτα ψιθύριζε,
κι γειτονιά σωπαίνοντας έκλαιγε.

Η γυναίκα του έτρεχε, ρωτούσε
σκόρπια βήματα, χαμένες ελπίδες,
μα η απάντηση πάντα η ίδια:
"Χρειάζονται διατυπώσεις... Καταλαβαίνετε".

Όσπου ήρθε η κάρτα η καταραμένη,
και μια καρδιά χτύπησε ξανά.
Με κουλούρια, παξιμάδια στα χέρια,
πετούσε-μα δεν πέταξε στην επιστροφή.

Ίσκιος έγινε ο Αντώνης,
σημάδια στα χέρια, φωνή σβησμένη,
και στα μάτια του ένα βλέμμα
που δεν θα ξεχνούσε ποτέ η γειτονιά.

Η γειτονιά που ξέρει να σωπαίνει,
που ξέρει να κλαίει, που ξέρει να δίνει
η γειτονιά που μοιράζεται το ψωμί της,
όταν η ιστορία σφραγίζει τις πόρτες της.

Ιωάννης Δημητριάδης, Γ7

Αόρατες Σπίθες

Στης Κύπρου τα ψηλά βουνά,
γυναίκες γράφανε ιστορία με το χέρι στην καρδιά.
Με μια ποδιά που έκρυβε φωτιά
κι ένα βλέμμα που έσβηνε κάθε σκιά.

Δεν κρατούσαν όπλα, ούτε σπαθιά
αλλά είχαν μια καρδιά που ποθούσε λευτεριά.
Γράμματα μετέφεραν σε χέρια δυνατά,
κι η αγάπη τους ποτάμι, που έσπαγε δεσμά.

Συνθήματα στους τοίχους έγραφαν κρυφά
και της Ε.Ο.Κ.Α. αντάλλαζαν τα μυστικά.
Κάθε βήμα τους προσευχή για λευτεριά,
κάθε σιωπή τους μια κρυφή λαλιά.

Κάποιες θυσίασαν τα νιάτα και την ομορφιά
για της Κύπρου μας τη Λευτεριά.
Η μνήμη καίει σαν άσβεστη φωτιά
στων βουνών την ηχώ και των ουρανών τη ματιά.

Αόρατες σπίθες, φρουροί της τιμής,
γυναίκες της Ε.Ο.Κ.Α., σκιές της ζωής.
Ο αγώνας τους έμεινε γραμμένος βαθιά
στις καρδιές που διψούν για αληθινή λευτεριά!

Γεωργίου Παύλος, Γ5

Μακέτα, Κρατητήρια Κοκκινότριμιθιάς

Κωνσταντίνα Βουρβοπούλου, Γ5

Εμπρός στο άγαλμα του Σταυραετού

Στέκομαι εμπρός σου, Γληόρη,
Πρωτοπαλλήκαρο του αγώνα
και συλλογιέμαι το ύψος και το πλάτος
της δύναμής σου, τα αποθέματα ψυχής
μπροστά στο μίσος του εχθρού.

Δεν φυλλορόρησε η καρδιά σου
στο άκουσμα πως έλουζαν με βενζίνη
το κρυσφήγετό σου οι άνανδροι.
ΔΕΝ ΠΑΡΑΔΟΘΗΚΕΣ ΠΟΤΕΣ!

"ΜΟΛΩΝ ΛΑΒΕ" φώναζες σαν άλλος Λεωνίδας
μπρος σε τριακόσιους επαίσχυντους Εγγλέζους.
Έγινες ολοκαύτωμα.
Κι ευθύς ύψωσες σημαία ελληνική σε λάβαρο,
που ακόμη αγωνιζόμαστε να σηκώσουμε.
-Βαριά η παρακαταθήκη -...

Από τον Μαχαιρά τα μάτια μας στραμμένα στο ουράνιο στερέωμα,
την Πανώρια Κόρη του Βαγορή ποθούμε
περπατώντας στα Άγια βήματά σου
στις μύτες των δακτύλων...
Μην ενοχληθεί η εμπιστοσύνη...

Με το βλέμμα ζωντανό θωρείς τον Πενταδάκτυλο απέναντι
κι αναστενάζεις.
Πλησιάζει η Άνοιξη σαν και τότες
και είναι πνιγμένος με όλες τις παπαρούνες
που βλάστησαν σε κάθε σταγόνα από το αίμα σας.
Σταυραετέ του Μαχαιρά!
Ζήδρο του Αγώνα!

Φιλώ Σταυρό και όρκο δίνω:
"Απ' τα κόκαλα βγαλμένη ..."
"Πάλι με χρόνια με καιρούς
πάλι δικά μας θά 'ναι!"

Αρίστη Μαυρομουστάκη, Γ2

Γρηγόρης

Η φλόγα τον αγκάλιασε
μα έμεινε ψηλά
σαν σύμβολο αιώνιο
φως σε κάθε καρδιά

Το όνομά του γράφτηκε
στην πιο λαμπρή σελίδα
ο Αυγεντίου έγινε
φάρος για την πατρίδα

Και αν πέρασαν τα χρόνια
η μνήμη δεν θα σβήσει
πάντα θα σε θυμόμαστε
Γρηγόρη απ' τη Λύση

Ελίνα Πατσιά, Γ1

Μακέτα, Κρησφύγετο

**Ηρακλειδία Ιωάννου,
Παναγιώτα Κλεάνθους,
Καλλιόπη Μαρία Μιχαλάκη,
Ράνια Φανουρίου, Γ1**

Πάνε εβδομήντα χρόνια

Πάνε εβδομήντα χρόνια από κείνη τη χρονιά
επτά δεκαετίες από τον Απρίλη του '59
Πριν εβδομήντα χρόνια πάλεψαν για ένωση με την Ελλάδα
Έγινε η Κύπρος ανεξάρτητη, αλλά της λείπει η μάνα
Τόσα παλικάρια πάλεψαν ενάντια στην Αγγλοκρατία
Τόσα παλικάρια χάθηκαν και πήγαν προς την Παναγία
Σήμερα όλοι λέμε ζήτω η Ε.Ο.Κ.Α.
Και τότε όλοι το λέγανε σηκώνοντας τα όπλα!

Σάββια Καψάλη, Γ2

Εθνικοαπελευθερωτικός Αγώνας 1955-1959

Στο κέντρο της Κύπρου, φλόγα άναψε,
ένας αγώνας για λευτεριά, που δόξα χάραξε.
Ε.Ο.Κ.Α., μια φωνή ενάντια στην αγγλική σκλαβιά.
Νέοι και νέες, χιλιάδες αγωνιστές, γνωστοί και άγνωστοι,
με θάρρος και αυταπάρνηση,
πολέμησαν ενάντια σε κάθε αδικία.
Έδωσαν τη ζωή τους για την ελευθερία της Κύπρου.
Στα βουνά και στις πόλεις, κρυφά χτυπήματα,
Σε κάθε γωνιά, παθητική αντίσταση και ο αγώνας επιμένει.
Κύπρος, γροθιά στοιβαρή, ενάντια στην καταπίεση,
Λαός που δε λύγισε, που δε φοβήθηκε.
Μέσα από τις θυσίες, μέσα από το αίμα,
Η ελπίδα γεννήθηκε, η λευτεριά πλησίαζε.
Και να, η 16η Αυγούστου, μια μέρα χαράς,
Κύπρος ανεξάρτητη, ελεύθερη πια.
Οι ήρωες δε λησμονιούνται, η θυσία τους ζει,
Στην καρδιά μας, στην ιστορία μας, για πάντα ζωντανή.
Ο αγώνας τους, φάρος φωτεινός,
Μας δείχνει τον δρόμο.

Άγγελος Ραφαήλ Νικολάου, Γ5

Το ποίημα το συνέθεσα με τη βοήθεια του παππού μου

Οι νέοι της Κύπρου στο ταξίδι για την ελευθερία

Το σχέδιο απεικονίζει τη νεολαία της Κύπρου, που πρωταγωνίστησε στον αγώνα για αυτοδιάθεση και ένωση με την Ελλάδα. Οι νέοι έδωσαν δυναμικά το «παρών» τους στον αγώνα με διαδηλώσεις, γράφοντας συνθήματα στους τοίχους, μοιράζοντας προκηρύξεις, μεταφέροντας οπλισμό, αγωνιζόμενοι στο αντάρτικο και με τη θυσία τους. Η αλυσίδα στο σχέδιο συμβολίζει την καταπίεση και τα αγγλικά δεσμά στα χρόνια της Αγγλοκρατίας. Οι πεταλούδες συμβολίζουν την αθωότητα της νεολαίας, αλλά και το ταξίδι προς τον όμορφο σκοπό, προς το φως της ελευθερίας. Οι νέοι με τη δράση τους κατά τη διάρκεια του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α., συνέβαλαν τα μέγιστα στην προσπάθεια να σπάσουν οι αλυσίδες που κρατούσαν τον λαό σε υποταγή. Οι μαθητές και οι νέοι της Κύπρου έγιναν σύμβολο θάρρους και αντίστασης, με την ελληνική σημαία στα χέρια και την ελπίδα στην καρδιά.

Φλόγες Λευτεριάς

Στα βουνά της Κύπρου, φωτιά κρατούν,
για την πατρίδα τους όλοι πολεμούν.
Μικροί και μεγάλοι, με όνειρο ιερό,
για λευτεριά παλεύουν, χωρίς σταματημό.

Κρυφά μιλούν, κρυφά γελούν
στα βράχια, στα δάση και όπου κρυφτούν.
Με θάρρος στην καρδιά και πίστη μέσα τους βαθιά,
για να διώξουν την πικρή σκλαβιά μακριά.

Ο δρόμος δύσκολος, γεμάτος με πληγές,
μα οι ψυχές τους γεμάτες αντοχές.
Για μια Κύπρο ελεύθερη, δικιά τους μοναχά,
παλεύουν ως το τέλος, με μια φωνή δυνατά.

Κι αν χάθηκαν ζωές στο δρόμο αυτό,
η μνήμη τους μένει παντοτινά στο φως.
Γιατί η λευτεριά δεν χαρίζεται ποτέ,
μα με αγώνα και θυσία η λευτεριά κερδίζεται.

Γρηγορίου Αντρέας, Γ3

Λητώ Οικονόμου, Β1

Κύπρος – Η ώρα για να αρχίσει ο αγώνας

Εβδομήντα χρόνια πίσω κι άλλες δεκαετίες πιο παλιά,
το πολύπαθο νησί μας, με τη γαλάζια ακρογιαλιά,
ήτανε μαραζωμένο κάτω από την αγγλική σκλαβιά.
Είχε γίνει αποικία του βρετανικού ζυγού
και περίμενε την ώρα της εξέγερσης του λαού.
Οι Κύπριοι απογοητευμένοι και αγανακτισμένοι πολύ,
περίμεναν χρόνια και χρόνια στήριξη και συμβουλή.
Ήθελαν να τερματίσουν τη βρετανική κυριαρχία,
για να αποκτήσουν πλήρη ανεξαρτησία
και σιγά σιγά να ιδρύσουν την κυπριακή δημοκρατία.
Ωρες, μέρες, μήνες, χρόνια, που αυτό φάνταζε αιώνια,
ο πόθος για ελευθερία δεν έσβηνε από ψυχή καμιά.
Ο κυπριακός λαός ζητούσε με τρόπο ειρηνικό,
να επέλθει μία λύση κι ένωση με την Ελλάδα να αποκτήσει.
Η απάντηση ήταν μία, η αγγλική διαφωνία...
Τότε ο κυπριακός λαός πήρε απόφαση μεγάλη,
ενωτικό δημοψήφισμα προς τον κόσμο έξω να βγάλει.
Ζητούσε υπογραφές πολλές από όλους τους πολίτες,
με αίτημα την ένωση της Κύπρου με τους Ελλαδίτες,
ώστε να γίνουν όλοι τους, μικροί μα και μεγάλοι,
μία ομάδα, μία γροθιά, μα και μία αγκάλη.
Το αποτέλεσμα ήταν υπέρ στο δημοψήφισμα το ενωτικό,
όμως κι εδώ οι βρετανοί δεν έδειξαν καθόλου σεβασμό.
Οι Κύπριοι μη έχοντας άλλο τι να πράξουν,
αφού οι Άγγλοι δεν είχαν σκοπό την απόφασή τους να αλλάξουν,
έπρεπε να βρουν τρόπο άλλο, διαφορετικό,
με την Ελλάδα να πετύχουν αγώνα ενωτικό.
Έτσι, άρχισε η εκπαίδευση των νέων στα όπλα μυστικά,
μικροί, μεγάλοι ενθουσιασμένοι, υπάκουαν ευλαβικά.
Το αίμα τους σιγόβραζε στο σύνθημα επάνω,
ότι «Έλληνας γεννήθηκα κι Έλληνας θα πεθάνω».
Οι αγγλικές αρχές όμως θύμωσαν κι εμπόδιο σταθήκαν,
νομοθεσία κήρυξαν και δικαιολογία βρήκαν,
αναφορά στην ένωση καμιά να μην υπάρχει
και η Κύπρος ανεξάρτητη τη σκλαβιά ν' αποτινάξει.
Τότε οι Κύπριοι κατάλαβαν ότι τα πράγματα δεν θα αλλάξουν
και σύσταση της Ε.Ο.Κ.Α. διέταξαν, την ευκαιρία για ένωση να αδράξουν,
με επικεφαλής τον αρχιεπίσκοπο Μακάριο από την εκκλησία
και αρχηγό τον Γεώργιο Γρίβα Διγενή από την πολιτεία.

Παυλίνα Έλληνα, Α4

Βασιλική Κλεάνθους, Γ3

Αι Μεγάλαι Ώραι...

...ενός ω ρ α ί ο υ παιδιού

Διήγημα εμπνευσμένο από τις τελευταίες ώρες του ήρωα Ευαγόρα Παλληκαρίδη
(ιστορικό-ψυχογραφικό)

Διευκρινιστικό σημείωμα: Οι Μεγάλες Ώρες είναι μια σειρά από Ακολουθίες που τελούν καθημερινά οι μοναχοί, σε συγκεκριμένες ώρες, με αρίθμηση που αντιστοιχεί στο ρωμαϊκό ημερολόγιο. Στις ενορίες οι Ακολουθίες αυτές τελούνται μόνο στις μεγάλες γιορτές της Ορθοδοξίας. Η Πρώτη Ώρα μας υπενθυμίζει την παράδοση του Κυρίου, μετά τη σύλληψή του, στον Πιλάτο. Η Τρίτη Ώρα μας υπενθυμίζει την κάθοδο του Αγίου Πνεύματος. Η Έκτη Ώρα μας υπενθυμίζει την ώρα της Σταύρωσης και του σκότους που κάλυψε την κτίση. Η Ενάτη Ώρα μας υπενθυμίζει την ώρα του επί του Σταυρού θανάτου του Κυρίου.

Λευκωσία. Κεντρικές Φυλακές, Πτέρυγα 8.

Αι Μεγάλαι Ώραι... Προ των Πυλών... Της Αθανασίας...

Ώρα Πρώτη

13 Μαρτίου 1957, ώρα 3:15 μ.μ.

Οι τελευταίες στιγμές πριν την Αθανασία.

Ούτε μιας μέρας ώρες δεν χωρίζουν τον Βαγορή, τον λεβέντη του Μιλτιάδη και της Αφροδίτης, από την τελευταία του πνοή.

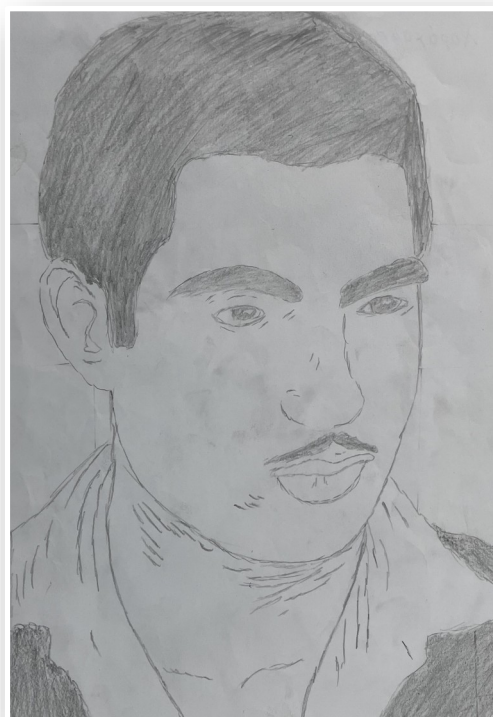
Μιας ανάσας χρόνος πια μέχρι να περάσει στην αιωνιότητα... Άγγελος μεταξύ Αγγέλων...

Καρφώνει το πρόσωπό του στο κρύο μέταλλο της πόρτας και μέσα από το πλέγμα πασχίζει να δει. Να χαϊδέψει, έστω με το βλέμμα του, τους αγαπημένους του που απομακρύνονται. Για στερνή φορά. ...Μα... Αλίμονο! Τον τυφλώνει το πλέγμα. Του προκαλεί ίλιγγο. Τους αποχαιρετά μόνο με τα μάτια της ψυχής... Με τα μάτια της ψυχής ο τελευταίος ασπασμός. Με τα μάτια της ψυχής το τελευταίον «Έσιετε γεια».

Τη σιωπή σπάει ο εφιαλτικός χτύπος των όπλων πάνω στις σιδερένιες πόρτες... "Σαΐκκολότζικαλ γουόρ", θαρκούνται οι Εγγλέζοι... Δεν ξέρουν πως το ωραίο παιδί που ξέρει τη μέρα και την ώρα του θανάτου του και μετρά περήφανα ανάποδα τις ώρες, είναι πάνω από κάθε λογής πόλεμο, πάνω απ'τον ίδιο τον Θάνατο. Και όσο και να προσπαθούν, τη θάλασσαν εν ημπορούν να την ιξηντιλλίσουν...

Γύρω του επικρατεί το χάος. Η σύγχυση. Μα στην ψυχή του φωλιάζει η γαλήνη... Άκρα του τάφου σιωπή στην ψυχή του βασιλεύει... Μια ηρεμία τόσο σιωπηρή, μα και τόσο εκκωφαντική...

Σώμα καταπονημένο, ταλαιπωρημένο, το ωραίο παιδί. Το ωραίο παιδί, το ωραίο παλικάράκι των 19 μόλις χρόνων... Σαν μικρός Χριστός ανέβηκε αγόγγυστα τον Γολγοθά του. Με τον Σταυρό του μαρτυρίου στην πλάτη, γνωρίζοντας πως θα σταυρωθεί. Προβλέποντας πως «ο Εφιάλτης θα φανεί στο τέλος, κι οι Μήδοι επιτέλους θα διαβούνε...». Το καταπονημένο, ταλαιπωρημένο παιδί, το ωραίο παιδί, όρισε και φύλαξε Θερμοπύλες. Πότισε την ψυχή του με το θάνατο κρασί και μας τη μοίρασε σαν αντίδωρο, στον βωμό της λευτεριάς. Ψυχή γλυκιά και ελεύθερη...ωραίο παιδί.

Χαράλαμπος Γεωργίου, Γ3

Ωρα Τρίτη

«13 Μαρτίου 1957, ώρα 7:30 μ.μ.

Η πιο όμορφη μέρα της ζωής μου. Η πιο όμορφη ώρα. Μη ρωτάτε γιατί.

Σας φιλώ όλους ... γραππώς και εξ αποστάσεως.

ΕΥΑΓΟΡΑΣ»

Αφήνει κάτω το μολύβι και γλυκύ μειδίαμα κοσμεί πλέον το πρόσωπό του... Έχει ήδη διαβεί στην αντίπερα όχθη... Η ψυχή του είναι έτοιμη να αγγίξει την αιωνιότητα.

13 Μαρτίου 1957, ώρα 11:30 μ.μ.

Η τελευταία εξομολόγηση...

Μπαίνει στο κελί ο Παπάντωνης. «Τον εβρίσκει ήρεμον. Χωρίς την παραμικράν εκδήλωση ταραχής ή λιποψυχίας.»

-Γιατί δεν έτρεξες να φύγεις και συ όπως έκαμαν οι άλλοι;

-Τους επήρα για δειλούς, πάτερ, όταν τους είδα να τρέχουν.

-Θέλεις να αφήσεις τον Σταυρόν σου πίσω για ενθύμιον;

-Όχι, πάτερ, θέλω να τον πάρω μαζί μου... Τους χαιρετισμούς μου εις όλους, και εύχομαι σύντομα την ελευθερίαν της Κύπρου.

Ωρα Έκτη

13 Μαρτίου 1957, ώρα 11:55 μ.μ.

«Φώναξε του τζιελλάτη σου, σασ' την κρεμματαρκάν σου»...

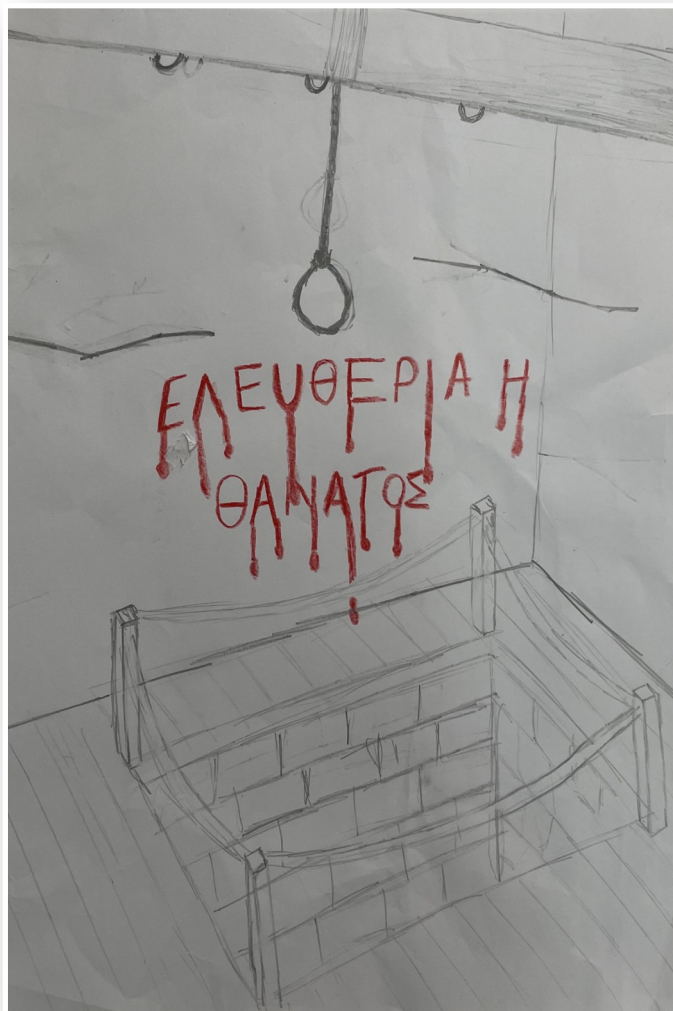
Ανοίγει το κελί. Ήρθε ο Εγγλέζος. Ήρθε η ώρα. Ο Βαγορής μετράει τα τελευταία του βήματα. Βαδίζει προς τον θάνατο. Βαδίζει προς την Αθανασία.

«Έχετε γεια βρυσούλλες...» τραγουδά το ωραίο παιδί, το ωραίο παιδί που αντρειώθηκε σε λίγες ώρες, ο ωραίος άντρας. Ωραίο παλικάρι!

-Γεια σας αδέλφια. Γεια σας λεβέντες. Εύχομαι να 'μαι ο τελευταίος που εκτελούν.

-Θάρρος, Παλληκαρίδη, θάρρος, φωνάζουν οι συγκρατούμενοί του.

-Θάρρος έχω πολλύν. Αυτή τη στιγμή περνώ την είσοδο του ικριώματος.

Γιάννης Κατσούρης, Γ3

Ωρα Ενάτη

14 Μαρτίου 1957, ώρα μηδέν.

Η τελευταία πράξη του δράματος.

Το ωραίο παλικάρι, σωστός Αρχάγγελος με πύρινη ρομφαία, ανεβαίνει φτερουγίζοντας τα σκαλιά που παν στη Λευτεριά. Και οι μωροί οι Εγγλέζοι «τη συρτοθηλιά τυλίουσιν γυρόν που τον λαιμόν του». Πόσο μωροί και πόσο πλανεμένοι... Ποιος μπόρεσε ποτέ να κρεμμάσει έναν Αρχάγγελο;

Απ' τους τάφους τους αναδύονται και υποκλίνονται οι αρχαίοι πρόγονοι:

-Καλήν Αντάμωση, Ευαγόρα!

Δευτερόλεπτα απομένουν για να σμίξει ο Βαγορής με το Πάνθεον των Ηρώων. «Σε γνωρίζω από την κόψη του σπαθιού την τρομερήν... Και σαν πρώτα αντρεiw...». Κόβεται η λέξη στη μέση από τον αποτρόπαιο γδούπο της καταπακτής...

ΤΕΤΕΛΕΣΤΑΙ... ΤΕΤΕΛΕΣΤΑΙ; Όχι! Όχι! Αναστάσεως ημέρα, λαμπρυνθώμεν λαοί...

Το ωραίο παλικάρι, Αθάνατο εισέρχεται στη βασιλεία των Αγγέλων. Βρίσκει τη Γη των Ανδρειωμένων. Πατά στη Γη των Ηρώων. «Μες στο παλάτι τριγυρνά ώσπου να βρει τον θρόνο, βασίλισσα μια μόνο να κάθεται σ' αυτόν...

Κόρη πανώρια,

άνοιξε τα φτερά σου

και πάρε με κοντά σου,

μονάχα αυτό ζητώ...»

Πάνος Γιάγκου, Γ3

Εσωτερικός μονόλογος του Αντώνη από τις «Κλειστές Πόρτες» του Κώστα Μόντη

«Πόσες ώρες έχουν περάσει; Ή μήπως είναι μέρες; Κλεισμένος σε αυτό το κελί έχω χάσει το μέτρημα του χρόνου. Τα μάτια μου έχουν να αντικρύσουν τον ήλιο μήνες, το μόνο φως μου το προσφέρει η σχισμή στην πόρτα. Ο ιδρώτας μου έχει σμίξει με το αίμα μου στις παλάμες και την πλάτη μου. Ο πόνος ανυπόφορος. Μερικές φορές, βλέποντας τους συντρόφους μου να οδεύουν στην αγχόνη, ζηλεύω. Ζηλεύω, διότι ο πόνος τους παύει και έχουν το προνόμιο να πεθάνουν ξέροντας πως παρέμειναν πιστοί και εκπλήρωσαν τον συλλογικόν μας στόχον. Εγώ, ο κακομοίρης, δεν μπορώ να γνωρίζω σε πόσα άλλα βάσανα θα υποβληθώ και ίσως λυγίσω. Είναι αναπόφευκτο πως θα με καταβάλει η ανθρώπινη μου φύση, διότι είμαι ρεαλιστής. Ίσως -και μακάρι- να καταρρεύσω, βαδίζοντας για το επόμενο δωμάτιο. Αναπνέοντας τον σαπισμένο αέρα από τους μουχλιασμένους τοίχους και κοιμώμενος με σκουριασμένα σίδερα πάνω στις ανοικτές πληγές μου, ίσως να μην αντέξω ούτε μια ώρα ακόμα.

Εσείς, ειδικά εσύ Λόρενς Ντάρελ, που μας αποκαλείτε τρομοκράτες, εσείς τι είστε; Εσείς που ήρθατε από την άλλη άκρη της θάλασσας, που σφάξατε, βασανίσατε, κρεμάσατε νέους σαν κι εμένα, με τι μούτρα μιλάτε για πολιτισμό και δικαιοσύνη; Στήνετε τα ικριώματα στην αυλή της φυλακής προσπαθώντας να μας εκφοβίσετε. Θεωρείτε πως με τις αλυσίδες και τα μαστίγια θα υποκύψουμε. Αλλά λανθάνετε! Ρίχνετε λάδι στη φωτιά που μαίνεται στις ψυχές του κυπριακού λαού, διότι κάθε προσπάθειά σας να σβήσετε αυτή τη φωτιά έχει οδηγήσει σε όλο και εντονότερη αναζωπύρωσή της. Προπαγανδίζετε και μας παρουσιάζετε σαν παραβάτες του νόμου, απολίτιστους, αλλά ποιος δεν θα υπερασπιζόταν την πατρίδα του με κάθε τρόπο; Ο Ελληνικός Κυπριακός λαός έχει κάνει την πρόθεσή του φανερή, και ο θρίαμβός μας είναι σίγουρος.

Νικόλας Κυριακού, Γ3

Ο καλύτερος μου φίλος κείτονταν εκεί

Ήταν 30η Απριλίου 1958 και πήγαινα σπίτι με τον μεγάλο μου αδερφό, τον Λοΐζο. Ήμουν ένα παιδάκι φτωχό, χωρίς πατέρα να με φροντίζει, αφού πήγε αντάρτης στα βουνά. Καθώς προχωρούσαμε στον δρόμο, μας σταμάτησαν κάποιοι χωριανοί και μας είπαν να πάμε αμέσως σπίτι. Εμείς τους εξηγήσαμε ότι βαδίζαμε προς τα εκεί. Όταν φτάσαμε, βρήκαμε τη μητέρα μας να κλαίει σε μια γωνία. Τη ρωτήσαμε τι συμβαίνει και μας ενημέρωσε πως οι Άγγλοι βρήκαν τον πατέρα μας και τον έκλεισαν στα Κρατητήρια Κοκκινότριμθιάς.

Ξυπνήσαμε την επόμενη ημέρα, βρίσκοντας ένα γράμμα κάτω από την πόρτα. Ήταν από τον καλύτερο μου φίλο, τον Αλέξανδρο, και έγραφε να συναντηθούμε στο σπίτι του, για να πούμε τα νέα μας. Στη συνάντησή μας του είπα πως συνέλαβαν τον πατέρα μου και πως δεν ήμουν καλά. Ο Αλέξανδρος με συναισθάνθηκε, αφού και ο δικός του πατέρας ήταν κρατούμενος. Δώσαμε ραντεβού την επόμενη μέρα, για να πάμε μαζί σε μια διαδήλωση, στη Λευκωσία. Το πρωί ξύπνησα με πολύ θάρρος και πήγα στο σπίτι του Αλέξανδρου. Συναντηθήκαμε και περπατήσαμε μαζί μέχρι τη στάση του λεωφορείου, για να πάμε στη Χώρα. Ήρθε το λεωφορείο και φύγαμε.

Αργότερα, όταν φτάσαμε στον τόπο συγκέντρωσης είχε πολύ κόσμο και χαθήκαμε. Στη διαδήλωση συμμετείχαν παιδιά της ηλικίας μας, αλλά και μεγαλύτεροι, η νεολαία. Μετά από 20 λεπτά βρεθήκαμε στην Πλατεία Σολωμού. Εκεί άρχισε το κακό. Άγγλοι στρατιώτες μπήκαν ανάμεσα μας, για να φοβηθούμε. Ξαφνικά, ένα μικρό παιδί στάθηκε γενναία μπροστά τους. Ένας στρατιώτης όπλισε το όπλο του, έτοιμος να πυροβολήσει το μικρό παιδί. Όλοι έτρεχαν να σωθούν, αλλά όχι εγώ. Το ένστικτο μου είπε να μείνω, γιατί κάτι κακό θα συνέβαινε. Μόλις διαλύθηκε το πλήθος, είδα σωριασμένο στον δρόμο το μικρό παιδάκι αιματωμένο και πυροβολημένο. Έτρεξα προς το μέρος του. Ο καλύτερός μου φίλος κείτονταν εκεί, χτυπημένος.

Ιάσωνας Πάλλης, Γ2

Αχιλλέως Αγγελική και Μαρία- Γεωργία, Γ3

Το Τελευταίο Γράμμα

Ήτανε ένα καλοκαιριάτικο απόγευμα του 1957. Η ζέστη άρχισε να πέφτει, αλλά ο τζιτζικας ακόμα τραγουδούσε επίμονα. Τα γεράνια στις γλάστρες ήταν ολάνθιστα και κατακόκκινα. Στον ουρανό δεν υπήρχε ούτε ένα σύννεφο, ήταν πεντακάθαρος. Στην καρδιά όμως του μικρού Ιωάννη, υπήρχαν συνέχεια τον τελευταίο καιρό μαύρα σύννεφα. Ήταν τα σύννεφα της αμφιβολίας και της αβεβαιότητας για την τύχη του πατέρα του. Ο μικρός Ιωάννης ήταν 10 χρονών, όταν ο πατέρας του έφυγε απ' το σπίτι, για να αγωνιστεί στην Ε.Ο.Κ.Α. Αδέλφια δεν είχε και έμεινε μόνος του με τη μητέρα του.

Κάθε μέρα, τα απογεύματα, συνήθιζε να κάθεται στη βεράντα και να κοιτάζει προς τον δρόμο να δει μήπως και έρχεται ο πατέρας του. Όταν νύχτωνε και έβλεπε με απογοήτευση ότι ο πατέρας δεν επέστρεφε, έμπαινε στο σπίτι. Ένα πρωί, στο Δημοτικό σχολείο, οι περισσότεροι μαθητές πίστευαν ότι εκείνη θα ήτανε μια κανονική μέρα. Όμως, προς μεγάλη τους έκπληξη είδαν δύο αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α. να μπαίνουν στην τάξη. Αφού η δασκάλα εξήγησε στα παιδιά ποιοι ήτανε, οι αγωνιστές άρχισαν να περιγράφουν στους μαθητές την κατάσταση και τους ενθάρρυναν να μη φοβούνται. Τότε, ο μικρός Ιωάννης βρήκε την ευκαιρία να ρωτήσει έναν από τους αγωνιστές, αν ήξερε τον πατέρα του. Ο αγωνιστής του απάντησε ότι τον ήξερε και τότε ο Ιωάννης έγραψε μιαν επιστολή με όλη του τη καρδιά και του την έδωσε, για να την πάρει στον πατέρα του.

Από εκείνην τη μέρα, ο μικρός Ιωάννης περίμενε με περισσότερη αγωνία και ελπίδα ότι ο πατέρας του θα επιστρέψει ή έστω θα του στείλει μια απάντηση. Ένα απόγευμα όπως όλα τα άλλα, που καθόταν ο Ιωάννης στη βεράντα, βλέπει έναν στρατιώτη να έρχεται προς το σπίτι του. Ο Ιωάννης, γεμάτος ενθουσιασμό έτρεξε προς τις σκάλες και τότε ο στρατιώτης τον ρώτησε πού είναι η μητέρα του. Ο Ιωάννης φώναξε τη μητέρα του να 'ρθει έξω, γιατί την ήθελε ένας στρατιώτης.

Όταν η μητέρα του βγήκε έξω και αντίκρυσε τον στρατιώτη, αμέσως κατάλαβε ότι κάτι κακό συνέβηκε. Ο στρατιώτης την πλησίασε και εκείνος της έδωσε μιαν επιστολή και κάτι της ψιθύρισε. Η μητέρα ξέσπασε σε κλάματα και ο μικρός Ιωάννης, που παρακολουθούσε σιωπηλός, άρχισε και αυτός να κλαίει με λυγμούς. Είχε καταλάβει τι είχε γίνει.

Ο στρατιώτης έφυγε και η μητέρα πήρε απ' το χέρι τον Ιωάννη και μπήκαν στο σπίτι. Η μητέρα προσπάθησε να τον ηρεμήσει, λέγοντας του ότι ο πατέρας του ήταν ήρωας και θυσιάστηκε για την πατρίδα και ότι δεν πρέπει να κλαίνει και να στενοχωριούνται, αλλά να είναι περήφανοι γι' αυτόν. Μετά άνοιξαν την επιστολή που του είχε στείλει και τη διάβασαν μαζί. Κάθε λέξη που διάβαζαν, τους προκαλούσε περισσότερο πόνο, γιατί ο πατέρας του έγραφε ότι θα επιστρέψει σύντομα, για να κάνουν μαζί τους περιπάτους τους και ότι τον σκέφτεται πολύ. Όταν τελείωσαν το γράμμα, η μητέρα του το έβαλε προσεκτικά πάνω στο μπουφέ, για να το βλέπουν κάθε μέρα και να τον θυμούνται με αγάπη.

Σάπης Κωνσταντίνιδης, Γ3

Το μεγάλο ταξίδι...

Η ζωή στο χωριό κυλούσε για τον Αντρέα και τη Γιαννούλα, όσο γινόταν, ήρεμα. Στον Αντρέα δεν άρεσε η κατάσταση που επικρατούσε στο νησί με την ανελευθερία και την καταπίεση να γίνεται όλο και πιο δυσβάσταχτη.

Ο Αντρέας Παναγίδης ήταν καλός οικογενειάρχης. Λάτρευε τη Γιαννούλα και τα παιδιά του, Δέσπω, Αυγή και Αριστείδη. Ήταν αχώριστος φίλος του Μιχαήλ Κουτσόφτα. Πριν ακόμα ενταχθούν στην Ε.Ο.Κ.Α. ύψωναν κάθε βράδυ την ελληνική σημαία σε διάφορα σημεία του χωριού, αλλά κάθε πρωί την κατέβαζαν οι Άγγλοι. Ένα βράδυ αποφάσισαν να υψώσουν τη σημαία ψηλά σ' έναν ευκάλυπτο, στην πλατεία του χωριού, για να μην μπορούν οι Άγγλοι να την κατεβάσουν.

Η Γιαννούλα καταλάβαινε ότι ο Ανδρέας δεν άντεχε άλλο την αποικιοκρατία και υποψιάστηκε ότι μπήκε ενεργά στον αγώνα. Πράγματι, ορκίστηκε κι έγινε μέλος της Ε.Ο.Κ.Α. Οι συγγενείς μιλούσαν συχνά στη Γιαννούλα για τους κινδύνους που διέτρεχε ο σύζυγός της, αυτή όμως έσφιγγε τη γροθιά, λέγοντας πως ο Αντρέας ήταν γεννημένος αγωνιστής. Στάθηκε δίπλα του ως γνήσια ελληνίδα σύζυγος. Στις ερωτήσεις των παιδιών της, απαντούσε πως έπρεπε να ήταν περήφανα για τον πατέρα τους που αγωνιζόταν για την ελευθερία της πατρίδας.

Μια ανοιξιάτικη μέρα του Μαγιού, καθώς έπλενε στη σκάφη τα ρούχα, έφτασαν τα μαντάτα. Ο μαντατοφόρος έφτασε στο φτωχικό της Γιαννούλας για να της πει: «Ο άντρας σου, στις 16 του Μάη με τον Μιχαήλ Κουτσόφτα και τον Παρασκευά Χοιροπούλη συνελήφθησαν, ενώ προσπαθούσαν να πάρουν τα όπλα που βρίσκονταν στο αεροδρόμιο Λευκωσίας και να απαγάγουν τον Άγγλο φρουρό. Πρώτος συνελήφθη ο Αντρέας, μετά ο Κουτσόφτας και κατόπιν, ο Χοιροπούλης. Ο Αντρέας οδηγήθηκε στην Ομορφίτα, ο Κουτσόφτας στον Άγιο Δομέτιο και ο Χοιροπούλης στο Σαράγιο».

Η Γιαννούλα κάθισε στο κεφαλόσκαλο, έσκυψε το κεφάλι, έμεινε σκεπτική. Ξαφνικά σηκώθηκε, έσφιξε τη γροθιά, λέγοντας: «Αφού είναι για την πατρίδα, χαλάλι ο αγώνας που κάνει ο άντρας μου». Κατευόδωσε τον μαντατοφόρο και βροντοφώναξε: «Η ζωή συνεχίζεται, πρέπει να κάνω και εγώ τον δικό μου αγώνα, να αναθρέψω τα παιδιά μου».

Όλο το βράδυ, μάτι δεν έκλεισε. Στριφογυρνούσαν στο μυαλό της τα λόγια του μαντατοφόρου. Ποιος ξέρει τι βασανιστήρια θα υπέστη ο Αντρέας; Άραγε πεινά, έχει ρούχα καθαρά; Βασανιστικές σκέψεις στριφογυρνούσαν στο μυαλό της. Ταυτόχρονα έπρεπε να φροντίσει να μη μάθουν τα παιδιά τίποτα.

Έφυγε η άνοιξη και το καλοκαίρι έφερε τη δίκη-καταδίκη του Αντρέα. Στις 18 του Ιούνη λήφθηκε η απόφαση: ο Παναγίδης με τον Κουτσόφτα θα απαγχονίζονταν, ενώ ο Χοιροπούλης θα εξοριζόταν.

Οι Άγγλοι είχαν υποσχεθεί στον Παναγίδη ότι θα του επέτρεπαν να αγκαλιάσει και να φιλήσει τα παιδιά του την τελευταία μέρα. Δυστυχώς, δεν επέτρεψαν την είσοδο των παιδιών στις φυλακές. Η Γιαννούλα, στην άρνηση των Άγγλων, δεν άντεξε. Άρπαξε τον μικρό Αριστείδη από το χέρι, αγκάλιασε τις δύο κόρες της και προχώρησαν, για να συναντήσουν τον Ανδρέα. Δεν του επέτρεψαν να αγκαλιάσει τα παιδιά του, αλλά τουλάχιστον τον είδαν για τελευταία φορά. Ο πατέρας του Παναγίδη αυθόρμητα έβγαλε ένα μαντήλι, για να χορέψει με τον γιο του. Ο μικρός Αριστείδης χτυπούσε τα χέρια φωνάζοντας «όπα». Ο πατέρας του, τότε, του είπε «Χόρεψε γιε μου, χόρεψε για το μεγάλο ταξίδι, που θα κάνει απόψε ο πατέρας σου».

Πράγματι, στις 21 Σεπτεμβρίου 1956 ο Αντρέας έφυγε για το μεγάλο ταξίδι. Το ταξίδι της ζωής συνεχίστηκε...για τη Γιαννούλα, και τα παιδιά. Μια καλημέρα που αιωρείται στον αέρα κι ένα λουλούδι που είναι αφημένο καθημερινά στην προτομή του ήρωα δεν βρίσκεται τυχαία εκεί. Το τοποθετεί η θυγατέρα του ήρωα, Αυγή, που ευτύχησε να εργαστεί, για να γαλουχήσει και να εμπνεύσει τους μαθητές της, του Λυκείου Παλιομετόχου. Οι προτομές των ηρώων Κουτσόφτα και Παναγίδη δεσπόζουν στην είσοδο του Σχολείου. Άραγε είναι τυχαίο που ατενίζουν τον Πενταδάκτυλο τον σκλαβωμένο...;

Ανδρέας Μιχαήλ, Α4

Από το βιβλίο «Σαν Παραμύθι ο Αγώνας μας», των Ελένης και Σωτήρη Χατζημιχαήλ

Διάκριση στο 15^ο Παγκύπριο Μαθητικό Φεστιβάλ Σύνθεσης Τραγουδιού «Μάριος Τόκας – Κώστας Μόντης»

Τίτλος τραγουδιού: Όλα ζητούν τη λευτεριά

Στίχοι: Ευαγόρα Παλληκαρίδη

Μουσική: Ανδρέας Κωνσταντίνου, Γ3

Εκτέλεση:

Πιάνο: Ανδρέας Κωνσταντίνου, Γ3

Βιολί: Αντρέα Ιωαννίδου, Γ6

Βιολοντσέλο, Φωνή: Σταυριάνα Προκοπίου, Γ4

Κιθάρα: Χριστίνα Γραμμενίδου, Α2

Κιθάρα μπάσο: Φίλιππος Λειβαδιώτης, Γ4

Φωνή: Σιμώνη Σάββα, Γ4

Φωνή: Μαρίνα Ηροδότου, Γ4

ΟΛΑ ΖΗΤΟΥΝ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ

Στίχοι: Ευαγόρα Παλληκαρίδη

Την όμορφη πατρίδα μου
πόδι βαρύ πατάει
κι' όμως η κάθε σκέψη μας
στη Λευτεριά πετάει

Κι' όλο βογγάει η θάλασσα
δακρύζει η στεριά
κι' όλα μαζί προσμένουνε
για νάρθη Λευτεριά

Στην όμορφη πατρίδα μου
βαρειά κτυπά η καμπάνα
κλαίει η μάνα το παιδί
και το παιδί τη μάνα

Και η καρδιά μας λαχταρά
της Λευτεριάς τη μέρα
το χαίρε ω χαίρε Λευτεριά
να πούμε και δω πέρα

Κι' όλο βογγάει η θάλασσα
δακρύζει η στεριά
κι' όλα μαζί προσμένουνε
για νάρθη Λευτεριά

Πιάνο
Βιολί

Em Bm

Βιολοντσέλο

5 Em Bm C

Πιάνο
Βιολί

Βιολοντσέλο

5

9 B Am D G Em

Πιάνο
Βιολί

Βιολοντσέλο

This musical score shows measures 9 through 14 for Violin and Violoncello. The key signature has one sharp (F#). The Violin part (top staff) begins in measure 9 with a quarter note G4, followed by eighth notes A4, B4, and C5. In measure 10, it plays eighth notes D5, E5, F#5, and G5. Measures 11-14 continue with various eighth and sixteenth note patterns. The Violoncello part (bottom staff) starts in measure 9 with a whole note G3. In measure 10, it plays eighth notes A3, B3, and C4. Measures 11-14 continue with eighth and sixteenth note patterns. Chord symbols B, Am, D, G, and Em are placed above the measures.

14 Am D Bm Em

Πιάνο
Βιολί

Βιολοντσέλο

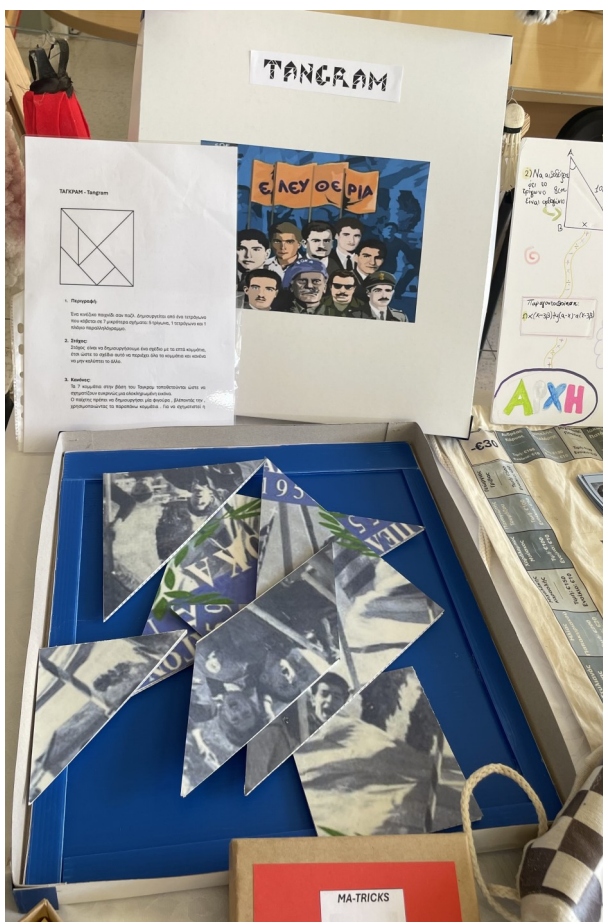
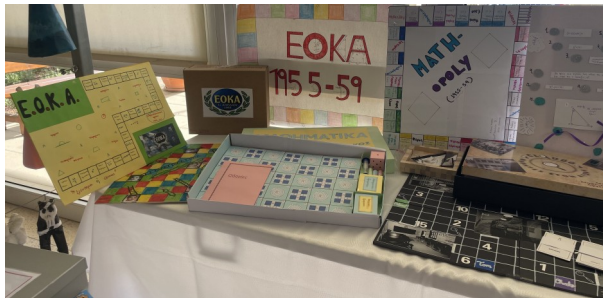
14 Am D Bm Em

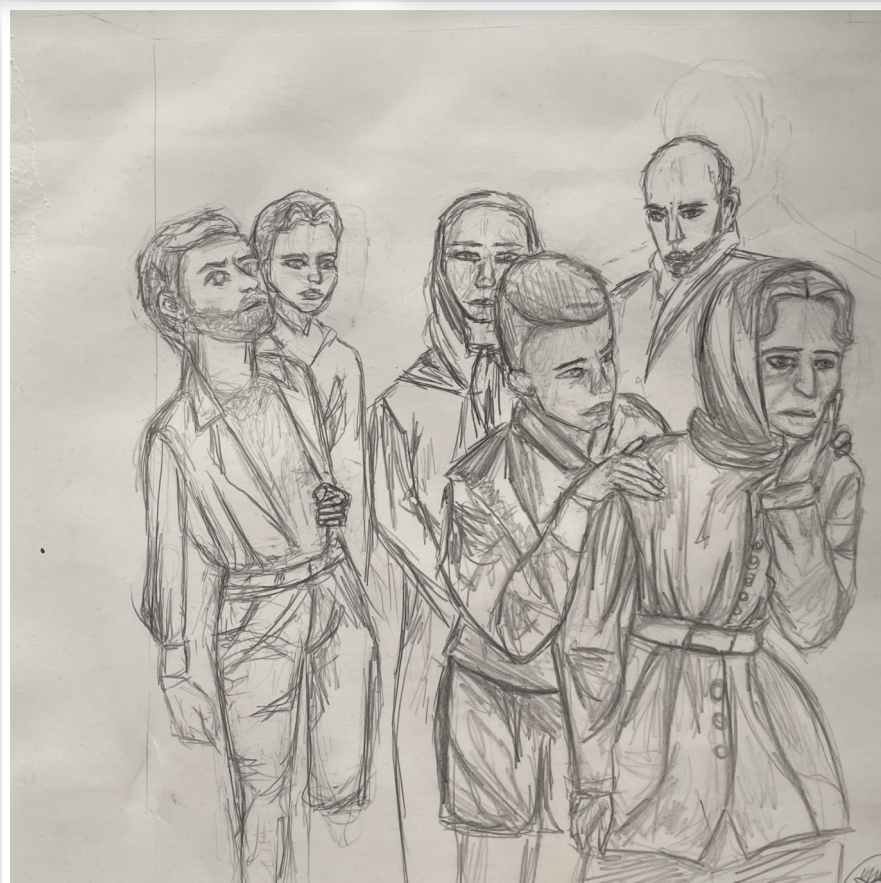
Πιάνο
Βιολί

Βιολοντσέλο

[illegible]

Η ομάδα των Μαθηματικών του σχολείου, στο πλαίσιο των 70 χρόνων από την έναρξη του αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. 1955-59, διοργάνωσε έκθεση εργασιών των μαθητών/τριών μας.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Επιμέλεια έκδοσης:

Χριστιάνα Κορινού, Έλενα Γεωργίου, Φιλολογοί

Σχεδιασμός:

Ελένη Συμεού, Φιλόλογος

Έργο στο εμπροσθόφυλλο και οπισθόφυλλο:

Όλια Νησιώτου Γ7, Σοφία Ευτυχίου Γ1, Μαρία - Ελένη Καϊσιάρη Β2,
Σκωτ Εμμανουήλ Γεωργίου Τσατσουάνγκ Β7,
υπό την επίβλεψη της Καθηγήτριας Τέχνης, Μαλβίνας Μίτλεπτον

Γενική επιμέλεια:

Μαρία Φιλοθέου, Β.Δ.

*Έχουν χρησιμοποιηθεί έργα των Γιάννη Γίγα, στις σελ. 39, 41
και του Πολ Γεωργίου, στη σελ. 42.

